

**TANRILARA RAĞMEN, HİNDİSTAN'IN OLAĞANDIŞI
YÜKSELİŞİ**
Edward Luce

1. Hindistan'ın Şizofrenik Ekonomisi

Çok uzun sürdü ama sonunda, 1990'lı yılların sonlarında Hindistan'da A ile B noktaları arasında katır hızını geçmeye olanak veren yollar inşa edilmeye başlandı. O zamana kadar ülkeyi dikey olarak ikiye bölen GT Yolu kayda değer tek yoldu. İlk olarak ortaçağ sonlarında Mughal hanedanı tarafından inşa ettirilen, 19. yy'da İngilizler tarafından geliştirilen ve sadece 1947'de ilan edilen bağımsızlıktan sonra asfaltla tanışan bu yol gidiş-geliş tek şeritli olduğundan saatte 50 km'yi aşmak neredeyse imkansız. İşte bu nedenle çift şeritli bölünmüş yol fikri Hintliler arasında heyecan uyandırmakta. 2006'ya gelindiğinde ülkenin en büyük 4 şehrini birbirine bağlayan 5000 km'lik 'Golden Quadrilateral' otoyolu ile ortalama hız saatte 100 km'ye ulaştı.

Bu otoyol, Hindistan'ın dörtnala giden ekonomisini gözlemlemek için en uygun yerlerden biri. İthalat sınırlamalarının gevşemeye başladığı 1990'ların başında görebileceğiniz otomobil markası sayısı 7'yi geçmezdi. Şimdiyse saymakta zorlanıyorum; Toyota, Mercedes, Ford, Volkswagen ve diğerleri. Yol kenarındaki reklam panolarında cep telefonu ve lüks villa ilanlarına rastlanır oldu. Evet, kırsal Hindistan'da bazı bölgeler modernleşme sürecine girdi ama bu okyanusta birkaç küçük adacık gibi. Erken 21. yy Hint ekonomisinin en belirleyici özelliği ise bu bitmek bilmez tezatlarda yatıyor: **uçsuz bucaksız tarlaların ortasında gittikçe büyüyen modern hizmet sektörü.**

* * *

Bağımsızlık yıllarına gelindiğinde Nehru, ülkenin ekonomik anlamda kendine yeterlilik mertebesine ulaşma hedefini iyice oturtmuştu. Devlet lokomotif rolünü üstlenme amacıyla ağır sanayi alanına yüklendi. Öncelik, demir-çelik fabrikaları ve büyük çaplı baraj projeleriydi. Nehru, 1991'den beri ülkeyi sosyalist bürokrasiyle boğan umutsuz bir idealist olarak algılanır oldu. Esasında eleştiriler yersiz değil, çünkü Hindistan aynı dönemde Japonya ve ardından G. Kore, Tayvan ve Malezya gibi ülkelerin elde ettiği ekonomik büyümenin yakınına bile yaklaşamadı. Ancak 1940-50'li yıllarda, Nehru'nun stratejileri küresel ekonomi modasını çok yakından takip ediyordu. O dönemde Yeni Delhi'nin 5 yıllık kalkınma planları hazırlanmasında Massachusetts Teknoloji Enstitüsü danışmanlık hizmeti veriyordu. Hindistan'a tavsiyelerde bulunan başka bir kurum Sovyet ekonomik planlama ajansı Gosplan'dı.

Sıkıntılı 30'lu yıllar boyunca serbest piyasa ekonomisinden zarar gören ülkeler gibi olmamak adına devletin ekonomide birincil bir görev üstlenmesi fikri benimsendi. Tek hedef kendine yetebilmektir. Bu modelin hayata geçmesindeki en büyük pay daha fazla ekonomik hareketlilik getiren büyük çaplı projelerdir.

Nehru'nun devlet idaresindeki kapalı ekonomi planları, savaş sonrası büyük bir kamulaştırma sürecine giren ve Hindistan'a bağımsızlığını vermeyi kabul eden İngilizler tarafından da memnuniyetle karşılandı. İngiliz İşçi Partisi hükümetinin danışmanları Nehru'nun Yeni Delhi'sinde her zaman sıcak karşılanırdı. Ancak bağımsızlıktan 15 yıl sonra ülkenin uluslararası arenada övgüler toplayan ekonomik modelinin ne kadar etkili olduğu tartışılır hale gelmişti. O zamana kadar Hindistan'ın seçmiş olduğu istikamet tartışmaya bile açık değildi.

Ancak Asya'nın gelişmekte olan diğer ülkeleriyle kıyaslandığında Nehru'nun ekonomi politikalarının ülkeye sağladığı fayda çok azdı. 1950'nin Güney Kore'sinde yaşam standartları Hindistan'dan çok da farklı değildi; (kişi başı yıllık 50\$). 50 yıl sonra G. Kore GSYİH'sı 10.000\$ mertebesine ulaşarak Hindistan'dan 10 kat yüksek bir seviyeye ulaşmıştır. Başta Çin olmak üzere Asya'da buna benzer başarı hikayeleri bulunmaktadır.

Peki Nehru neden başarısız oldu? Cevaplar arasında Hint ekonomisinin neden bu kadar dengesiz şekilde geliştiği hakkında da ipuçları bulmak mümkündür. Bağımsızlık ilan edildiğinde Hindistan, tarımla geçinen fakir, kırsal bir ülkedir. Halkın neredeyse %90'ı köylerde yaşayıp geçimini tarımdan kazanıyor, üretilen gıdalar ancak yaşamalarına yetiyordu. 1951'deki ilk resmi nüfus sayımında okuma-yazma oranı sadece %16, ortalama yaşam süresi yalnızca 32 yıl idi.

Bağımsızlık yıllarında, ülkenin acilen tarım reformu gerçekleştirip insanların doyuracak kadar ürün elde edilmesi sağlanmalı ve daha fazla büyüme için bir zıplama tahtası oluşturulmalıydı. Onun yerine hükümet, çoğunlukla ciddi zararlar veren ve ülkenin çok değerli döviz rezervlerini tüketen çelik ve alüminyum fabrikaları kurmaya odaklandı. Hintli çiftçilerin fazlasıyla düzensiz Muson yağmurları nedeniyle sulama altyapısına ihtiyacı vardı. Nehru ise günümüzde çoğu

kullanılmaz halde veya hiçbir zaman tamamlanmamış baraj projelerine odaklandı. Ortalama bir Hintli'nin aynı zamanda okuma-yazma öğrenmesi ve temel sağlık hizmetlerine erişmesi gerekiyordu. Nehru hükümeti ise kaynaklarını kentli orta sınıfa hizmet verecek sınırlı üniversiteler ve devlet hastanelerine akıttı.

Günümüzdeki geriye dönük eleştiriler bir yana, Nehru'nun aşırı optimistik fikirleri o yıllarda bile bazı kişilerce sorgulanmaya başlanmıştı. Halkın %84'ü okuma yazma bilmezken ilk öğrenime ayrılan ödeneğin yüksek öğrenimle eşit olması ne kadar mantıklıydı? Tarıma ayrılan ödeneğin yetersiz olması da bir o kadar belirgin bir hataydı. Hint politikacılarının gelecek hayalleriyle halkın ihtiyaçları arasında gerçekten de uçurumlar vardı.

Elbette Nehru'nun bazı olumlu etkileri oldu. En katı feodal kuralları ortadan kaldıran bir tarım reformuna imza attı, bir noktaya kadar başarılı da oldu. İngilizlerin vergi toplamak için özellikle ülkenin kuzey kısımlarında uygulamaya soktuğu ve halkı sömüren *zamindar* (toprak ağası) sistemi 1950'li yıllara gelindiğinde neredeyse tamamen ortadan kalkmıştı. Ancak sistem ülkenin birçok bölgesinde sahip oldukları güçten feragat etmek istemeyen yerel Kongre Partisi üyeleri tarafından sulandırılmıştı. Nehru, Çin örneğinden esinlenerek tarım kooperatifleri de kurmaya çalıştı ama aynı engeller bu uygulamayı da başarısız kıldı. Nehru zaman zaman Çin hükümetinin insanlarına istediğini yaptırabilme kabiliyetine gıpta etmiştir, ancak asla otoritarizme eğilim göstermemiştir.

Nehru'nun uyguladığı modelin genel başarısızlığı iki önemli olayda kendini iyice belli etmiştir. İlki 1967 yılında yaşanan büyük devalüasyon ve bunu takip eden yıllarda Amerika'dan yapılan gıda yardımıyla en fakir kesimi doyurma çabası. Diğer olaysa, bir kuşak sonra 1991'de meydana gelmiştir. Körfez Savaşı ardından ülkenin döviz rezervlerinin neredeyse tamamen bitmesi zaten ömrünü çoktan tüketmiş olan sistemde bardağı taşıran son damla olmuştur. Neyse ki 1967'deki gibi açlıkla boğuşan 10 milyonlarca insan olmadı, çünkü 70-80'li yıllarda uygulamaya alınan 'yeşil devrim' sayesinde ülkenin temel gıdası olan pirinç ve buğday üretimi katlanmıştı. Hindistan ekonomik krizin üstesinden gelebilmek uğruna para birimini tekrar devalüe etmesi karşılığında IMF ile anlaşmaya varmıştır. Ödeneğe teminat olarak rezervlerindeki altının neredeyse tamamını Londra'ya göndermek durumunda kaldı. Nehru'nun geçmiş sömürge güçlerinin etkisine bağışık bir ekonomi yaratma hayali iflasla sonuçlanmıştı. İşin kötüsü, Hindistan'ı çöküşten kurtaran sembolik tefeci rolü İngiltere'ye aitti.

* * *

Hindistan'a vardığımda okuduğum haberlerden biri Hindistan cep telefonu pazarının küçüklüğünden bahseden bir gazete makalesiydi. 2000 yılında cep telefonu abone sayısı sadece 3 milyondtu. Bu rakam Çin'de her ay yapılan yeni abone sözleşmesine eşitti. 2005 yılına gelindiğindeyse Hindistan ayda 2.5 milyon yeni abone eklerken toplam rakam 100 milyona ulaşmıştı. Benzer şekilde Hindistan, ekonomisini 1991 yılında liberalleştirmeye başladığında sadece tek bir ulusal televizyon kanalı faaliyettedir. Takvimler 2006'yı gösterdiğinde kanal sayısı 150'yi geçmiş, ayda 2-3 yeni kanal yayına başlıyordu. 1991'deki tek televizyon kanalı sadece sınırlı sayıda eve ulaşıyordu. Elektrik altyapısındaki sıkıntılar televizyonu olan yerleşimlerin bile yayını aralıklarla izlemesine olanak veriyordu sadece. 2004'te ise evlerine çok kanallı kablo TV bağlatan insan sayısı 150 milyona ulaşmıştı.

Sayırsız uluslararası şirketin amansız lobi çalışmalarına rağmen Hint hükümeti perakende sektöründe kapılarını yabancı yatırıma kapalı tutmuştur. 15 milyon satış noktasıyla Hint pazarı Amerika perakende devlerinin iştahını kabartmaktadır. Hint yönetimi ise bu dev şirketlerin pazara girmesiyle sokaklar boyunca dizilmiş sayıları milyonları bulan aile işletmesindeki bakkallara ne olacağı konusunda fazlasıyla endişeli. Uygulamaya bakacak olursak Hint pazarının kademeli olarak liberalleşeceği beklenebilir. Bunun ilk işareti 2005 yılında Nokia veya Nike gibi 'tek markalı' perakendecilerin ülkede faaliyet göstermesine izin vermiştir. Wal-Mart gibi devlerin bir süre daha beklemesi muhtemel görünüyor, özellikle de Yeni Delhi koalisyon hükümetinin iktidarda kalabilmek için Komünist Parti'nin desteğine ihtiyacı varken.

Ülkeyi bir bütün olarak ele alırsak büyük nüfusuna rağmen mevcut ticari potansiyel hala çok küçük. Bunun başlıca nedenlerinden biri ortalama 1000\$'lık yıllık kazançtır. Ancak ülkenin orta sınıfı dikkate alınacak kriterlere bağlı olarak 50 ila 300 milyon arasındadır. Bu rakam çoğu ülkenin toplam nüfusundan fazladır. Hükümetin yakın geçmişte yabancı yatırımcıya açtığı yeni sektörler arasında bankacılık, sigorta ve tüketim malları da bulunmaktadır. Citibank ve Pepsi gibi firmalar, ülkede faal ve kısa sürede pazarlarının lideri haline gelmişlerdir. Hindistan'da

bulduğum sürede devletten izin almak için bürokrasiyi aşmaya çalışan Batılı şirket yöneticilerinin aylarca hatta yıllarca aynı otel odasında saçlarını başlarını yolduklarına tanık oldum. Ama sabırla bu kadar beklemeleri Hint pazarını ne kadar önemli saydıklarına dair ciddi bir işaret.

* * *

Hindistan gerçekten farklı bir ülke. O'nu başta Çin olmak üzere diğerlerinden ayıran başlıca özellik ekonomisinin karakteridir. Aksini iddia etse de Çin ekonomisi temelde Batı ekonomilerine benzer bir gelişim sürecinden geçmekte. Çin tarım reformuyla başlayıp ardından ucuz imalata geçmiş ve katma değeri giderek yükselen malların üretimi aşamalarını sırasıyla geçmeye başlamıştır. 10-20 yıl içerisinde de uluslararası pazarda ticareti yapılan hizmetlere terfi etmesi beklenmekte. Hindistan'daki büyüme ise tersinden işlemektedir.

Hint hizmet sektörü ülke ekonomisinin yarısından fazlasına tekabül etmektedir (kalan paydayı ise tarım ve sanayi oluşturmaktadır). Böyle bir dağılım, örneğin gelişiminin orta-gelir düzeyi aşamasını tamamlamış Portekiz'le benzerlik göstermekte ancak bu türden ülkelerin 470 milyon kişilik işgücü rezervi türünden sorunları yok. Hindistan'ın bu sorunu ülkeyi ciddi zorluklarla karşı karşıya bırakmakta. Tedaviye ihtiyaç duyan ekonomidir ancak neden olduğu sancı sosyaldır.

* * *

Hindistan'ın devasa iş gücünün sadece %10'u resmi ekonomide çalışmaktadır. Başka bir deyişle 470 milyondan sadece 40 milyon kişinin iş güvencesi bulunmakta. Bu da sadece 35 milyon Hintli'nin herhangi bir gelir vergisi ödediği anlamına gelir. Kalanları ise tamamen kayıt dışıdır. Bu gelişmekte olan ülkelere kıyasla çok düşük bir orandır. Sözü geçen 35 milyonluk kayıtlı işgücünün 21 milyonu ise devlet tarafından istihdam edilmektedir. Bu da özel sektörde çalışan işçi sayısının sadece 14 milyon olduğu anlamına gelir. Bilişim teknolojisi, yazılım ve çağrı merkezi gibi yerlerde çalışanların sayısı ise yalnızca 1 milyon dolayındadır. Elbette yazılım Hindistan'ın kendine olan güvenini ve dış piyasalara olan borçlarını ödeme tutarlılığı için önem taşımakta ancak bilgi teknolojisi ülkenin işsizler ordusunun beklentilerine asla karşılık veremeyecek kadar küçüktür. Bununla birlikte Hindistan'da faaliyet gösteren yabancı şirketlerin de yerel işgücünden yararlanma isteği fazlasıyla sınırlıdır (tahminen sadece 1-2 milyon kişi dolaylarında). Kalanı Hint özel sektöründe çalışmaktadır.

Kayıtlı ve kayıt dışı Hindistan arasındaki farkı anlamak, ülkenin ekonomisinin neden bu kadar tuhaf olduğunun anlaşılması açısından elzemdir. Karşımızdaki kendinden emin ve hızla büyüyen ancak halkının çoğunluğuna güvenli istihdam olanakları sağlayamayan bir ekonomi. Batı'daki yaygın görüş yabancı şirketlerde çalışan Hintlilerin sömürüldüğü yönünde olsa da esasında bu 14 milyon kişi şanslı azınlıktan başkası değildir. 1983'te kayıtlı özel sektörde çalışanların ortalama üretkenliği kayıt dışı özel sektörden 6 kat fazlaydı. 2000 yılına gelindiğinde bu fark 9 kata ulaşmıştı. Elbette kazançlar arasındaki fark da benzerlik gösteriyor. Aradaki uçurum çok büyük. Bir kulvardan diğerine terfi etmek için iyi eğitim ve yetenek, veya çok büyük bir şans gerekirken ki buna da çok nadir rastlanıyor.

Hindistan'ın eski ile yeni dünya arasında daha iyi bir köprü kurması, imalat sektöründeki düşük ve yarı yetenekli işgücüne ne kadar fazla istihdam sağlayabilmesiyle doğrudan bağlantılıdır. Büyüklük anlamında Hindistan sadece Çin ile karşılaştırılabilir. 2005'te Hindistan'da kayıtlı imalat sektöründeki çalışan sayısı sadece 7 milyonken bu rakam Çin'de 100 milyondan fazlaydı. Bağımsızlığa kavuşmasının üstünden 60 yıl geçmiş olmasına, büyük yatırım rakamları ve Nehru'nun sanayileşmeye verdiği önceliğe rağmen Hint imalat sektörünün bu denli küçük kalmış olması şaşırtıcı bir durumdur. Bunun başlıca sebebi Nehru'nun en yüksek sayıda insanı istihdam etmeyi değil Hindistan'ın teknolojik kapasitesini arttırmayı istemesidir. Ancak bu Hint imalatının aynı oranda zayıf veya rekabetçilikten uzak olduğu anlamına gelmez. Nicelik değil de niteliğe bakılacak olursa Hint ürünleri Çin mukabillerinden belirgin şekilde daha kalitelidir. Hindistan'ın buradaki konumu yine beklentilerin aksine işlemektedir.

Nehru'nun ilköğretim ile İngilizce eğitim veren üniversitelere aynı oranda ödenek ayırmak gibi kritik politikaları amaçlanmayan başka sonuçlar doğurmuştur. Hindistan'ın elit mühendisleri Silikon Vadisinde olduğu kadar *Tata Çelik* veya *Reliance Industries* gibi ulusal şirketlerde de büyük başarılar imza atmaktadır. Güçlü ve kapsamlı üniversite altyapısı Hindistan'ın bilimsel ve teknik kapasitesini dünya üçüncülüğüne taşımıştır. Japonya ve ABD'nin gerisinde ancak Çin'in

önündedir. Hindistan'ın aksine Çin ilköğretime çok daha büyük bir bütçe ayırmıştır. Hindistan yılda 1 milyon mühendislik mezunu verirken bu rakam, ne ABD'de ne de Avrupa'da 100.000'i geçmemektedir. Buna karşın Hindistan'da okuma yazma bilenlerin oranı sadece %65'ken Çin neredeyse %90'a ulaşmıştır.

Hindistan'ın sıra dışı ekonomisi başka sonuçlar da doğurmaktadır. Ülkenin karmaşık demir-çelik tesisleri Japon ve ABD'li meslektaşlarını işlerinden etmektedir. Tam teşekküllü hastaneleri Arap zenginlerine ve sosyal sağlık sistemi sıralarında beklemekten usanmış yaşlı İngilizlere hizmet etmekte; ülkedeki çağrı merkezleri telefon veya internet üzerinden Amerikan polise sahiplerinin tazminat işlemlerini yönetmektedir. İlaç sektörü ise yerel araştırma ve geliştirme çalışmaları sayesinde yeni ürünler geliştirmekte fakat buna karşın Hintli çiftçilerin çoğu hala Afrika'da karşılaşılan yaşam standartlarına sahip. Sayıları 1 milyonu geçmeyen Hintli'nin bilişim ve yazılım ihracat rakamı birkaç yüz milyon tarım çalışanınin gelirinden daha fazladır.

Son 15-20 yılda yaşanan ekonomik büyüme oranlarının geçmişe kıyasla daha fazla insanı fakirlikten kurtardığı bir gerçektir. 1991-2001 yılları arasında mutlak fakirlik oranı %35'ten yaklaşık %25'e gerilemiştir. Bu oranın günümüzde daha da düşmüş olduğunu söylemek de yanlış olmaz. Hindistan'daki durumu tek bir kareye sığdırmak olanaksızdır. Ancak demografi uzmanları beklentilerinin ve gelişmekte olan diğer ülkelerde görülenin aksine ülkedeki ekonomik büyüme hızlanırken aslında kentleşme *yavaşlamıştır*. 1981'de Hindistan'ın %23.7'si kentsel alanken bu oran 2001'de sadece %27.8'de kalmıştır. Elbette kentlere göç eden insan sayısı diğer ülke standartlarına kıyasla oldukça yüksektir. 1991-2001 yılları arasında kentlere göç eden Hintlilerin sayısı 70 milyon dolaylarındadır.

Hint ekonomisi, sinir bozucu orta çağ geçmişi ile en son teknolojiyle donatılmış 21. yy gelecek arasındaki bir dünyaya şizofrenik bir bakış sunmaktadır. Ancak bana göre daha şaşırtıcı olanı, liberalleşme hareketinden en çok yararlanan Hint elitlerinin eski düşünce yapısının en sıkı savunucuları olduğuna tanık olmaktır. Yani elitlere modernite, köylülere feodalizm.

2. Devletin Uzun Kolları

Hint kamu daireleri ve binaları birçok açıdan birbirleriyle benzerlik gösterir. Bunlar, en çok ihtiyaç duyulan anlar hariç insan hayatından hiç eksik olmayan 'devlet babanın' kendine özgü özellikleridir. Bilgisayarlar yerine sayısız dosyayı karıştıran binlerce memur. Belirli bir tarihe randevu almak imkansızdır. Size söylenen 'Gelin, yeter' olmaktadır. Bekleme odaları yerine koridorlara dolmuş insan öbekleri, sorunlarını çözmek için endişeyle dolu yüzlerce uykusuz geceyi ve boşa harcanmış binlerce telefon görüşmesini tamamen anlamsız kılacak Müdür'le bir an olsun konuşma şansı aramaktadır. Hindistan'da halka hizmet eden devlet memurları değil her şeyi kendi çıkarına kullanan 'devlet efendileri' vardır.

Aslına bakılırsa Hindistan'ın devletle tanışıklığı dünyanın pek çok yerinden daha eski tarihlere dayanmaktadır. Tarihçilere göre Hindistan'da eyaletlerin gelişimi MÖ 600'lü yıllarda başlamıştır. Roma İmparatorluğu'nun henüz doğmadığı MÖ 200-300 sıralarında Hindistan'ın gelmiş geçmiş en büyük kralı kabul edilen Ashoka toplum idaresi kılavuz kitabı *Arthashastra*'ya danışabiliyordu. *Arthashastra* uzmanlara göre kapsamı ve niteliği açısından Machiavelli'nin 1700 yıl sonra kaleme aldığı 'Prens' eseri ile eşdeğerdir. Devletlerin yönetimine dair şaşırtıcı şekilde barışçıl kurallar öne süren bu kitap yazılalı yüzyıllar olması tartışmasız bir gerçekken Hindistan'ın modern kimliği üzerine tarih kitaplarından anlamlar yüklemek, en kibar ifadeyle garip olacaktır. Ancak, Hindistan'da siyasi olmasa da kültürel devamlılığın izlerini görmek mümkün. Halbuki bu Çin dışında çok az yerde karşımıza çıkmaktadır.

Ashoka'dan sonra Hint devleti neredeyse 800 yıl boyunca sürekli bölünmüştür. Bu durum Kuzey Hindistan'a Asya'dan gelen İmparator Akbar idaresindeki Mughal Hanedanına kadar sürmüştür. İngiltere Kraliçesi I Elizabeth'in tahtta olduğu sıralarda Akbar'ın Hindistan'ı Akosha'nın devlet sınırlarıyla neredeyse örtüşüyordu. Yaklaşık 2500 yıldır merkezi sistemle yönetilen Çin'le arasındaki en büyük fark bu süreçte meydana gelen huzursuzluk ve iç savaş dönemlerinin azlığıdır. Tarihsel olarak incelendiğinde Çin ve Hindistan arasında bürokratik yapı anlamında da büyük farklılıklar vardır. Çin'de uygulanan ulusal rekabetçi inceleme sistemi sayesinde en düşük sınıftan gelen bir köylü bile kendi başarılarıyla Mandarin olabiliyordu. İngilizler 18. Ve 19. yy'da Hindistan'ı sömürgeleştirene dek devlet görevlerinin neredeyse tamamı babadan oğula geçmekte ve çoğunlukla Brahmin kastından gelmekteydi.

Günümüzde ülkede tanık olunabilecek en belirgin etkileşimin İngilizlere ait olduğu söylenebilir. İngiliz sömürge idaresi prensipte 'daima adil ve katı şekilde kararlı' anlayışını benimsemiştir. Evet, belki Hint'li bir hakim İngilizlerin davalarına bakamıyordu ancak İngiliz yönetimi ülke tarihinde ilk defa tüm Hintlilerin kanun gözünde eşit olmasını sağlamıştır.

İngiliz kurmayları 200 yılı aşkın bir süre boyunca kendilerini 'Platonik Gardiyanlar' olarak görmüşlerdir. Toplumdan bilerek yüksek bir seviyede duran ancak onların çıkarlarını gözetleyen elitler anlamında. Bu durum imparatorluğun amaçlarıyla çok güzel örtüşüyordu çünkü hem vergi toplamak hem de düzen ve adaleti korumak daha kolay oluyordu. Ancak geriye günümüzde hala izlerine rastlanabilecek bir "devlet baba" geleneği kalmıştır. Hintliler arasında devlete karşı olan yaygın görüş 'musonlar gibi hayatlarındaki doğal bir unsur' olduğudur. Doğaya baş kaldırılabileceğini düşünenlerin sayısı çok azdır.

Günümüz Hindistan İdari Hizmetler (IAS) biriminde görevli memurların sıradan insanların hayatlarını iyi yönde değiştirme istekleri daha fazladır. Ancak kariyerlerinin ilk yıllarındaki görev aşkını sürdürebilmeleri çoğu zaman mümkün olmamaktadır. Dahası yolsuzluğun özellikle yaygınlaşıp sıradan bir şey olarak kabul edilmeye başladığı 1970'li yıllardan itibaren IAS memurlarının kendileri de yozlaşmıştır. Yolsuzluğun işlerinin bir parçası olduğunu açıkça söyleyenler bile bulunur. Bu memurları işten çıkarmak neredeyse imkansız olduğundan yerli halkın yolsuzluğa bulaşmış bir IAS memuru hakkında yapacağı pek bir şey yoktur.

Örneğin yolsuzluğa karşı mücadele veren MKSS grubu Hint kamu hizmetlerinin şeffaflaşması için uğraşmaktadır. Karşılaştıkları vakalar akıllara durgunluk verecek cinstendir. Hayali işçi ödenekleri, tek bir baraj inşa edip dört farklı baraj için bütçe elde etmek vs... MKSS'nin gerçekleştirdiği protesto gösterileri sonucu örneğin 10 kadar köyden sorumlu bir idari birime tahsis edilen 6.5 milyon *Rupi*'nin 4.5 milyonunun hayali olduğu ortaya çıkmıştır. Grup yetkilileri umutlu, "En azından bürokratların ileride yolsuzluğa bulaşmasını güçleştiriyoruz. Yolsuzluk bizim yüzümüzden daha pahalı" diye yorum yapıyor. MKSS'nin Bilgi Edinme Hakkı kampanyası sayesinde bazı devlet daireleri koridor duvarlarına gelir-gider tablolarını asmak durumunda kalmıştır. Rajasthan idaresinin 1990'da kabul etmek zorunda kaldığı şeffaflık atılımı merkezi hükümetin de dikkatini çekmiş tüm ülkede geçerli olacak bu kanun 2005'te yürürlüğe girmiştir.

Ancak kat edecek yol çoktur çünkü Hindistan'da yerele indikçe yolsuzluk daha kötüleşmekte ve memurların halk üzerindeki etkisi o kadar fazlalasmaktadır. Halkın hakkı olan işlemleri gerçekleştirmek için devlet memurları açıkça rüşvet almaktadır. İşin kötüsü halk bunu benimsemiştir. Örneğin devlet yardımını hak etmek için gerekli olan doğum veya ölüm belgelerini almak için 300 *Rupi* ödenmektedir. Devlet görevlilerinin açlık sınırında dolaşan halkı için çok fazla ihtimam gösterdiğini söylemek hala güçtür.

* * *

Sovyetler Birliği ayaktayken sıkça kullanılan bir şaka vardı 'Sen çalışıyormuş gibi yap biz de sana maaş ödüyormüş gibi yapalım'. Hindistan'da bu sözü biraz değiştirmek gerekiyor: 'Sen çalışıyormuş gibi yap biz de sana güzel maaş verelim'. Özel sektörle kıyaslandığında IAS memurları, elbette daha az kazanmakta ancak çoğu özel sektör çalışanının aksine lojman, bedava elektrik, su, telefon, birinci sınıf ulaşım ve diğer başka sayısız avantaja sahiptir. Hindistan'daki 21 milyon devlet memurunun %90'ı III ve IV. kademe memurlardır - yani öğretmen, şoför, kıdemsiz memurlar vs... Özel sektörde aynı işi yapan meslektaşlarından neredeyse 3 kat fazla kazanmaktadırlar. Bu eşitsizlik sadece Gana ve Fildişi Sahillerinde daha fazladır. Burada dikkate aldığımız ise sadece maaşlar. Tüm ek avantajlarına rağmen sarsılmaz bir iş güvencesine sahiptirler. Hint Anayasasının hayli ilginç 311'inci maddesine göre yolsuzluğa karışmış bir devlet memurunu bırakın işten atmayı kıdemini elinden almak bile neredeyse olanak dışıdır.

Ancak belki de çoğu devlet memuru için en cazip unsur maaşına ek bir gelir yaratma olanağıdır. 1984'te annesi İndira Gandhi'nin suikasta kurban gitmesinin ardından başa gelen Rajiv Gandhi belki de yolsuzluğun en büyük muhaliflerinden biriydi. Ona göre gelişim projelerine ayrılan ödeneğin %85'i memurlar tarafından ceplenmekteydi. Günümüzde sistemin içinde olanlar esasında o kadar da farklı düşünmüyor.

Bu raddede yolsuzluğun daha büyük tepkilere yol açmamasının belki de en büyük sebebi Hint orta sınıfının ve ülkenin büyük ölçekli özel sektör teşebbüslerinin 1991'deki liberalleşme hareketi sonrasında, aşırı devlet müdahalesinden büyük ölçüde muaf kalmasıdır. Elitler, medyayı kontrol

edenler ve kamuoyu yaratanlar bu sıkıntılardan en az etkilenenlerdir. İşte bu nedenden ötürü çoğu yolsuzluğun azalmakta olduğu kanısındadırlar. Bu sınıfların göz ardı ettiği konu Hint Ruhsatlandırma İdaresinin (*Licence Raj*) kotaları, izin kağıtları ve saç baş yolduran yönetmelikleri halen 'organize' ekonominin dışında faaliyet göstermektedir. Hint orta sınıfının bakımlı bahçelerinin ardında devletin uzun kolları halen çok fazla insanın hayatının içine erişebilmektedir. Bu insanların çoğu fakirdir ve olan bitenin çoğu Hint elitlerinin gözü önünde gerçekleşmektedir.

Örneğin Yeni Delhi'de taksi görevi gören çekçeklerden 500.000 adet olmasına karşın, verilen lisansların üst limiti 99.000'dir. Çekçek sürücüleri belki Hint kentlerinin en fakirleridir. Lisans sayısını arttırmak veya kotayı tamamen kaldırmak yerine devlet 400.000'den fazla insanın yasadışı yollarla faaliyetlerine devam etmesine göz yummaktadır. Çekçek sahipleri de faaliyetlerine devam edebilmek adına polise her ay fahiş rakamlardan rüşvet vermek zorunda kalmaktadır. Akıl almaz başka bir yaptırım ise çekçek sahibinin aynı zamanda şoförü olmasını gerektirmektedir. Bu, arka mahallelerden çıkacak bir girişimcinin ikinci bir çekçek olarak başkalarına istihdam sağlayamaması anlamına gelmektedir. Haliyle birden fazla çekçeki olan girişimcilerin polise vermek zorunda olduğu rüşvet daha da artmaktadır. Hayat Hindistan'daki fakirlere çok acımasız davranabilmektedir.

Uzmanlara göre Hindistan'da bağımsızlıktan beri açlık salgını olmamasının sebebi demokrasidir. Kıtlik anlarında seçim baskısı ve özgür medya Hint hükümetinin gerekli yardımları etkin bir şekilde dağıtması için yeterince teşvik olabilmektedir. Ülkedeki son büyük açlık dalgası bağımsızlıktan önce, İngiliz idaresi altında 1940'lı yılların başlarında meydana gelmiştir. Bu açlık dalgası milyonların hayatına mal olmuştur. Çin'le kıyaslandığında Hindistan'ın bağımsızlıktan beri açlığa engel olması aslında büyük bir başarıdır. Zedong idaresindeki 1950'li yılların Çin'i açlıktan 30 milyonu aşkın vatandaşını kaybetmiştir. Ancak Hint demokrasi fakirlerin haklarını korumak, temel eğitim ve sağlık hizmetleri sağlamak konusunda otoriter Çin yönetiminden bir hayli geridedir. 1950 Anayasasında net bir şekilde ifade edildiği gibi Hint devletinin birincil görevi açlığı yok etmek ve her vatandaşına içecek temiz su temin etmektir. Yeni Delhi'nin bu alandaki başarısızlığı eskisi kadar kötü değil. Yakın zamanlarda yaşanan ekonomik büyüme ivmesi fakirliğin istikrarlı bir şekilde azalmasına katkıda bulunmuştur. Fakirlik sınırı altında yaşayan insanların oranı 1980'de %40 dolaylarındayken bu oran 2001'e gelindiğinde, %26 seviyesine inmiştir. Gerçi bu, 2006'da hala 300 milyon kişinin bir sonraki öğünlerinin nereden geleceğini bilmemesi anlamına gelmektedir. En kötüsü çocukların kolaylıkla engel olunabilecek su kaynaklı bir hastalıktan hayatını kaybetme riski altında yaşaması demektir. Her yıl ishalden ölen Hintli sayısı 1 milyon kişi civarındadır.

Hindistan'ın başarısızlıkları kesinlikle kaynak kıtlığıyla ilgili değildir. Botsvana ve Bangladeş gibi çok daha fakir ülkelerin Hindistan'ı geride bırakan yaşam kalitesi gelişim göstergeleri bulunmaktadır. Yeni Delhi sadece nükleer başlıklarla dolu bir mühimmat geliştirip saklayacak sermayeye değil aynı zamanda Çin'le girdiği yarışta biricilikle tamamlayarak 2010 yılına kadar uzaya çıkma iddiasında bulunabilecek maddi kaynaklara sahiptir.

Buna karşın Hindistan inatla fakir halkının en temel ihtiyaçlarını karşılayamayacak kabiliyette olduğu izlenimini vermekte. Bunların başında gecekondu bölgelerine düzgün tuvaletler, ilkokul tahtalarında kullanılacak tebeşir, köylerdeki sağlık ocaklarında kullanılacak steril iğneler gelmektedir. Ülkede gün geçtikçe artan HIV-AIDS tehdidi karşısında sağlık sisteminin hala çok yetersiz olması özellikle endişe yaratıcı bir konudur. Gelişmekte olan ülkeler arasında Hindistan belki de sağlık sistemi altyapısına en az yatırım yapan ülke konumundadır.

Devletin büyük başarısızlıkları arasında fakirlik sınırı altında yaşayanlara verilen gıda sübvansiyonları gelir. Daha önce de belirtildiği gibi açlık tehlikesi karşısında devletin ihtiyaç sahiplerine yardım ulaştırma becerisinde hiçbir sorun yoktur. Buna karşın 5 yaşın altındaki Hint çocuklarının %47'si, BM standartlarına göre kronik olarak yetersiz beslenmektedir. Yetersiz beslenen çocuk genellikle tüm yaşamı boyunca hem zihinsel hem de fiziksel olarak yetersiz kalacaktır. Yetersiz beslenenlerin çoğunun kız çocuğu olduğu düşünüldüğünde kendi bünyesindeki mineral eksikliklerini kendi çocuğuna aktarması kaçınılmazdır.

Böylesine teknolojik ilerlemeler kaydeden bir ülke nasıl olur da böylesine temel bir ihtiyacı karşılayamaz? Hint gıda sübvansiyon sistemini daha yakından incelemek bizi doğru cevaba biraz daha yaklaştırır. Mesele gıda yetersizliği değildir. Ülkedeki tahıl üretimi bağımsızlıktan beri neredeyse 4 kat artarken bu süre zarfında nüfus sadece 3 kat artmıştır. Hükümet sayısız

deposunda büyük miktarlarda gıda depolamaktadır. 2003 yılında Hindistan ambarlarında 60 milyon ton tahıl vardı. Bu, fakirlik sınır altında olan her bir aile için 1 ton tahıl dağıtılabileceği anlamına gelmekteydi. Ambarlardaki bu miktar tüm dünya tahıl stoklarının %20'sine tekabül ediyordu. Sorunun cevabı bütçe harcama kısıtlamalarında da yatmıyor. Hindistan'ın savunmaya ayırdığı bütçe tüm fakirlikle mücadele programlarına ayrılan bütçeden daha yüksektir. Sorumuzun cevabı ne yazık ki Hint devlet memurlarının düşünce yapısını değiştirmemesinde ve halkın bürokratik engeller karşısında yaşadığı sıkıntıyı seçim gününde gerçekten etkili olacak reformlara dönüştürememesinde yatıyor. Ancak Hindistan'ın daha iyi çözümler bulma kabiliyetinin çok ciddi sonuçlar doğuracağı kesindir. Alınan kararların olumlu veya olumsuz etkisi ise ülkenin ulusal sınırlarını kesinlikle aşacaktır.

Gecekondu mahallelerinde yaşayanlar için daha iyi bir hayata adım atmanın yolu devlet için çalışmaktan geçiyor. Fakirler için, devlet bir dost olduğu kadar aynı zamanda bir düşman. Kendilerini fakirlikten kurtaracak bir basamak misali, onları cezbetmekte ama yardım için başvurduğunda midelerine inen bir yumruk şeklinde karşılıklarına çıkmaktadır. Hint fakiri için devlet asla terk edilemeyecek dayakçı bir baba gibidir. Devletin günahları ise halkı aracılığıyla devam edecektir.

* * *

Verimsizlik ve israf, Hindistan'ı derinden etkileyen ve acilen çözüm isteyen başka bir sorundur. Örneğin Uttar Pradesh bölgesindeki yollar o kadar kötüdür ki; eyaletteki çiftçilerin çoğu mallarını pazara ulaştırılmamaktadır. Üretilen veya sağılan tarım ürünlerinin sadece %2'si çiftlikteki değerinin üstüne bir katma değer getirmektedir. Hint tarım ürünlerinin %30'dan fazlası daha pazarlara ulaşmadan çürüyüp telef olmaktadır. İşgücü eksikliğini suçlamak çözüm değildir, çünkü her 2 km'lik yol için bir karayolu işçisi bulunmaktadır. İşten atılamayacağını bilen bu işçilerin birçoğu günlerce görev yerlerine bile uğramamaktadır. Biri ağzını açtığında, hemen işçi haklarının ihlal edildiği haykırılmaktadır ancak zavallı çiftçinin derdini dinleyenlerin sayısı yok denecek kadar azdır. Ancak karayolu işçilerinin hepsi işlerine düzenli olarak gitse bile Karayolları Müdürlüğü tüm ödeneğini maaşlara yatırdığından işçilerine verecek ekipman ve malzeme kıtlığı vardır. Uttar Pradesh'teki karayolları çalışanları standart ücretin neredeyse 3 katını kazanmaktadır.

Buna benzer bir işleyiş devletin pek çok kurumunda görmek mümkündür. Bunun başında fakir kuzey eyaletlerindeki gelişim programları gelir. Hindistan'ın en fakir eyaletlerinde her 70 cent'lik doğrudan yatırıma karşılık maaşlara 1\$ ödenek ayrılmaktadır. Bu rakam kibarca 'sızıntı' diye tabir edilen yolsuzluk firesinden öncedir. Basitçe ifade etmek gerekirse birkaç milyon devlet memuruna ayrılan ödenek belki de fakirlik sınırı altında yaşayan yüz milyonlarca insan için gereken sermayeden daha fazladır.

Hindistan'ın yıllık bütçesinin büyük bölümü devletin çalışan ve emeklileri için ihtiyaç duyduğu maaşları ödemek için aldığı borcun faizine akmaktadır. Bunun sonucunda merkezi ve yerel hükümetlerin toplam cari açığı GSYİH'nin neredeyse %10'una karşılık gelmektedir. Devlet, harcamalarına yetişmek için o kadar çok borçlanmaktadır ki; geriye kalan nüfus için daima sermaye sıkıntısı bulunmaktadır. Borçlanmak pahalılaştıkça yatırımlar azalmakta ve potansiyel istihdam olanakları ortadan kalkmaktadır. Buna ek olarak devletin maaşlara ayırdığı yüksek oran nedeniyle, yine doğrudan ve dolaylı olarak istihdam sağlayacak altyapı çalışmaları da ciddi şekilde aksamaktadır. Oysaki daha iyi yollar, elektrik bağlantısı, iletişim altyapısı özel sektörün de girişimciliğini teşvik ederek istihdam olanaklarının artmasına neden olacaktır. Biri kısır diğeri erdemli bu döngüler arasındaki fark, bir kuşakta yüz milyonlarca insanın fakirlikten kurtulması veya ürünlerinin çürümesini izleyen halkın çocukları için daha iyisi olur umudu arasındaki farka eşdeğerdir.

Hint devletinin söyledikleriyle yaptıkları arasındaki tutarsızlıktan konuşurken 'takiye' kelimesini kullanmak fazlasıyla yetersiz kalmaktadır. Amartya Sen'e göre Hint devlet politikalarının sonuçları kendi askerini vuran 'dost ateşine' benzemektedir. Bunu görmek için fakirliği azaltmak üzere ortaya atılan çiftçi fiyat destek sistemine bakmak yeterlidir. Bu sisteme göre devlet çiftçiden piyasa normlarından daha yüksek fiyatlara tahıl ve pirinç satın almaktadır. 'Minimum destek fiyatı' kuramsal olarak mantıklı gelmektedir. Ancak uygulamada 'maksimum destek fiyatı'dır. Sulama altyapısı düzgün olan eyaletlerdeki büyük zengin çiftçiler dağıtılmakta olan sübvansiyonun neredeyse tamamını kapmaktadır, çünkü sadece tahıl üretim miktarları çok

yüksek değil aynı zamanda meclis koridorlarında inanılmaz etkili lobi faaliyetleri yürütmektedirler. Devlet müdahalesi gıda alım fiyatlarını ciddi ölçüde yükselttiğinden satış fiyatları da aynı oranda yükselmektedir. Yüksek gıda fiyatları herkesi etkilemekte ancak elbette en fazla fakir kesim hasar görmektedir. Hindistan'ın gıda politikası fakirlik denen düşmanı hedefler ancak tek yaptığı fakire kurşun sıkmaktır.

Hindistan'daki en büyük sorunlardan başka biri de hukuk sistemidir. Daha iyi maaş veren özel sektörün istihdam olanakları arttıkça, savcılık ve hakimlik pozisyonlarına başvuran kalifiye Hintli avukatların sayısında önemli bir düşüş kaydedilmektedir. Öte yandan İdari Hizmetler (IAS) biriminde olduğu gibi hukuk sisteminde de ciddi yolsuzluklar dönmemektedir. Pek çok hakim, davaların sonucunu belirli ücretler karşılığı değiştirecek özgürlüğe sahiptir. Ne de olsa bir hakimi pozisyonundan etmek için parlamentonun 2/3'lük oy çokluğuna gerek duyulmaktadır – Anayasada bir madde değiştirmekle aynı oran! Bazı hakimlerin belli davalar için fikslenmiş fiyatları olduğu bile söylenmektedir. Narkotik suçundan beraat için X *rupi*, cinayetten beraat için Y *rupi* vs. Örneğin, yolsuzluğa bulaşmış pek çok hakim para tahsilatı için akrabalarını kullanmaktadır.

Tüm bunlar bir yana, Hint hukuk sisteminin daha da büyük bir sorunu vardır. O da kapanmamış davalar. 2006 rakamlarına göre hala sonuca ulaşmamış 27 milyon dava bulunmakta. Şu anki işleyiş hızıyla bu davaların sonuçlanması için 300 yıl gerekmektedir. Sorunlu hukuk sisteminin Hint toplumu üzerindeki faturası çok büyük. Yüksek mahkemeler önemli davaların sıra atlamasına müsaade etse de sıradan bir cinayet davasının dinlenmesi bazen 15 yıl kadar sürmektedir. Bu noktada tanıkların çoğu ya ölmüş veya mahkemede dikkate alınabilecek herhangi bir detay hatırlayamaz hale gelmektedir. Suçluların çok küçük bir kısmı ceza almaktadır. Yavaş işleyen hukuk sisteminin bir de ekonomik boyutu vardır. Hukuki ihtilaflar nedeniyle şu anda, ülkede bağlı bulunan sermaye 75 milyar dolar civarındadır. Bu 2006 yılında Hindistan GSYİH'nın %10'una denk gelmekteydi. Bu sermaye istihdam yaratabilecekken sistemin yavaşlığından kullanılamaz hale gelmiştir.

Henüz bitmemiş 27 milyon davanın büyük bir bölümünü elbette devlet mercileri arasındaki davalar meydana getirir Ancak çok daha büyük bir oran asliye mahkemelerinde gerçekleşen arsa, tapu, miras, boşanma, vesayet gibi aile içi anlaşmazlıklardan kaynaklanır. Reform olacaksa, asliye davalarında olma olasılığı daha yüksektir. Bunun için çalışmalar sürmektedir. Hedeflerden biri, ABD'de benzerleri olan ve yüz binlerce davanın mahkemelere taşınmadan uzlaşıyla sonlanmasını sağlayan "arabuluculuk ofisleri"dir.

Sosyal durumunuz ne olursa olsun, Hindistan'ın hangi köşesinden geliyor olursanız olun, Hint devletiyle deneyiminizi belirleyen şey, devletin hangi kurumuyla değil hangi şahsiyetiyle münasebetiniz olacağıyla ilgilidir. Günümüz Hindistan'ında bile kişiler genelde kanunlardan üstündür. Artık devletin Hint fakirlerine saygı göstermesi çok nadir rastlanacak bir şeydir. Hindistan 'zayıf-güçlü' bir devleti olan 'zengin-fakir' bir ülke olarak tanımlanmıştır. Hindistan'da nereye baksanız devletin o uzun kollarıyla karşılaşmanız mümkündür ancak devletin güçleri sık sık topluluk veya bireyler tarafından kendi çıkarları için kullanılır. Tüm bunları fakirlerin iyiliği için yaptıklarını söyleseler de...

3. Alt Kastların Yükselişi

Tarihi Hindu yazıtlarında sıkça karşımıza çıkan 'darma' diye Sanskritçe bir kelime vardır. Genelde 'görev' veya 'din' anlamında kullanılır. Ancak 'darmik' olan biri 'erdemli'dir. Ancak kelimenin anlamı çok katmanlıdır. Eski metinler yaşam darmasından söz eder. Buna göre bireyin daima dürüst, saygılı, kanunlara uyan cömert biri olması gerekir. Aynı zamanda idari darma da vardır ki burada kralın huzuru ve istikrarı koruması gerekir. Ve elbette her şeyin birbiriyle olan uyumunu ve ruhaniliğini sağlayan evrenin darması vardır.

Ancak Hindistan'ın geleneksel sosyal yapısını anlamak için belki de bakılacak en doğru yer kastların darmasıdır. Her kastın farklı bir darması vardı. Bunlar kişinin doğduğu kasta göre birbirinden değişik sosyal görevler edinmesine neden oluyordu. En tepede ruhani *Brahmin* kasti vardı. Bu kasttan olanlar, toplumun dini ve ruhani işlerinden sorumluydu. Brahminler aynı zamanda kelimelerin 'ilahi gücü'ne sahipti ve okuma-yazma müsaadesi olan tek kasttı. Ardından savaşçı *Kshatriya* kasti gelirdi. Onların görevi orduyu ve kral olarak dünyevi yaşamı yönetmekti. Yanlış kasttan bir kral çıkması halinde Brahminler hemen gerekli *Kshatriya* aile ağacını

oluşturdu. Geleneksel sıralamada üçüncü gelen *Vaishya* denen tüccar kastı bazı üstün kastlar tarafından hırsız olarak görülse de toplumun günlük ihtiyaçlarını karşılamak gibi önemli bir sosyal görevleri vardı. Birincil görevlerinden biri Hindistan'da çok eskiden beri para yerine geçen büyükbaş hayvanların bakımınıydı. Dördüncü sırada toplum zincirinin sonunda olan çiftçi, hizmetçi ve bazen de rütbesiz asker gibi görevler üstlenen *Sudra* kastı gelir. *Sudra*'lar toplumun diğer kastlarından uzak dururdu. Hatta kutsal *Vedic* yazıtlarını okumalarına bile müsaade edilmezdi. Kutsal Manu yazıtları, her kastın üstleneceği görevleri detaylı şekilde anlatırken her bireyin kendi darmasına sıkı sıkıya bağlı kalmasını öğütler.

Bu sınıflamaların ötesinde ve tüm toplumdan soyutlanmış kast-dışı parya veya dokunulmazlar vardı. Yazıtlar onlardan sadece 'kirlilik' olarak söz eder ve onlarla temastan kaçınılmasını nasihat eder. Bir dokunulmazın hazırladığı yemeği yemezlerdi. Toplumdaki görevleri diğer kast mensuplarının yapmayı aklına getirmeyeceği işleri yapmaktı. Bunların başında insan dışkısı temizlemek veya eceliyle ölmüş bir ineğin derisini yüzmek gibi işler gelirdi. Kutsal yazıtlar kastlara göre cezalandırma sistemi de geliştirmişti. Aynı suçun cezası her kast için farklıydı. Örneğin bir Brahmin'i aşağılayan *Sudra* ölüme mahkum edilebilirken bir *Sudra*'yı öldüren Brahmin kedi veya köpek öldürmüş gibi hafif bir ceza alırdı.

Hint toplumuna ait klasik bilgiler böyle olsa da son zamanlarda yapılan araştırmalar, bu kuralların toplumsal uygulamada hiç de o kadar sıkı olmadığına işaret etmekte. Önemli bulgulardan biri ister şans ister ittifakla olsun bireylerin kastlarını değiştirebildikleridir. MS 800-900 sıralarında Müslümanlığın ve onların militan eşitlik anlayışının yayılmaya başlaması Hinduizm içinde yeni bir kast-karşıtı hareketin oluşmasına neden oldu. *Bhakti* olarak bilinen bu ayrılıkçı tarikatlar tanrı önünde herkesin eşitliğini savunarak her kasttan kendilerine destekçi bulabildiler. Ancak zaman içinde bu kast-karşıtı hareketler de yeni birer kasta dönüştü ve geleneksel hiyerarşi içinde yerlerini aldı. Hinduizm ona karşı gelenleri pasifize etme ve sindirme konusunda özel bir beceriye sahiptir. Katı olduğu kadar esnektir de. Aynı modern Hindistan toplumunda olduğu gibi. Ülkenin alt sınıf kastları onyıllardır tanınmak ve daha fazla eşitlik elde etmek için mücadele etmekte ancak daha gidecek çok yolları var.

* * *

Hindistan'ın düşük kastlarını yönetenlerin Hint demokrasisinin zorluklarını anlayabilmeleri için uzun süre gerekmiştir. Ancak şimdi bu konuda herkesten üstünler. Hint politika sahnesinde alt kast mensubu seçmenlerin diğer kimse de olmayan bir avantajı var – insan fazlası. Hint nüfusunun neredeyse yarısı o veya bu şekilde alt kastlara mensuptur. Buna 150 milyon Müslüman Hintliyi ve kendi dilinin konuşulduğu bölgenin dışında yaşayan diğer grupları da hesaba katarsak esasında Hint toplumunun yarısı resmi olarak azınlık kabul edilir. Alt kastların partileri bir avantaja daha sahip – herhangi bir kasta mensup olmayan rakipleri mesajlarını olabildiğince geniş bir tabana ulaştırmak durumunda. Örneğin Kongre Partisi, laik ve kapsayıcı Hint ulusalcılığının ve merkezi ekonomi bakış açısının altını çizerek daha geniş tabanlara yayılma amacıyla. Hindu ulusalcı yaklaşımlı Hindistan Halk Partisi, Müslüman ve Hıristiyanlar dışındaki herkese hitap etme gayretinde. Hint nüfusunun %85'ini Hindular oluşturmakta. Ancak alt kast partileri mesajlarını acımasızca kendi dar oy tabanına hitap edecek şekilde şekillendirebilmektedir. Başka bir deyişle kendi 'oy potansiyellerini' bir araya getirme konusunda çok daha etkindirler. Ancak uyguladıkları strateji, kendi oy tabanları dışında bir topluluğa ulaşma şansını büyük ölçüde sınırlamaktadır. Tüm alt kast partileri ortak bir amaç etrafında dev bir 'tek parti' kurabilse, belki de Hindistan'da sonsuza kadar iktidar olabilirler. Peki buna engel olan nedir?

Sorunun en başında alt kast partilerinden her birinin sadece kendi azınlığını temsil etmesi gelir. Alt kast politikacıları alt sınıfların ortak yönlerini vurgulayarak birleştirme gayretinde değil. Tersine, onları birbirinden ayıran unsurların altını çizerek bölünmeyi daha da derinleştirmektedirler. Bu yaklaşım sınıf politikasından ziyade etnik politikayla daha fazla benzerlik göstermektedir.

Günümüzde alt kast mensuplarının tamamı tarihte haksızlığa uğradıklarını, sosyal hiyerarşide, esasında daha üst sıralarda olmaları gerektiğini iddia eder. Savlarını desteklemek için hepsinin kendine özgü gururlu mitolojik hikayeleri vardır. Bu insanlar daha üst kastların inandıkları tanrılara inanmakta, yaptıkları törenleri ve gelenekleri taklit etmektedir. Buna karşın politik sürece bakacak olursak alt kast hareketinin üstlerine benzemekten öteye gittiği görülecektir. Brahmin rol modellerini kültürel ve dini davranışlarında olduğu gibi taklit edeceklerine, alt kast

mensupları üst sınıflardan intikam almak ve kendi düşük sosyal statülerini telafi etmek için politikayı ustaca kullanmaktadır. İşin ilginç genelleştirilmesi istediklerini elde etmektedirler. Hindistan'daki olumlu ayrımcılık programı dünyanın en büyüğüdür. Hindistan'daki kamu görevlerinin neredeyse %50'si 3 farklı alt kast arasında bölüştürülmüştür. Hint kabile kökenli Adivasis'ler %10; Dalit'ler %12.5 ve diğer geri sınıflar %27'lik bir orana sahiptir. Bazı bölgelerde yerel hükümette çalışacak alt sınıfların oranı %65'i geçmektedir. Bu pozisyonlara seviye belirleme sınavıyla hak kazanma olasılığı çok zayıftır. Uygulamaya baktığımızda, sözkonusu pozisyonların atanması ilgili kast liderinin sorumluluğundadır. Ödeyecek paranız varsa bu pozisyonların pek çoğunun satılık olduğunu belirlemekte de fayda var. Örneğin kamu dairesinde şoför olarak işe başlamak için yapılması gereken ödeme 100.000 *Rupi* (2300\$) kadardır. Bunun demokratik dünyadaki en büyük ve kapsamlı iltimas sistemi olduğu söylenebilir.

Alt kast parti liderlerinin bu sistemin kapsamını genişletmek dışında, parti politik gündeminde elle tutulur bir hedefi yoktur. Ekonomi, dış politika veya savunma gibi elzem konularda kimsenin yayınlanmış politik manifestosu bulunmamaktadır. Alt kast partilerin destekçilerine sunabileceği tek şey, çok-partili koalisyonlarda, parlamentonun gerektirdiği koltuk sayısını doldurma karşılığında, büyük partilerden daha büyük haklar ve imtiyazlar elde etmektir. Önemli bakanlıklarda görevli politikacılar, Hindistan'ın ekonomisini nasıl daha iyi yönetileceğine dair tutarlı bir plan ortaya koymamış olsalar da neredeyse tamamı büyük kamu işbirliklerinin özelleştirmesine şiddetle karşı gelir çünkü böyle gelişmelerin iltimas güçlerini azaltacağına farkındadırlar.

Hindistan'da modernleşme yanlısı her birey, kastlar arasında politika dahil her alanda daha ılımlı ve medeni bir rekabet olmasını diler. Başta kentsel alanlar olmak üzere ülkenin güneyindeki daha gelişmiş bazı bölgeler kastlar arası husumetlerin sulandırılabilirliği inancını yükseltmekte. Buna rağmen kastlar yine de Hint sosyal yaşamının her alanında kendini gösterir. Bunun en iyi kanıtı 2006 yılında gerçekleştirilen ulusal ankettir. Burada katılımcıların %74'ü kastlar arasında evliliklere karşı olduklarını belirtmiştir. Eğitimli ve ağırlıklı olarak kentsel bölgelerde yaşayanlar arasında bu oran sadece %56'ya gerilemektedir. Benzer şekilde katılımcıların %72'si çocuklarının müstakbel eşlerini ebeveynlerin seçmesinin doğru olduğunu düşünmektedir. Kentli nüfustan bu görüşe katılanların oranı %59'dur. Kentlerde köy hayatını derinden etkileyen geleneksel kast işlevlerinden ve tabularından kurtulmak elbette biraz daha kolay. Kentlerde tanınmamak çok daha kolay ancak bu size yüklenen kast kimliğinden tamamen arınabileceğiniz anlamına gelmez. Bir köylüye kıyasla kentlerde kasta özgü bir iş veya görevle yükümlü olma olasılığınız daha düşük olacaktır. Ancak başta politika olmak üzere Hindistan'da kastlar etkinliklerini sürdürmekte ve kısa vadede yitirecek gibi görünmemektedir.

4. Dinmeyen Tehdit: Hindu Milliyetçiliği

Ülkedeki Ulusal Gönüllüler Örgütü (RSS) Hindu milliyetçiliğinin odağındadır. Resmi rakamlar açıklanmasa da tahmini üye sayısı 2-6 milyon kişiyi bulmaktadır. Üye sayısının 2 milyon olduğunu kabul etsek bile bu örgütün dünyada Çin Komünist Partisinden sonra en büyük siyasi hareket olduğu anlamına gelir. Bu hareketin önemli oluşumlarından biri 1998-2004 yılları arasında koalisyon hükümetinin başında bulunan Hindu milliyetçisi *Bharatiya Janara* Partisidir (BJP).

Hindu milliyetçiliğini daha iyi anlamak için çeşitli görüşmeler ayarlamıştım. Göreceğim ilk kişi RSS dergisinin editörü ve her yıl düzenlenen 'subay eğitim kampının' lideri Tupkary'di. Ona göre insan ırkının gelişimini anlamının tek yolu 'biyo-gelecekçilik' bilimine yatıyordu. Şöyle devam etti: "İnsan beyninin iki yarısı vardır. Çeşitlilikle uğraşan sağ beyin ve tek düzelikle ilgilenen sol beyin. Tipik bir Hintli sağ beyinliken tipik bir Avrupalı sol beyinlidir ancak elbette istisnalarla fazlasıyla karşılaşırız. Sağ beyni baskın olan toplumlar karmaşık düşüncelerle başa çıkabilir ve demokratik ve dağıtılmış bir idari yapı benimserler. Sol beyni baskın olan toplumlarsa daha disiplinli olmakla beraber otokratik ve merkezi idari yapı benimserler. Hindular sağ beyin, Müslümanlar sol beyin. Çok tanrılı Hintliler sağ beyin, tek tanrılı Avrupalılar sol beyin. İnsan gelişiminin yazılımı Hindistan'dan, donanımı ise Batıdan gelmektedir".

Tupkary'ye göre bağımsızlıktan sonra Batı'da eğitim almış kişilerin yönetimde çoğalmasıyla birlikte Hindistan ciddi şekilde yolundan sapmıştı. Laik bir anayasa gibi basit çözümlere inandırılan Hint halkı kendinden uzaklaşmıştı, ancak ülke şimdilerde doğal yapısına bir geri dönüş yaşamaktaydı.

“Batılıların gözden kaçırdığı bazı gerçekler var. Hindistan, Müslümanların ve Avrupalıların akınına uğramadan çok önceleri gelişmiş bir toplum halini almıştı. Tıp ve bilimde büyük ilerlemeler kaydedilmiş, yaşam standartları yüksekti. Medeniyetler Hindistan’da doğdu ve dünyaya yayıldı. Hindistan evrenin küçük bir temsili gibi. İçinde mümkün olabilecek tüm eğilimleri ve tezaları barındırıyor.”

Hindu milliyetçisi BJP’nin 1998 seçimlerinde başa gelmesiyle bazı değişimler daha gözle görülür hale geldi. Ellerindeki kanıtlar yetersiz olsa da hedefleri net olan Hindu milliyetçi hareketi, tarihlerini yeniden yazmaya koyuldu. Hedef Hindistan’ın Yunanlıları, Çinlileri ve Babillileri geride bırakarak dünyanın en eski medeniyeti olduğu gerçeğini kanıtlamaktı. Medeniyet Hindistan’dan tüm dünyaya ihraç edilmişti. İddia cesurdu ama büyük bir eksiği vardı – güvenilir bilim adamlarının ortaya koyacağı kanıtlar.

Bu kurama daha fazla saygınlık kazandırmak için 1998-2004 yılları arasında BJP adına Milli Eğitim Bakanlığını yürüten Joshi inanılmaz bütçeler ayırmıştır. Kurama karşı gelenlerin yurt içinde ve hatta yurt dışında konferans ve seminerlerde konuşmalarına engel olunmaya çalışılmıştır. Hindu milliyetçilerinin kendilerine yakıştırdığı tarih henüz bilimsel kanıtlardan yoksun olsa da popüler kamuoyunun aklına yer etmeyi başarmıştır. Nüfuz ettikleri ilk şey okul kitaplarıdır. Antik çağlarla ilgili tarihsel gerçekleri saptırmak bir yana, yakın tarihe ait gerçekler de değişikliğe uğramaktadır. Örneğin, Güney Hindistan limanlarına barışçıl şekilde gelip yayılan Müslümanları yok sayarak kendilerinin kılıçtan geçirildiklerini söylemektedirler. Vahşetin bölgelerine Müslümanlarla geldiğini iddia edip buralarda yaşayan Budistlere ne olduğunu açıklamamaktadırlar. Bu tarih kitaplarında kastlardan ve bu sınıfların toplumda yarattığı sıkıntılardan söz edilmemektedir. Modern Hindistan tarihi kısmında Gandhi’nin 1948’de Hindu milliyetçisi tarafından öldürülmesi ise tamamen çıkarılmıştır. Altta yatan söylem açıktı: Hindistan Hindu’ydu, Hindu’lar ise Hindistan. Başka kimliklere yer yoktu. Diğer alt kastların yaşadığı deneyimler satırlardan silinmişti.

* * *

Siyaset bilimci Benedict Anderson ulus-devletleri tanımlarken onlardan “*hayali toplumlar*” olarak söz eder. *Hayali* çünkü, en küçük ulusun mensupları bile kendi milletinden olanların çoğunu hiçbir zaman tanımayacak olsa da, akıllarda bir arada olmanın hayali kurulmaktadır. Gezegende yaşayan insanların çoğu, kendi uluslarını baskı veya devrimle ayağa kalkan canlı bir varlık gibi görmekte. Ancak bu, diğer ulus devletler karşısında kendi kimliklerini oluşturma arayışına nasıl girdikleri konusunda bize fazla bir bilgi vermez. Ulusları oluşturmadaki en temel gereçlerden biri tarihi bilgiler arasından birleştirici öykü veya destanlar seçip ortaya atmaktır. Britanya ve Fransa dahil en eski ulus devletler bile ulusal bayramları, milli anıtları ve eğitim sistemini bu kapsamda şekillendirir. Bu anlamda Hindistan tüm diğer ülkelerden farklıdır çünkü ulus hakkında iki çok farklı ve de birbiriyle rekabet halinde olan farklı düşünce vardır: İlki bağımsızlık mücadelesi sırasında Kongre Partisinin geliştirdiği, ağırlıklı olarak çoğul, laik ve birleşik bir Hindistan; ikincisiyse Hindu milliyetçi hareketinin ivme kazandırdığı ve ülkeye daha ayrıcalıklı bir Hindu kimliği kazandırmayı amaçlayan düşüncedir. İkinci düşüncenin ilkine ciddi bir rakip olmasından söz etmek sadece son 20 sene içinde mümkün olmuştur.

1990’lı yıllar Hint politikası ve devleti için çalkantılı ve kafa karıştırıcı bir dönemdi. Bir zamanlar baskın olan Kongre Partisinin keskin ve hızlı düşüşü yeni siyaset anlayışlarının gelişmesi için meydanı boş bıraktı. Ancak yeni anlayış, eskisinden çok daha akışkan ve daha az öngörülebilir bir hal almıştır. 1947-1989 yılları arasında Hindistan’da 6 başbakan görev yapmışken 1989-2004 bu rakam 7 olmuştur. Güç kaybeden Kongre Partisinden boş kalan koltuklar alt kastlara ait bölgesel parti delegeleri tarafından doldurulmuştur. Bu gruplar sistem içinde kendi statüleri hariç, Hindistan hakkında pek birşeyden haberdar değildi. Oyların bölünmesi konusunda ciddi bir tehdit unsuru olsalar da alt kast partileri, Kongre Partisinin Hint ulusuyla ilgili hakim düşüncesine rakip olamamıştır. Kalan boşluklar ise Hindu milliyetçiliği ile doldurulmuştur ki; bu diğerlerinden çok daha etkili bir güç olmuştur. Politik kolu BJP olan Sangh Parivar hareketinin temel amacı Hint ulusal kimliğini Hindu düşüncesine daha yakın taraflara çekmek olmuştur. Hint tarihinin yeniden yazılması bu kapsamlı projenin temel taşlarından biridir.

RSS örgütü Nagpur kentinde 1925 yılında tıp doktoru Hedgewar tarafından kurulmuştur. Kongre Partisini oluşturanlar ağırlıklı olarak gazeteci ve hukukçulardan oluşurken RSS üyeleri genellikle bilimsel alanlarda geçmiş olan insanlardı. Her iki oluşumun üyeleri geçmişte olduğu gibi

bugünde ağırlıklı olarak Brahmin kastından gelmektedir. İlk başkan Hedgewar gibi onu takip eden üç başkan da bilimsel alanlarda eğitilmiş insanlardı. Buna göre Hindu milliyetçi akımının Hindistan hakkındaki fikirleri bilimsel imgelerle doludur. 19. yy sonu Alman ve Fransız romantik milliyetçileri gibi RSS'de ulusu, ulusal topraklara kök salmış canlı bir organizma olarak kabul eder. Bireyin konuyla ilgili bir seçim hakkı olduğunu ima ettiğinden Batılı ulus devletlerde sıkça karşılaştığımız bireylerarası hayali "Sosyal Sözleşmeleri" yok sayarlar. RSS'nin organizasyon yapısı Avrupa kaynaklı faşizmden ilham alır. RSS'nin temel birimi Hindistan'ın değişik bölgelerinde onbinlerce mahallede her sabah tatbikat yaptıran ve milliyetçi hikayeler anlatan bireylerden oluşan "Shakha" dır. Her sabah yüzbinlerce hatta belki bir milyona yakın insan yerel *shakha*'sına giderek dövüş sanatları icra etmekte, milliyetçi söylemler dinlemektedir. Giydikleri üniforma İngiliz sömürge polisinin giydiği yeşil üniforma ile Mussolini'nin *Kara Gömlekler* örgütünün üniformalarına benzer şekilde dikilmiştir. *Shakha*'lar bir bakıma hem Mussolini'nin faşist hareketini, hem de Almanya'daki Nazi Hitler Gençlik Hareketinin temel taşlarını oluşturan yarı-silahsızlanmış hücrelere fazlasıyla benzerlik göstermektedir.

RSS yetkilileri *Shakha*'ları zorluklar anında kendini beden için feda etmesi gereken hücreler olarak görmektedir. Temel amaç İslamiyetin ve Batının erkeksi kültürlerine boyun eğmemek için daha erkeksi bir Hinduizm yaratmak. Bu bakış açısı Hindistan'ın ve Hinduizmin asırlar içinde fazlasıyla "dişil" olduğu tanısına dayanmaktadır. Milliyetçilere göre dişil Hindu bedeninin kırılabilirliği, dış güçlerin ülkeyi kolaylıkla himaye altına almalarını kolaylaştırmıştır. Buna göre tektanrılı veya Semitik kültürlerle karşı kendini daha iyi koruyabilmek için, onların birlik ve organizasyon yapısını kopyalamak gerekmektedir. Bu durum neredeyse her yönüyle örnek bir Hindu olan Gandhi'den Hindu radikallerin neden bu kadar nefret ettiğine açıklık getirmektedir. Gandhi şiddet karşıtıydı ve Hindular bu yaklaşımı fazlasıyla "dişil" buluyordu. Gandhi diğer dinlere sevgi ve saygıdan söz ediyordu. Bu onu bir vatan haini yapmıştı. Gandhi'yi öldüren Godse'de bir RSS ailesinden gelmekteydi.

RSS'nin temel amacı kendi hayalindeki Hindu toplumunu yaratmaktı, buna göre toplumun tüm hücreleri bütünlüde uyum içinde olmak durumundaydı. Kendi hayali toplumlarında birey Hindistan'ı sadece anavatanı olarak değil aynı zamanda kutsal topraklar olarak görecekti. Bu elbette dini besleyen değerler için Mekke'ye veya Roma'ya bakan Hintlileri dışlayan bir yaklaşımdı. RSS'nin kutsal kabul ettiği kitapların yazarı Golwalkar, Hindistan'daki yabancı ırkların ya Hindu kültürünü benimseyeceğini ya da vatandaşlık hakları dahil tüm haklardan yoksun bırakılması gerektiğini savunmuştur.

Bu yaklaşıma göre Müslüman ve Hristiyanlar sadece yabancı değil aynı zamanda başka ırklara mensuptular. Ancak burada göz ardı edilen önemli bir unsur var. Hindistan'daki Müslüman ve Hristiyanların sadece çok küçük bir kısmı göçmen olarak Hindistan'a gelmiştir. Ezeli çoğunluk, tarih boyunca kastlarının düşük statüsünden bezmiş ve yeni bir umutla din değiştirmiş Hinduların torunlarıdır. Hindistan'da Hristiyanlık MS 100, Müslümanlık ise MS 800-900 yılından beri varlığını sürdürmektedir. Tüm bu söylemlere rağmen RSS, Hindistan'ın dini azınlıkları için kapıyı az da olsa açık bırakmış durumda. BJP iktidarı sırasında Başbakan Yardımcılığı görevini üstlenen Advani, Hindu Müslümanları ve Hindu Hristiyanları onayladığını ifade etmiş. Başka bir deyişle tanrıya ulaşmanın birden fazla yolu olduğunu kabul etmekte. RSS'nin aynı zamanda Hinduizme geri dönmek isteyen Müslüman veya Hristiyanlarla ilgilendiği bir program da bulunmakta.

* * *

RSS üyeleriyle muhattap olmak asla beklediğiniz gibi olmaz. Dünyaya karşı agresif tutumlarıyla üyelerinin nezaketi arasında bağlantı kurmak kolay değil. Kendi düşüncelerine çok uzak oldukları apaçık belli olan yabancıların sempatisini kazanmak için çabalarlar. Bu karmaşık psikolojiyi anlamak belki de ideolojilerini anlamaktan çok daha zor.

RSS'yi oluşturan çok sayıda kol vardır. Buradan çıkan en militan uzantı VHP'dir (Dünya Hinduizm Konseyi). RSS toplumun genel reformundan sorumludur. BJP hareketin siyasi koluyken VHP Hindu reformunu bir din olarak kabul eder ve buna göre hareket eder. VHP'nin Bajrang Dal (BD) adlı gençlik kolu ise her ayaklanmada kısa süre içinde yerini alacak kuvvetleri teşkil eder. BD üyeleri genellikle 15-30 yaş arası erkeklerdir. Nagpur'da katıldığım bir tatbikatta henüz ergenliğe yeni girmiş erkeklerin havada kılıçlar ve havalı tüfekler salladığına tanık oldum. Kampta konuştuğum bireyler büyüyen Hristiyan ve Müslüman tehdidine karşı kendilerini

koruyabilmeleri gerektiğine inanmakta. BD yetkilileri, faaliyete geçtiklerinden beri 300-400.000 kişiyi eğittiklerini ifade ediyor.

BD örgütü son 25 yılda Hindistan'da yaşanan 3 büyük ayaklanmanın ikisinden sorumludur (1992 ve 2002). Üçüncüsü, Indira Gandhi'nin ölümünden sonra Kongre Partisi destekçilerinin Şii toplumuna karşı başlattığı ayaklanmadır.

1992 ayaklanması Hindu milliyetçilerinin Hindistan tarihini değiştirme projesinin doğrudan bir uzantısıdır. Çoğu Müslüman 3000 kişinin katledilmesi farklı etnik kökenlere sahip toplulukların bir arada yaşadığı bir ulus devlette kimlik sorgulamasının ne kadar tehlikeli olduğunun net bir kanıtıdır. Vahşeti tetikleyen, büyük bir Hindu güruhunun Hindular için kutsal olan Ayodhya kentindeki camiyi Aralık 1992'de yıkması olmuştur. Bu yönde hiçbir kanıt olmamasına karşın Babur Camisi, Hindulara göre kutsal bir Hindu tapınağının üzerine inşa edilmiştir ve aynı zamanda kutsal Ram'ın doğum yeridir. Caminin yıkılması için 1987'de başlatılan kampanyadan 3 yıl önce, 1984'de BJP parlamentodaki 545 koltuktan sadece ikisine sahipti. 1989'a gelindiğinde, kampanyanın da desteğiyle bu rakam 84'e, 1999'da ise 183'e kadar çıkmıştır.

2002'de patlak veren Gujurat ayaklanması ise 10 yıl önce Ayodha'daki caminin yıkılması sonrasında meydana gelen ölümlerle doğrudan bağlantılıydı. Gujurat ayaklanmasını Şubat 2002'de Godhra'da bir trende çıkan yangında 58 Hindu'nun yanarak can vermesi tetikledi. Gujurat'ın BJP partili yerel başkanı Modi, olayın hemen ardından 58 naaşa yas tutulması için Ahmedabad'da bir tören düzenledi. Şiddet için açık bir davetiye. Binlerce Hindu'nun toplanmasıyla bölgedeki Müslüman mahalleri kısa sürede birer ölüm kapanına dönüştü. Ayaklanmanın başlaması sırasında BJP yetkilileri Newton'a atıfta bulunarak "her etkinin kendine eşit ve zıt bir tepkisi olur" demiş ve Hindular bunu saldırı işareti olarak kabul etmiştir. Verilen tepki kesinlikle eşit olmamıştır. Yaşanan vahim olaylar arasında en kötüsü Müslüman kadın ve çocukların gördüğü zulümdür. Tecavüz, işkence ve yakarak öldürme, trende yaşanan ölümlerin intikamını taşımaktaydı ve bu cinayetlerin fazlasıyla planlı olduğu düşünülmektedir. Ayaklanmacılar nüfus kayıtlarını elinde tutuyordu. Bu nedenle Müslümanların ev ve işyerlerini farklı ırklardan insanların yaşadığı mahallelerde tespit etmek hiç zor olmadı. Vahşetin ilerleyişi ve etkinliği bunun ayaklanmadan öte planlı bir saldırı olduğunu işaret ediyordu.

Olaylarda yaşanan ikinci kabul edilmez unsur, Gujurat polisinin ayaklanmadaki tavrıydı. Tek yaptıkları olan biteni kenardan izlemektir. Tanıkların ifadelerine göre bazı durumlarda polis Müslümanların hangi evlerde yaşadığını saldırganlara elleriyle gösteriyordu. Bazı durumlarda ise linçten kaçan Müslümanları durdurup kızgın saldırganların ellerine teslim edildiği ifade edildi. Ulusal ve uluslararası insan hakları örgütlerinin ısrarlı araştırmaları sonucu polisin olay günü çatışmalara müdahale etmemesi yönünde emir aldığı ortaya çıkmıştır. Bu yetmezmiş gibi ifade vermek isteyen sayısız görgü tanığı karakoldan geri çevrilmiştir.

Parti dahilindeki iç hesaplaşmalardan dolayı BJP bakanlarından biri polise verilen müdahale etmeme emri hakkında 2003 yılında ifade vermeyi kabul etmiş olmasına karşın, aynı bakan mahkeme huzuruna çıkmadan hemen önce Müslüman bir terörist olduğu iddia edilen biri tarafından öldürülür. Bu kitabın yazıldığı sıralarda Gujurat olaylarından ötürü hüküm giymiş insan sayısı bir elin parmağını geçmezdi. Hindistan'ın anti-terör kanunları nedeniyle Gohra'daki tren yangınında ölenler karşılığında feci şekilde can veren 200 Müslüman bulunmakta. Bu kanun hükümlerine göre gözaltına alınan tek bir Hindu bile yoktur. BJP liderliğindeki hükümetin 2004'teki yenilgisi dahi durumu değiştirememiştir.

Gujurat olaylarında su yüzüne çıkan diğer sorunlu konulardan biri Yeni Delhi'nin tepkisi, daha doğrusu kayıtsızlığıdır. Zamanın başbakanı Vajpayee olay yerini 1 ay sonra ziyaret etmiştir. Başbakanlıkta konuştuğum yetkililere göre başbakan olaylardan sonra Modi'yi görevden almaya niyetlenmiş ancak parti içi baskılar nedeniyle bu gerçekleşmemiş. Doğru şeyi yapamayan Vajpayee kendini akıntıya bırakmayı yeğlemiştir. Parti konferanslarından birinde 'Tüm olayın nasıl başladığını unutmamak gerekir. Ateşi kim yaktı, ateş nasıl kontrolden çıktı?' demiştir.

Gujurat olaylarında bir hayli rahatsızlık verici son olay ise ayaklanma sonrası dönemde meydana gelmiştir. 200.000'den fazla insan evinden olmuş ve kendilerini mülteci kamplarında bulmuşlardır. Hükümet akrabalarını, evlerini, işlerini kaybeden vatandaşlara neredeyse hiç yardımda bulunmamıştır. Mülteci kamplarına yapılan yardım ise olabilecek en düşük seviyede tutulmuştur. Mülteciler için inşa edilen derme çatma okul ve barınakların çoğu Sünni mezhebine ait İslamiye Yardım Komitesinin finansmanı ile gerçekleştirilmiştir. Olaylarda hedef alınan Müslümanlar ya Şii mezhebinin alt kolları olan Bohra ya da İsmaili idi. Bu alt mezheplerden

hiçbiri ağırlıklı olarak Sünni olan Pakistan'la herhangi bir ilişkide olamazdı. Buna karşın Gujrat Müslümanlarını hem emniyet, hem hukuk sistemi, hem de devletin yardım kuruluşları yüzüstü bırakmıştı. Yardımın büyük çoğunluğunu İslami yardım kuruluşları temin etmişti. Bu kuruluşlar ister Şii ister Sünni olsun pek çok Müslümana en çok ihtiyaç duyulan anda yardım eli uzatmıştır. İşin kötü yanı ayaklanmadan önce herhangi bir radikal eğilimi olmayan pek çok Müslüman olayların ardından aşırı radikal duruşlara sahip olmuştur. Eğer devlet Müslümanlar için bir şey yapıp temel hak ve hukuku temin edebilseydi bu insanların hiçbiri alternatif arayışına girmezdi. Hayali toplumlar başka hayali toplumlar doğurmakta ve ardından birbirlerinin güçlerini tüketmektedir.

* * *

Hindu milliyetçiliği ile Hindistan'ın alt kastları arasındaki inişli çıkışlı ilişki BJP'nin geleceğini anlayabilmek için elzemdir. Alt kastlardan sürdürülebilir bir oy potansiyeli elde etmeyi başarmadan Hindistan ulusal parlamentosunda genel çoğunluğu sağlamanın düşük bir olasılık olduğunu da açıklar. RSS ve BJP üyelerinin büyük çoğunluğu daima üst kastlardan olmuştur. 1990'larda oy tabanını genişletmek sevdasıyla alt kastlar ve hatta Müslümanlar arasından delegeler seçmişlerdir. Bu çabaların karşılığı çok sınırlı olmuştur. Bilindiği gibi Hindistan'da partinin sosyal tabanı ne kadar dar olursa oy tabanını yükseltmek o kadar kolaydır.

Zamanında BJP'nin tabanını birden genişletme çabasına girmesi kredibilitesini zedelemişti. BJP'ye tekrar güç kazandıran olay ise 1980'lerde hükümetin alt kastlardan gelen vatandaşlar için belli bir oranda kamu görevi tahsis etme girişimi oldu. Gujrat'ta yaşayan üst kast mensupları durumu protesto etmek için 80'ler boyunca iki kez ayaklandı. Bu hareket Kongre Partisinin bölgede geleneksel oy tabanının bir daha geri gelmemek üzere yok olmasına neden oldu. Gujrat'ta yaşananlar dönem başbakanı Singh'in alt kastlara tanınacak hakları ülke genelinde uygulama kararıyla ulusal arenaya taşındı. Singh'i kararları ayaklanmalara daha da önemlisi koalisyon hükümetinin çökmesine neden oldu.

Bu dönemde BJP'nin güçlenmesini sağlayan Ayodha olaylarından çok, üst kastların alt kast siyasetine olan nefretidir. Bu ayrımın üstesinden gelmek için BJP iki tarafı Hinduizm kimliği altında bir araya getirmeye çalıştı. 1998'de 24 partili bir koalisyonun lideri olarak iktidara geçen parti, 1999'daki seçimlerde oyunu yükselterek parlamentodaki gücünü arttırdı. 1998 seçimlerinden önce insanlar BJP'nin iktidar olarak ne yapacağı konusunda endişeliydi. Fakat endişeler uzun sürmedi. İktidara geldikten sadece birkaç hafta sonra BJP Rajastan çölünde 5 adet nükleer silah denemesi gerçekleştirdi. Hassas Communalism* konusunda başkan Vajpayee, iktidarları süresince BJP'nin başlıca hedeflerinden bazılarını gerçekleştirme çabalarını askıya aldığını ilan ederek en büyük endişelerin geçici de olsa rafa kalkmasını sağladı.

1998 seçimlerinden sonra endişe yaratan başka bir konu BJP'nin, Nehru'nun miadı dolmuş ekonomi anlayışına sevdasıydı. Sudan sebeplerle Amerikan *fast food* zincirine ait bir restoranı kapattı. Yabancı yatırımların sadece teknolojik anlamda ihtiyaç duyulan alanlarda gerçekleşebileceğini 'Patates cipsi değil mikroçip' sloganıyla uygulamaya aldı. Singh'in ekonomik reformlarının ortadan kalkacağından korkuldu ancak olaylar aksini ispat etti. BJP liberal ekonomik reformlara giderek artan bir ilgi duydu.

Esasında sadece çok küçük bir kısmı gerçek Hindu milliyetçisi olan BJP destekçilerinin en umut ettiği şey 'Farklı Olan Bir Parti' olma sözünü tutmalarıydı. Bu slogan çok etkin olmuştu. Mesaj BJP'nin yolsuzluğa bulaşmayacağını söylüyordu. İnsanlar BJP'nin communal** nefretinden haz etmeyebilirdi ama herkes en azından temiz ve şeffaf bir hükümet olacağı umudunu taşıyordu.

Bu umut fazlasıyla iyimserdi. Evet BJP oy tabanını bazı konularda tatmin etti ama günlük işleyişe bakıldığında geçmişteki herhangi bir parti gibi bozuk ve fırsatçı olduğu kısa sürede anlaşıldı. Parti'deki tek fark azınlıklara olan açık ve net küçümseyici tavır oldu. 2004'teki seçimlerden önce BJP yetkilileri Müslüman oylarını kazanmak için türlü numaralar çevirdi. Strateji belli ki başarısız oldu. Sürekli olarak güçlenen görüntüsüne rağmen BJP iktidardan düştü.

2004 seçimlerinin gerçek galipleri alt kastlara ait bölgesel partiler oldu. Bu partilerin oy tabanı giderek büyüdü ve günümüzde ulusal oyların neredeyse yarısını teşkil eder hale geldi. Bu partilerin hiçbirinin ekonomik programı yok, Pakistan dahil dış politikaya kayıtsızlar. Ulusal kriz anlarında, BJP'nin kast farklılıklarını aşip yüksek sayıda Hindu'yu tek bir çatı altında toplama kabiliyeti bulunuyor. Ancak bu sadece istisnai durumlarda gerçekleşiyor. Sıradan zamanlarda

Hindular kastlarına göre kendi kimliklerine bürünüyorlar. Hindistan'ın siyasi istikametini özetlemek için herhalde en iyi terim 'Yaşasın Bölünme' olacaktır.

2004 seçimlerinde durumu yakından izlemek için BJP'nin kalesi sayılan Gujurat'a gittim. Parti yöneticilerinin aldığı karar doğrultusunda Hindu milliyetçiliği kavramı geri plana atılarak son 5 yıllık iktidarda elde edilen ekonomik gelişim vurgulanacaktı. Ülkenin büyüme oranı 2003'te %8.4 olarak kaydedilmişti ve 2004'te daha büyük bir büyüme öngörülmekteydi. Hindistan'ın liberal ekonomi hareketinden en çok yararlanan Gujurat olduğu bir gerçek. Ancak BJP'nin 2004 seçimlerindeki seçim sloganı 'Parlayan Hindistan' lafının coşkuyla karşılandığını söyleyemem.

Hindistan'da Brahmin hakimiyetindeki siyaset anlayışı artık ebediyete kavuştu. Tüm şehirlerde ve tüm kastlar arasında hızla yayılan tüketim kültürü karşısında üst kastların idare ettiği RSS'nin maddiyattan fedakarlık ve kendini inkar söylemi gücünü hızla yitirmekte. Hinduizm halk için artık fakirlik veya dinsel nedenlerle evlenememe demek değil. İster Brahmin ister Sudra, ister taşralı ister kentli olsun tüketiciler cüzdanlarıyla yeni bir Hinduizm anlayışına oy vermekte. Bu cüzdanları oylara dönüştürmek gelecek yıllarda BJP'nin temel hedeflerinden biri olacaktır. Bununlar birlikte alt kastların üst kastların yaşam tarzını benimsemesi eğilimi Hindu kastları arasındaki uçurumları ortadan kaldıracığından bu durum Hindu sağının avantajına işleyebilir. Hindu milliyetçiliği elbette bir gün tekrar iktidar olabilir. Ölüm ilanını yazmak için henüz çok erken...

*Bakınız son sayfa.

5. Kongre Partisinin Bitmeyen Sevdası: Nehru-Gandhi Hanedanı

Jawaharlal Nehru'nun babası Motilal, Kongre Partisi'ne, ilk kurulduğu yıl olan 1885'ten beri üyeydi. Jawaharlal ise 1928 yılında partinin genel başkanı olarak seçilmiş fakat kısa bir süre sonra İngiliz egemenliğine karşı kışkırtıcı tavırları nedeniyle hapse atılmıştı. Hapis yattığı dönemde düzenli olarak iletişimde olduğu tek insan kızı İndira olmuştur. Hatta bu mektuplar daha sonraları "Dünya Tarihinden Kesitler" adlı bir kitap olarak yayınlanmıştır. Nehru'nun kızını bir sonraki başbakan olarak özellikle yönlendirdiğine dair kesin kanıt yoktur. Buna karşın 1950'li yıllarda başbakanlık görevindeyken Nehru evinin sorumluluğunu kızına vermiştir. Parti'nin önemli toplantılarına ev sahipliği yapan Nehru evi İndira'nın siyasi gündemi ve onu yönlendiren güçleri çok kısa bir sürede çözümlemesine neden olmuştur. 1959'a gelindiğinde İndira Gandhi bir yıllığına Kongre Partisinin genel başkanlığını üstlenmişti. İndira'nın kocasının, Hindistan bağımsızlık hareketinin lideri Mahatma Gandhi ile aynı soyadı taşımasına rağmen kan bağı olmadığını hatırlatmakta fayda var.

Nehru 1964 yılında öldüğünde İndira, yeni başbakan Shastri tarafından kabineye davet edildi. Bu dönemde parti, çatışan fikirler nedeniyle derinden sarsılmaktaydı. Böyle bir ortamda İndira doğal bir aday olarak öne çıktı. Sosyalist Parti lideri Lohia onun için kolayca yönlendirilebilecek "aptal bebek" yakıştırmasında bulunmuştu. Gerçekten de ilk dönemde başbakan olarak uysal bir görüntü çizdi. Ancak bulunduğu konumun başkaları tarafından alınan kararlara onay vermekten öteye gittiğini anlamasıyla kozasından çıkmaya başladı. Sonunda İndira, Hindistan'ın görüp görebileceği en acımasız ve ürkütücü politikacılardan biri oldu. İndira'nın politik karakteri inançlı bir demokrasi savunucusu olan babasından çok farklıydı. Hindistan'ın Pakistan'la girdiği savaşı 1971'de kazanmasıyla İndira, kadınsı gücü temsil eden ve Shiva'nın karısı olan "Druga" ismiyle anılmaya başlandı.

İndira, Haziran 1975'te olağanüstü hal ilan ederek demokratik sistemi tam 19 ay boyunca askıya aldı. Bu süre zarfında bağımsız medya kapatıldı, 100 binden fazla siyasi muhalif hapsedildi ve anayasal hükümete ait tüm süreçler donduruldu. Aynı dönemde oğlu Sanjay annesinden de daha da acımasız bir idareci olarak ön plana çıkmaya başladı. Profesyonel ve yumuşak başlı abisi Rajiv'in aksine Sanjay tam bir kabadayı gibi hareket ediyordu. Hükümette resmi bir görevi olmamasına karşın tüm gücün onun elinde olduğu söylenebilirdi. Annesi bile Sanjay'dan korkar hale gelmişti. İndira bu dönemde Sanjay'ın Hindistan'ın daha önce hiç tanık olmadığı kadar zalim sosyal programları eline almasına göz yumdu. Yeni Delhi'nin gecekondu mahallelerini ortadan kaldırma projesi nedeniyle milyonlarca insan vahşice evlerinden edildi. Nüfus planlama programı kapsamında yüzbinlerce erkeği, çoğu zaman rızası dışında, kısırlaştırdı. Amatör bir pilot olan Sanjay 1980 yılında kullandığı uçağın kontrolünü kaybedip ansızın öldüğünde herkes derin bir nefes aldı.

İndira 1984 yılında korumaları tarafından öldürüldükten sonra politikadan her zaman uzak durmak isteyen Rajiv annesinin yerini aldı. Rajiv annesi ve kardeşinden çok daha modern bir yaklaşıma sahipti. Demokrasinin kurallarına saygısını daima belli ederdi ancak o da 1991 yılında öldürüldü. İki oğlu Rahul ve Priyanka halen çocuk olduğundan gözler Rajiv'in İtalyan karısı Sonia'ya döndü. Bu sorumluluğu ısrarla reddeden Sonia büyük uğraşlar sonunda vekil olmaya karar verdi. Şimdi hanedanda sıra, 2004 yılında parlamento üyeliğine seçilen Rahul'a gelmiş gibi görünmekte.

İşte Kongre Partisi'nin ilk soyuna ait kısa bir tarihçe. Peki bu parti Hindistan'a ne vermiştir? Partiyi Nehru-Gandhi hanedanından koparmak mümkün mü? Mahatma Gandhi'nin özgürlük hareketindeki etkinliğine rağmen Kongre Partisi'ndeki hakimiyeti nedeniyle Hindistan'ın karakterini 1947'deki bağımsızlıktan sonra en fazla şekillendiren Nehru olmuştur.

Nehru günümüz Hindistan'ında halen varlığını sürdüren üç derin iz bıraktı: demokrasi, laiklik ve sosyalizm. Demokrasi, İndira'nın diktatörlük denemesine rağmen hala ayakta. Laiklik son 15 yılda biraz hasar görse de bütünlüğünü korumakta. Sosyalizm ise resmi bir ideoloji olarak öldü fakat çeşitli şekillerde devam etmekte.

Hindistan kadar çoğul ve karmaşık yapıya sahip bir ülkenin kendinden demokratik olmasını doğal karşılamak çoğumuzun düştüğü bir yanılgı. Oysa ki Hindistan'ın böylesine bir demokratik yapıyı özümsemesi bir anda olmadı. Mahatma Gandhi ülkenin köy konseylerinden oluşan bir konfederasyon olmasını istiyordu ancak ülkenin anayasası yazılmadan önce cinayete kurban gitti. Bazıları oy verme hakkının okuma-yazma bilen %16'lık kesimle, başkaları sadece erkeklerle sınırlı kalmasını, bazı Hindu radikalleri ise diğer azınlıkların oy vermemesi gerektiğine inanıyordu. Hint Komünist Partisi ise işçi sınıfının başta olduğu bir diktatörlük istiyordu. Komünistler, Nehru'nun "burjuva demokrasi"sine karşı gelmekten 1951 yılında vazgeçti.

Nehru, her yetişkinin oy verme hakkı olduğu, parlamenter sisteme sahip bir Hindistan arzuluyordu. Onun karizması ve entelektüel gücü, dönemin gelişmekte olan ülkelerinin aksine, Hint halkının demokrasiye doğru büyük bir inançla adım atmasını sağlamıştır. İronik olan şey, Nehru'nun Kongre Partisi'ne demokrasi kültürünü aşulamakta çok daha fazla zorlanmasıdır. Parti'nin zıt gruplardan oluşan karakteri, ülkedeki demokratik evrimi geçmişte olduğu kadar günümüzde de şekillendirmektedir. Hindistan bağımsızlığa giden yola, ülkenin tüm kastlarını, dinlerini, dillerini ve ırklarını temsil ettiğini iddia eden tek bir ulusal parti ile başlamıştır. İşin pratiğine bakacak olursak parti üzerindeki hakimiyet ekseriyetle üst kasta gelen taşralı ve kentli elitlerdi. Kongre Partisi herkese açık olsa da ve kıdemli memurlar, üyeler tarafından seçiliyor olsa da sokakta sistemi rehin alanlar bölgesel kodamanlardı. Parti dahilinde bu kültüre rastlamak günümüzde de mümkündür. 1980'lerde partinin durumunu inceleyen rapora göre parti üyelerinin %60'ının hayali olduğu tahmin edilmekteydi. Kodamanlar yerel parti sistemlerini ele geçirmek için uyduruk üye listeleri hazırlıyordu. Nehru ulusal partiyi başkentten yönetiyordu. Ancak Nehru'nun toprak ve tarım reformunun işleyeceği iller seviyesinde tüm güçler geleneksel toprak ağalarının elindeydi. Kamu sübvansiyonlarının çoğunu bu ayrıcalıklı grup hortumlamıştır. Kongre Partisi söylemde demokratik ve radikaldi ancak uygulamada zengin iktidarı yanlısı ve muhafazakardı.

Kongre Partisi'nin amblemi bir eldir. Sloganı "Kongre'nin eli daima fakirin yanındadır". Ancak partinin iktidarda olduğu süre zarfında fakir kesim bu "elin" ceplerini boşalttığını fark etmiştir. Bu noktadan sonra partinin farklı kesimlerden oluşan hassas koalisyonu dağılmaya başlamıştır. Farklı kast ve dinlere mensup bireylerin Kongre Partisine verdiği desteğin çözümlenmesi doğru bir düzlemde olmamıştır. Pakistan savaşı veya İndira'nın öldürülmesi gibi ulusal kriz anlarında Parti'nin oy tabanı Nehru döneminde olduğu gibi %42-48 arasında seyrediyordu. Partinin ulusal düzeyde en son kayda değer bir oy alması Rajiv Gandhi'nin 1991'de öldürülmesinden sonra olmuştur (%36). O zamandan beri partinin aldığı oylar %25-29 arasında seyretmiştir.

Kongre Partisi ezici bir üstünlük sağladığı hiçbir seçim sonrasında, kendini hapsettiği radikal ve dindar söylemlerinin arkasında durma becerisini gösterememiştir. 1971'de İndira karşıtları "İndira'yı yok edin" dediğinde İndira "fakirliği yok edin" demiştir. 1975'de Allahabad yüksek mahkemesi 1971 seçimlerini teknik nedenlerden ötürü geçersiz saydığına İndira demokrasiyi yok etmiştir. İndira istifa edeceğine seçim sürecini askıya almıştır. Demokrasiye 1977'de dönüş yapılmasının tek nedeni ise destekçilerinin İndira'yı seçimlerde ezici bir üstünlük sağlayacağı konusunda ikna etmesi olmuştur. Kongre Partisi tarihinde ilk defa yenilgiyle tanışmıştır. 1977

seçimlerinde alt kastlara ait seçmenler yetmezmiş gibi, Sanjay'ın gecekondular yıkım projesi ve kısırlaştırma programı büyük miktarda Müslüman seçmenin de başka partilere oy vermesine neden olmuştur.

Benzer şekilde, 1984 seçimlerini kazanan Rajiv görev süresine büyük bir optimizm ile başlamış ancak deneyimsizliği ve çevresinde dönen yolsuzlukların boyutu Kongre Partisi'nin 1989 seçimlerine kadar süregelen çözünme sürecini hızlandırmıştır. 1991'de Rao başkanlığında tekrar iktidara gelen Kongre Partisi 5 yıllık görev süresinde Hint ekonomisini düzlüğe çıkarmak için büyük atılımlarda bulunsa da reformist gücünü yarı yolda yitirmiştir. Bu hükümet de 1996 yılında sona ermiştir.

Partinin tekrar iktidara gelmesi ancak 2004 yılında gerçekleşmiştir. Parti 1999 yılına kadar tekrar iktidara gelmek için başka partilerle ittifak kurma fikrinden tamamen bihaberdi. Yıllık toplantısında delegeler sadece tek başına iktidara razı olacaklarını haykırdılar. Partinin bu kadar güç kaybetmesindeki en büyük unsur ortaya konan kibir ve bunun dile getiriliş tarzıydı. Bununla birlikte Hint politikasının hangi yöne doğru ilerlediğine dair ciddi bir yorum hatası yaptıklarını da eklemek gerekir. Parti siyasi gerçeklerin farkına ancak 2003 yılında vardı. Ülke, en azından yakın gelecekte, siyasi olarak bölünmüş bir yapıda ilerleyecekti. O sene partinin yıllık toplantısında Sonya, 50 yıllık bir geleneğe son vererek koalisyon ortaklığına yeşil ışık yaktı. Bu karar partinin, oylarını ancak %25'ile 2004'te tekrar iktidara gelmesine neden oldu.

Nehru'nun ikinci mirası laiklikti. Her Hintliye oy hakkı vermek gibi Nehru'nun laik ve bağımsız Hindistan'ın kurulması için sarf ettiği çabalar da küçümsenecek gibi değildir. Kongre Partisi siyasi hayatına her görüş ve fikri kapsayacak şekilde başladı. Hindu sağcılar, ortodoks Hinduizm geleneklerini yeterince savunmadığı için Nehru'ya şiddetle karşıydılar. Ancak bir Hindu milliyetçisinin 1948'de Gandhi'ye suikast düzenlemesi Nehru'yu beklenmedik şekilde yaradı. Gandhi'nin anısı üzerine çok akılcı bir şekilde oynayarak anayasa konvansiyonundan laiklikle ilgili gündem maddelerini onaylattı. Hindistan'ın laiklik tanımı, din ve devlet işlerinin tamamen birbirinden ayrı kabul eden Fransa ve Türkiye'den çok farklıydı. Hint laikliği kesinlikle o kadar militan değildir. Tüm dinleri eşit şekilde küçümsemek yerine Hindistan tamamını teşvik etmiştir. Nehru tüm dini toplulukların kendi medeni kanunlarını korumalarına izin vermişti. Bu durum Nehru'nun kanunlar önünde herkesin eşitliği ilkesine pek örtüşmüyordu ancak Hindistan'ın bölünme riski dikkate alındığında bu karar Pakistan'a gitmek yerine orada kalan milyonlarca Müslüman için mecburi bir taviz olmuştur.

Buna karşın Hintlilerin kısmen de olsa doğdukları dine göre sınıflandırılmaları ortak görüşünü kabul ederek Nehru, günümüzde bile büyük sıkıntılar yaratmaya devam eden toplumlar arası çatışmaların tetikleyicisi olmuştur. 1950 anayasası hem bireyin hem de toplulukların haklarını korur. Anayasa maddelerinden biri şöyle der: Devlet herhangi dini bir topluluğu yöneten kanunları üyelerinin üçte birinin rızası olmadan değiştiremez. Bu madde hükümetlerin bazı durumlarda doğru olmasa da farklı gelenek ve göreneklere müdahale etmesini fazlasıyla güçleştirmektedir. Örneğin devlet, Müslüman geleneğinde olan poligami (çokeşlilik) hakkında gairesizdir.

Birbirinden farklı medeni kuralların uygulanması Hindistan'da liberalizmin evrimi önünde de büyük bir engeldir. Herhangi dini topluluk diyelim bir film veya kitabın inançlarına ters düştüğünü beyan ederse, hükümet söz konusu eseri kısa sürede yasaklamaktadır. Günümüz Hindistan'ın da bireylerin ifade özgürlüğü hakkı herhangi bir dini liderin bir olayı protesto etme hakkına kıyasla yok denecek kadar azdır. Ülke kesinlikle çoğulcu bir yapıdadır ama çoğulculuk liberalizmle aynı şey değildir.

Nehru'nun üçüncü mirası sosyalizmdi. Hint tarzı sosyalizm, günümüzde de Kongre Partisinin eğilimlerinde karşımıza çıkar. Hint devleti kısmen de olsa Nehru'nun yarattığı bir şeydir. Ancak Nehru'nun motivasyonu ideolojikti ve zamanının uluslararası akımlarıyla örtüşmekteydi. 60 yıl sonra reformsuz bir devlette inat etmek ideolojiyle bağdaştırılamaz. Hindistan'ın neden geleneksel şekliyle işlemeye devam ettiğini anlamak için daha derinlere bakmak gerekir. Bazı nedenler Kongre Partisinin karakterinde saklıdır.

Nehru'nun kurduğu devletin verimsiz yapısı, ülkenin bağımsızlık sonrası dönemde zayıf bir ekonomik performans çizmesinde önemli bir etkidir. Ancak kötü performansta daha büyük bir sorumlu varsa o da İndira Gandhi'dir. Onun politikaları ülkeyi iflasın eşiğine getirmiştir. Açıkça sosyalist olmaya "kendini adanmış" bürokratik bir yapı kurarak kamu kurumlarının tarafsızlığını büyük ölçüde zedelemiştir. Bu hareket yolsuzlukta inanılmaz bir artışa neden olmuştur. Ülkenin

bankacılık ve sigorta sektörlerini 1969 yılında kamulaştıran da o olmuştur. Pek çok insan finans konusunu günlük hayatı doğrudan etkilemeyen ezoterik bir kavram olarak görmekte. Fakat bir ülkenin sermayesini nasıl düzenlediği ve neye akıttığı ekonomik yapı üzerinde çok etkilidir. İndira, fakirler adına finansal hakimiyeti reform geçirmemiş bir kamu sisteminin kontrolüne verse de, fakir kesim para ihtiyacını tefecilerden karşılamaya devam etmiştir. Elinde resmi bir tapu olan çiftçi sayısı yok denecek kadar az olduğundan herhangi bir kredi talebinde gösterecekleri bir teminat bile yoktur. Ellerinde teminat olan şanslı kesim ise devlet bankalarından kredi onayı almak için en az 33 hafta beklemek durumundadır. Bu yetmezmiş gibi bireyler, krediyi almak için alacakları toplam borcun %10-20'lik kısmını rüşvet olarak vermek zorundadır. Tefecilerin uyguladığı tarifeler çok daha caziptir.

Bankaların kime, ne zaman ve ne kadar kredi verebileceğini ciddi şekilde sınırlayan İndira halkının sermayeye ulaşma masrafını da çok pahalılaştırmıştır. Bu yaptırımlar Hindistan'da faizlerin büyüyen diğer ekonomilere kıyasla çok daha yüksek olmasıyla sonuçlanmıştır. Ülkedeki yatırım miktarının düşük seviyelerde kalması da bu politikaların sonucudur. Yapılan bazı öngörüler finans sektöründe gerçekleştirilecek reformlarla ülkenin yıllık büyüme hızının en azından %2 oranında artacağı yönündedir.

Kongre Partisi Hint devlet yapısında herhangi bir radikal değişikliğe de karşı durmaktadır. Manmohan 2004'te başbakan olduğunda önceliklerinin bürokratik engellerle savaş açmak olduğunu beyan etmişti ancak çok geçmeden böyle bir güce sahip olmadığı netlik kazandı. "Bilgi Edinme Hakkı" kanunu dışında, Hint bürokrasisi aynı şekilde işlemeye devam etmekte. Fakirlerin refahını yükseltmeyi hedefleyen ve onları tamamen teğet geçen o kadar başarısız projeye tanık olmamıza rağmen Kongre Partisi 21. yüzyılda halen 1950'lerdeki bürokratik yapıyla şekillenmiş programlara itibar etmekte. Partinin bu programların para hortumlamak için ideal birer ortam hazırladığını fark etmemiş olmasına imkan yok. Hindistan'daki fakirliğin üstesinden etkin devlet müdahalesi olmadan gelinemeyeceği kesin. Ancak, reform geçirmemiş ve şeffaf olmayan bir devletle değişim yaratmaya çalışmak bazen hiçbir şey yapmamaktan daha olumsuz sonuçlar doğurmaktadır.

Kongre Partisinin reform geçirmemiş bir devlet yapısına süregelen inancına belki de en iyi örnek 2005 yılında parlamentodan geçen "Kırsal İstihdam Garantisi Kanunu"dur. 2009'a kadar ülke çapında yürürlüğe girmesi planlanan kanun doğrudan devlet müdahalesi ile fakirliği azaltmak konusunda ülkenin atmış olduğu en büyük adım olabilir. Kanunu hazırlayanlar elbette ki iyi niyetli. İlk hedef kırsal kesimde yaşayan fakirlerin yaşam standartlarını yükseltmek. Ancak kanun kapsamının büyüklüğü ve ayrılan bütçe dışında daha önce başarısızlıkla sonuçlanan sayısız denemeden belirgin bir farkı yok gibi görünmekte.

Kanun hakkında diğer önemli bir detay, Hindistan'ın fakirliğe olan yaklaşımının komşusu Çin'den ne kadar farklı olduğunu bir kez daha vurgulamasıdır. Çin dolaylı yoldan istihdam yaratmak için yüksek miktarda yatırım yolunu seçmiştir. Manmohan'ın hükümeti ise başka bir yol izlemekte. Söz konusu kanun, kırsalda yaşayan herkese yılda 100 günlük iş garantisi sunmakta. Asgari ücret (günde 1-2\$) uygulanacağından sadece en çaresiz durumdaki insanların başvurması beklenmekte. Ödemeler ise nakit-gıda yardımı karşılığı olacak. Söz konusu görevler Hint fakirlerinin yüzyıllardır yapmak zorunda olduğu türden: yoldaki delikleri kapa, sulama kanallarını temizle, çöplükleri kaz.

Eski programların sonuçlarına bakacak olursak bu uygulamada da işin kalitesinin bir önemi yok gibi gözükmemekte. Tüm bunlar modern makine ve ekipmanlarla yapılırsa çok daha sağlam, dolayısıyla kalıcı olabilir. Eğitimsiz ve aç işçiler çıplak elleriyle sağlam yollar inşa edemez. Kapanan delikler ilk muson mevsiminde yine açılmakta ve kanallar birkaç hafta içinde yine tıkanmakta. Program planlandığı gibi tüm ülke çapında uygulamaya alınırsa, ülke GSYİH'nın %2'sini ve yıllık bütçesinin %10'unu yutacak bir canavar olacak. Bu büyüklükteki bir yatırıma rağmen ne işçilerin becerileri yükseltilmekte, ne de hava koşullarına dayanıklı yollar, düzgün elektrik şebekesi gibi gerçekten ihtiyaç duyulan kırsal altyapıya kavuşulmakta. Böyle yatırımlara yönelmek, ekonomik faaliyeti arttıracığı gibi kırsalda yaşayan fakirler için daha uzun soluklu istihdam olanakları yaratırdı.

Bir de programın kapsamını genişletmesiyle kendini gösterecek "sızıntı" ve yolsuzluk unsurları var. Kanun teklifi 2004'te gündeme geldiğinde, Hintli ve uluslararası ekonomi uzmanları tarafından fakirlerin durumunu iyileştirmek için hiçbir şey yapmayan aşırı pahalı bir yöntem olarak tanımlanmıştır. Buna karşın parlamento tasarıyı hemen kabul etmiştir. Şaşırtıcı şekilde

fikir birliğine varan parlamentonun esas amacının para hortumlamak için yeni fırsatlar aradığını düşünenlerin sayısı hiç de az değildir. Siyasi yorumculardan biri programı "Yolsuzluk Garantisi Kanunu" olarak adlandırmıştır.

Kongre Partisi öncülüğündeki hükümet, kamu şirketlerinin performansını iyileştirmek için de herhangi bir girişimde bulunmamıştır. Örneğin petrol sektörü gibi bazı şirketleri kamu malı olarak tutmanın arkasında mantıklı açıklamalar olabilir fakat bu şirketlerdeki üst düzey pozisyonlara profesyonel deneyimden yoksun vasıfsız siyasetçileri atamanın hiçbir savunması olamaz.

Kongre Partisinin devlet sevdası artık sadece sosyalizmle ilgili değildir ve ideolojiden çok daha derin bir konudur. Mesele kısmen statüyle ilgilidir. Kısmen de, bedava hava ve demiryolu ulaşımı, sıra atlama fırsatı, gücünü çıkarlarına kullanma ve fakirlerin para vermek zorunda olduğu olanaklardan bedava yararlanma gibi sayısız avantajdan faydalanma olanağıdır. Hindistan'da yolsuzluk hayatın her alanında karşımıza çıkmaktadır. Kongre Partisinin, Kırsal İstihdam Garantisi Kanununun ülkedeki fakirliği sona erdireceğine dair inançlarının samimiyeti tartışmaya açıktır. Günde 12 saat ağır işçilik karşılığında 1-2\$ kazanç elde etmekle fakirlikten kurtuluş nasıl beklenebilir?

* * *

Kongre Partisinin hayatta kalan düzenleyici tek ilkesi Nehru-Gandhi hanedanıdır. Ailenin onayı olmadan partideki siyasetçilerin yapabilecekleri fazlasıyla sınırlıdır. Bunun ötesinde birleştirici bir parti ideolojisi yoksunluğu, iyisiyle ve kötüsüyle partinin idaresinde olan bölgelerde her türlü deneyin uygulanması için bir siper görevi görmektedir. Ulusal düzeyde Kongre Partisi Hint siyasetine yön vermekten acizdir.

Nehru-Gandhi ailesinin geleceğine bakarsak Rahul ve Priyanka'nın zorlu Hint siyasi arenasında boy göstermeye ne kadar hevesli olduğunu kestirmek kolay değil. Rahul şu ana kadar ne parlamentoda önemli bir rol üstlenmiş, ne de ülkenin en büyük eyaleti ve Nehru-Gandhi hanedanının anavatanı olan Uttar Pradesh bölgesinde tekrar iktidar olması için fazla çaba harcamıştır.

Rahul'un önümüzdeki 5-10 yılda Kongre Partisinin lideri, hatta başbakan olması, annesi Sonia'nın ise geri adım atması muhtemel görünmekte. Nehru-Gandhi'lerin hikayesi 19. yüzyılın sonlarına kadar uzanmakta ve 21. yüzyıla büyük olasılıkla damgasını vuracak. Hindistan'ın tarlalarında ter dökenler için bu aile feodal geçmişlerini günümüz demokrasisi ve daha refah dolu bir gelecekle birleştiren bir unsur. Gandhi hanedanının iktidar iştahı dinecek gibi görünmüyor. Rahul süregelen bir piyesin başrolünde. Dirençli olması gerektiği gibi her yerde karşısına çıkabilecek suikast kurşunundan da kendini korumak durumunda.

6. Güney Asya'nın Bölünmüş Müslüman Toplumu

1947'deki bağımsızlıktan sonra Hindistan'daki Müslüman toplumun akıbeti belirsizliğe sürüklenmişti. Bunun izlerine günümüzde bile rastlamak mümkün. İngiliz Hindistan İmparatorluğunun 14 Ağustos 1947'de bölünmesiyle, ortaya Pakistan ve Hindistan diye iki farklı ülke çıktı. Bölünmeyi takip eden yıllarda bölge genelinde çalkantılı dönemler yaşanıyordu. Bölünme sırasında Hindistan'da 1 milyon insan kıyıma uğradı. Müslüman İttifakının lideri Jinnah'ın başlattığı Kalküta olaylarının neden olduğu "Büyük Katliam" gerçekleşti. Ülke adeta bir enkazı andırıyordu. İngiliz Genel Valisi Lord Linlithgow'un Hindistan'ın II. Dünya Savaşına katılımına destek olması karşılığında Hindistan'daki tüm müslümanların sözcüsü ilan edilmesiyle Jinnah, Pakistan'ı daha 1939'da bir bakıma kazanmıştı bile. Linlithgow, Hindistan'ın savaşa katıldığı bildirimini Kongre Partisi'ne haber bile vermeden yapmıştı. Bu o dönemde bile kabul edilmeyecek bir hataydı. Hem Nehru, hem de Gandhi Nazisizm'e zaten şiddetle karşıydı ve Japonya'nın genişlemeci politikalarından rahatsızlık duyuyordu. Kendi görüşleri sorulmuş olsa savaşa büyük olasılıkla destek vereceklerdi.

İngilizler 1909-1947 yılları arasında Müslümanları Kongre Partisinden ayırmak için elinden geleni yaptı. Müslüman kökenli önemli parti üyeleri otoritelerce baskı gördü. Buna karşılık, Jinnah nezarethanede tek bir gece geçirmedi. Nehru ve Gandhi ömürlerinin belki 10'ar yılını hapiste geçirmiştir. İngiltere'nin Müslüman azınlığı korumak adına böyle girişimlerde bulduklarına dair sayısız yazı okudum. Ancak İngilizlerin temelde yaptığı, koruduğunu iddia ettiği kesimler

arasındaki bölünmeleri körüklemek oldu. Kesin olan bir şey varsa, İngilizlerin temel amacı Hintliler arasında siyasi bölünmelere neden olarak ülke üzerindeki hakimiyetini uzatmaktı.

Hindistan'daki ilk kapsamlı bölgesel seçimleri İngilizler 1936'da düzenledi. Kongre Partisi, en önemli eyalet olan Uttar Pradesh'te oyların yarısından fazlasını elde ederken Jinnah'ın ekibi Müslümanlara ayrılan koltukların yarısını kazandı ama ülke çapında aldığı oy oranı %4.4'ü geçmedi.

Pek çok tarihçi Pakistan'ın kuruluşunu Kongre Partisi'nin Uttar Pradesh'te Müslüman İttifakıyla koalisyona girmeyi reddettiği 1937 yılına tarihlenmektedir. Jinnah'ın partisi %25'ten daha düşük oy almış olsa da koalisyona girme şartı olarak Kongre Partisinin, Müslüman İttifakını ülkedeki tüm Müslümanların tek sözcüsü olarak kabul etmesini istiyordu. Bu kabul edilmeyecek bir durumdu, çünkü Kongre Partisi'nin seçilenleri ve seçmenleri arasında Müslümanların sayısı küçümsenmeyecek kadar azdı. Buna karşın Kongre Partisinin taktik hatası yaptığını düşünenlerin sayısı az değildir. Hindistan'ın en büyük communal partisini etkisiz hale getirme fırsatı tepilmişti. Bununla birlikte Nehru, partisinin Müslüman İttifakıyla yapacağı koalisyona bağımsız büyük Hindistan'ın önünde daha büyük bir engel olarak gördüğü Hindu communalist***'leri ayaklandıracağından çekiniyordu.

Jinnah geniş tabanlı destekten yoksun olsa da İngiliz himayesinin ona beklenmedik getirileri oldu. Jinnah ödülünü savaşa verdiği destekten sonra Aralık 1939'da aldı. İngilizlerin Hindistan adına aldığı savaş kararını protesto etmek amacıyla Uttar Pradesh dahil, Kongre Partisinin tüm bölgesel hükümetleri istifa etti. Jinnah bu tarihi "Kurtuluş Günü" ilan ederek kutladı. Mart 1940'ta ise Jinnah, Pakistan'dan ilk defa ayrı bir ülke olarak söz ettiği "Pakistan Önergesini" açıkladı. Bu gelişmelere rağmen Müslüman İttifakı popüler destekten mahrum olmaya devam etti. Pakistan'ın kurulma arifesine kadar Jinnah'ın partisi sadece Müslüman toprak sahipleri ve elitler tarafından desteklendi.

Böylece Hindistan, bağımsızlığa adımını büyük bir Müslüman azınlıkla birlikte attı. Pakistan'a gitmeyip de Hindistan'da kalan Müslümanların sadakati sorgulanmamalıydı ancak Hindu communalistler ve başka gruplar bundan vazgeçmedi. Pakistan'a giden Hintli Müslümanlar da günümüzde bile muhacir olarak adlandırılmaktadır. Gidenlerin ve kalanların statüleri daima ikinci-sınıf olarak kalmıştır. Her iki grubunda yaptığı fedakarlıklar dikkate alındığında buldukları ülkenin gerçek birer vatandaşı olarak görülmemeleri korkunç bir tezattır. Hindistan'daki Hintli Müslümanlar sadakatleri en fazla sorgulanan grup olurken, Pakistan'a göç eden Hintli Müslümanlar ise başta ordu olmak üzere modern devletin güç merkezlerine adımlarını atamamaktadır. Bölünmenin yol açtığı çelişkilerin üstesinden gelmenin kolay olmayacağı kesindir.

* * *

İngilizlerin, iki ülke arasında hala husumete neden olan bir başka mirası da Keşmir sorunudur. Son Genel Vali Mountbatten, kolonideki yüzlerce prenslik eyaletinin hangi ülkenin himayesine gireceğine kendileri karar vermesi gerektiği konusunda Nehru'yu tüm isteksizliğine rağmen ikna etmişti. Çoğu eyalet için bir seçim söz konusu değildi çünkü baştaki maharajların (prens) çoğu yönettiği halkla aynı dine mensuptu. Ancak bu tanıma uymayan üç eyalet bulunuyordu: Junagad, Hayderabad ve Keşmir. Coğrafik nedenlerle Hayderabad, siyasi-askeri manevralarla Junagad Hindistan'a bağlandı. Keşmir vadisi Hindistan için daha sorunlu oldu. Müslüman ağırlıklı bir eyalet Hindu prensi tarafından yönetilmekle kalmıyor sınır hattında olduğu için de Pakistan'a bağlanması mantıklı görünüyordu. Fakat, Keşmir Hindistan için jeopolitik öneme sahipti. Bununla birlikte ülkedeki tek Müslüman ağırlıklı eyaletti ve bu Kongre Partisi'nin laik söylemini güçlendirmek açısından, eyaletin stratejik önemini gölgede bırakan kaçırılmaz bir fırsattı. Hindistan'ın Keşmir sevdasında gözardı edilemeyecek diğer bir unsur, Nehru'nun kökenlerinin buradan geliyor oluşuydu. Bu belirsizlik ortamı Keşmir prensi'nin sadakatini hangi ülkeye ilan edeceği konusunda bocalamasına neden oluyordu. Hem Jinnah hem de Nehru, Keşmir'in iki tarafa da yanaşmayıp bağımsızlık ilan edebileceğini bile düşünmüşlerdir. Ekim 1947'de, binlerce Pakistan'lı gerilla savaşçısı sınırı geçerken maharaj sonunda kararını Hindistan'dan yana kullandı. Nehru, Pakistan güçlerinin ilerlemesine engel olmak için bölgeye havadan asker indirdi. Gergin bir bekleyişin sonunda BM'nin arabuluculuğu ile iki taraf ateşkes imzalamaya karar verdi. Keşmir'i ikiye bölen bu ateşkes sınırı "Kontrol Hattı (LOC)" olarak adlandırıldı. O zamandan bugüne sınırdaki bir değişiklik olmadı ancak dünya çok değişti. Günümüzde Hindistan ve Pakistan'ın 2003'te başlattığı ve geçmiş örneklerinden daha başarılı olma şansı bulunan barış

sürecine rağmen Keşmir'i ayıran sınır dünyadaki en tehlikeli nükleer noktalardan biri konumunda.

* * *

11 Eylül takip eden aylarda tüm dünyanın gözleri Pakistan üzerindeydi. Herkes sabırsızlıkla Müşerref'in, Başkan Bush'un "ya yanımızdasın ya da karşımızdasın" ultimatoma ne cevap vereceğini bekliyordu. Cevap gecikmedi. Pakistan, ABD'nin teröre karşı mücadelesinde yanındaydı. Dahası Afganistan'da kurulmasına destek verdikleri Taliban rejiminin yok edilmesinde etkili görev alacaklardı. Müşerref'in amacı ülkesinin durgun ekonomisine devinim kazandırmak ve de Keşmir davasına taraftar toplamaktı. Kullandığı slogan "Önce Pakistan"dı. Bu çok önemli bir söylemdir çünkü ulusalcılığın dinden, yani Pakistan'ın İslam'dan daha önemli olduğu vurgulanmıştır.

* * *

Pakistan'ın varlığı bile çoğu Hintli için bir tehdittir ve bu birkaç seviyede algılanmaktadır.

1. Pakistan, ülkelerindeki tek Müslüman çoğunluğa sahip eyalete göz dikmiştir. Ülkenin askeri rejimlerinin döktüğü kan ve harcadığı paralara bakılırsa Pakistan'ın bu hedefinden vazgeçmesi olası görünmüyor.
2. Pakistan'ın kuruluşu Hindistan'ın doğal coğrafik ve kültürel sınırlarının bölünmesi olarak görülmektedir. Hindu milliyetçileri Pakistan'ın yeniden Büyük Hindistan'la birleşmesini hayal etmektedir. Toplumun hangi kesiminden olursa olsun Hintlilerin çoğu bölünmeyi gereksiz bir trajedi olarak görmekte ve bu hatanın gelecekte barışçıl yollarla çözümlenmesini beklemektedir. Bu yaklaşım ise kendine güveni eksik olan Pakistan'da dinmeyen bir endişe kaynağıdır. Bununla birlikte Pakistan'ın içi boş bir ülke-devlet olduğu ve sonunda Hindistan'a yine bağlanacağını düşünen Hintlilerin sayısı gerçekten çok azdır. Hintlilerin birleşik bir altkıta isteği resmi politika değil akıllardaki duygusal bir istektir.
3. Sonuncu ve belki de en önemlisi Pakistan'ın laik Hint kimliğine ciddi bir tehdit olarak görülmesidir. İki ülke arasındaki ilişkiler ne kadar istikrarlı olursa olsun Hintlilere göre Pakistan, günümüzde 150 milyona ulaşan (nüfusun %14'ü) Hintli Müslüman azınlığı bölme potansiyeline sahip bir unsur. Bu durum Hindistan Müslümanları arasında güvensizlik ortamı yaratmaktadır. 60 yıllık tarihinde Pakistan'ın bu türden girişimlerde defalarca bulunduğu su götürmez bir gerçektir. Hindistan'daki çeşitliliğin ve bunun neden olduğu tezatların ülkeyi sonunda böleceğini düşünen Pakistan'ın beklentileri ise boşa çıkmıştır. Ülkedeki pek çok azınlık gibi, Hindistan'ın Müslümanları da bu topraklara sıkı sıkıya bağlanmış durumdadır.

Buna karşılık Hindistan, Pakistan askeri-siyasi kurumu için bir türlü geçmeyen şiddetli bir baş ağrısıdır. Pakistan askeri yönetiminin varlığını son 50 yıldır sürdürebilmesindeki temel dayanak sürekli vurgulanan Hint tehdidi ve Keşmir'in akıbetidir. Bu durum Pakistan'ın Hindistan'a kıyasla neden bu kadar büyük savunma bütçeleri ayırdığını da açıklamaktadır (2003'te Hindistan toplam bütçenin %15'ini, Pakistan %54'ünü savunmaya tahsis etmiştir. Bazıları Pakistan'ı Güney Asya Müslümanlarının evi hatta Orta Doğunun bir uzantısı olarak tanımlayabilir. Ama belki de Pakistan'ı anlatmak için en uygun tanım "Hindistan Olmayan Yer"dir.

Son zamanlarda iki ülke arasındaki Keşmir sorununun çözülmeyeceğini savunmak popülerleşti. Hintlilere göre Pakistan askeri yönetim altında olduğu sürece Keşmir'de tam hakimiyet dışında hiçbir çözüme yanaşmayacaktır. Öte yandan demokratik bir Pakistan hükümeti ülkenin çıkarlarından feragat edecek olsa yeni bir darbenin gerçekleşeceğine kesin gözüyle bakılmaktadır. Pakistanlılar ise Hindistan'ı gayet haklı olarak statüko bir güç olarak görmekte. Onlara göre Hindistan Keşmir'i asla elden bırakmayacak ama Pakistan'ın kendi küçük kısmını almasına fazla itiraz etmeyecektir. Gerçekten de Hindistan'ın, Kontrol Hattını uluslararası bir sınır olarak kabul etmesi hiç şaşırtıcı olmaz. Her iki tarafı haritadan silecek nükleer savaşın dışında Pakistan'ın statükoyu değiştirme olasılığı çok düşük. Tarihinde konvansiyonel savaş yoluyla birçok girişimi oldu ama hepsi başarısızlıkla sonlandı.

Çoğu gözlemciye göre Keşmir sorununun çözümü en azından kısmen de olsa eyaletin kendi içinden çıkmasıyla mümkün olacaktır. Statüko güç olarak Hindistan'ın Keşmirliileri olumlu yönde etkileme olasılığı Pakistan'a kıyasla daha fazladır. Son zamanlarda, Keşmir halkının tam bağımsızlık veya Pakistan'a bağlanma dışında herhangi bir anlaşmaya sıcak bakacağına dair

işaretler vardır. Bu birdenbire ortaya çıkan bir Hindistan sevdası değil. Ortamdaki rahatlamanın esas nedeni Keşmir halkının bitmek bilmeyen vahşet ve belirsizlik ortamından artık bezmiş olmasıdır. Düşünce yapısında yaşanan değişikliğin bir nedeni de Hindistan'ın Pakistan'a kıyasla yaşadığı ekonomik atılımdır.

* * *

Hint Müslümanları, hem Pakistan hem de Hindu communalistleri için birer hayal kırıklığı. Pakistan kendi varlığını gerekçelendirmek için komşusunda yaşayan din kardeşlerine karşı baskı uygulandığını kanıtlamak peşinde. Hindu communalist ideolojisi ise hem gerçek bir Hintli hem de dini bütün bir Müslüman olunamayacağını vurgulamaktadır. Oysa ki sıradan Hintli bir Müslüman için hayat çok daha sıradan.

2004 yılında, Devlet İstatistik Kurumu 1991-2001 yılları arasında Müslüman toplumun %29, Hindu nüfusunun ise sadece %22 büyüdüğünü açıkladı. Muhalefetteki BJP partisi tam da aradığı fırsatı bulduğunu sanmıştı. Hindistan Müslüman akınına uğruyordu. Fakat açıklanan verilerin ardında daha karmaşık bir hikaye vardı. Hindistan'daki nüfus büyüme oranı tüm toplumlar arasında düşüşe geçmişti (1989: %2.2, 1990'larda: >2%/yıl). 2011'de yapılacak nüfus sayımında bu oranın %1.5'e gerilemesi bekleniyor. 1990'lı yıllar boyunca daha zengin olan Güney eyaletlerdeki düşüş, Kuzeydeki fakir eyaletlerden daha fazla olmuştur. Bu eğilim dini değil tamamen ekonomiktir. Bununla birlikte Kuzeydeki fakir Hindular yine aynı bölgelerde yaşayan Müslümanlardan daha hızlı çoğalmışlardır. Fakat fakir bölgelerde yaşayan Müslümanlar daha fazla olduğundan ortalama büyüme oranı daha yüksek çıkmıştı.

Burada esas sorulması gereken soru Hindistan'da neden bu kadar fakir Müslüman olduğudur. Nedenleri çok boyutlu ve çok çeşitlidir. En önemli unsurlardan biri, Hindistan'da yaşayan Müslüman entelektüel, memur, asker ve akademisyenlerin büyük kısmının 1947'de daha iyi bir hayat kurma arzusuyla Pakistan'a göç etmesidir. Fakir Müslümanların neredeyse hiçbiri yerini değiştirmemiştir. Bununla birlikte Hindistan'da kalmayı tercih eden Müslümanların çoğu 1950'li yıllardan sonra ekonomik önemini hızla yitiren zanaatkarlardır. Tüm bunlara karşın, Hindistan'daki ortalama iyileşme oranından düşük seyretmesine rağmen, Müslüman Hint toplumunda fakirlik düşüştür.

Yine gözden sıklıkla kaçan bir başka güçlük, ülkedeki Sünni ve Şii toplulukları arasındaki ayırımdır. Uttar Pradesh'in merkezi Luknow gibi her iki mezhepten Müslümanların yoğun olarak yaşadığı yerlerde toplumsal çatışmalar Müslüman-Hindu arasında değil Sünni ve Şii'ler arasında meydana gelmektedir. Ülkenin Müslümanları arasında azınlıkta kalan Şii toplumu pek çok kez muhalefetteki milliyetçi BJP partisine oy vermektedir. Hindistan siyasi arenasında karşımıza sıklıkla çıkan "düşmanın düşmanı" prensibi. Tüm bunlar *Hint İslam'ı* teriminin esasında anlamsız kaldığını da göstermektedir.

Ülkenin Sünni Müslümanları hakkında sıkça duyulan basmakalıp fikir, çocuklarını gerici medreselerde eğittikleridir. Özellikle de kuzey bölgelerde birçok Müslüman çocuğun dar görüşlü dini okullara yollandığı bir gerçek. Ancak bunun belki de temel nedenlerinden biri devlet okullarının başına buyruk işleyiş tarzıdır. Devlet verilerine göre herhangi bir okul gününde öğretmenlerin üçte biri sınıflarında bulunmamaktadır. Örneğin Bihar'da elektrik bağlantısı olan okulların oranı %3, öğretmen tuvaleti olanların oranıysa sadece %20'dir. Kız ve erkek tuvaleti ayrı olanların sayısı bir elin parmağını geçmez. Haliyle hem Müslüman hem de Hindu ailelerin çoğu kızlarını okula göndermemektedir. Buna karşın, mantıklı bir seçenek sunulması halinde Müslüman aileler, kızlarının okuması için karşılıklarına çıkan fırsatları değerlendirmektedir. Örneğin Hayderabad'da sınıflardaki kız-erkek öğrenci sayısı neredeyse eşittir. Kızların çoğunun başı açıktır.

* * *

Hindistan'daki Müslümanların durumu çoğunlukla umutsuz ve geri kalmış olarak gösterilmektedir. Ancak demokrasi Hindistan'ın diğer toplumlarında olduğu kadar Müslümanlar arasında da yer etmiştir. 11 Eylül olaylarından sonra "Hindistan'ın demokratik yapısı yüzünden Müslüman terörist yetiştirmediğini" söylemek bir klişe haline geldi. Bu klişe gerçekleri yansıtmamaktadır. Müslüman mafya çeteleri Gujarat felaketinin intikamı anlamında birçok terörist saldırı düzenlemiştir.

Buna karşın, son yıllarda yaşanan küresel cihat hareketlerine katılan Hint'li Müslümanların sayısı gerçekten de azdır. Coğrafik yakınlıklarına karşın Sovyet işgaline karşı Afganistan'ın başlattığı

cihada Hindistan'dan neredeyse hiç katılım olmamıştır. Bunun bir nedeni Sovyetler ve Hindistan arasındaki yakın ilişkiler olabilir. Başka bir neden de, Pakistan dahil çoğu İslami ülkenin aksine, Hint Müslümanlarının ifade, inanma, tapınma özgürlüğüne sahip olmalarıdır. Terörizm karmaşık bir fenomendir. Bu olgunun, demokrasinin olmadığı ortamlarda geliştiğini söylemek çok saf bir yaklaşım olur. Ancak sorunlarını toplum içinde ifade edebilme özgürlüğüne sahip bireylerin, sıkıntı veya kinlerini şiddete dökme olasılığını bastırıldığını söylemek yanlış olmaz. 150 milyonluk Pakistan'ın nüfusu, Hindistan'daki Müslüman nüfusla neredeyse aynıdır. Etnik, kültürel ve dini anlamda çok yakındırlar. Uluslararası terörist ağlarıyla bağlantısı olan Pakistan uyruklularının sayısı Hinlilerden çok fazladır. Hindistan'daki Müslümanları, Pakistan'daki mukabillerinden ayıran en belirgin özellik belki de idare edildikleri siyasi sistemdir.

7. Hindistan'ın, A.B.D. ve Çin'le İlişkileri

Küresel dinamikler sıradan bir gözün algılayamayacağı oranda değişim gösteriyor. Belli aşamalarda kırılma noktaları oluyor ve uzun yıllardır fark edilmeyen gerçekler birden herkes tarafından idrak ediliyor. Benzer şekilde büyük güçlerin de yükselişi ve düşüşü kademeler halinde gerçekleşip önemli bir olayla herkesçe anlaşılır hale gelmekte. Hindistan için o büyük an henüz gelmemiş gibi görünüyor. Gerçi Hint milliyetçileri ülkelerinin bu mertebeye 1998'de 5 nükleer silah denemesinin tamamlanmasıyla ulaştığını iddia edebilir. Bu nükleer testler ülkenin "Süper Güç" olup olmayacağını belirlemek için yeterli değildir. Hindistan'ın 21.yy'da yükseleceği yönünde bir beklenti var ancak henüz kesinlik kazanmış değil. Kesin olan bir şey varsa bu nükleer denemeler Yeni Delhi'nin emellerine dair önemli bir işaret. Ancak, Hindistan'ın kendini nükleer güç ilan etmesiyle tam olarak ne elde ettiğine dair farklı fikirler var. Denemeler üzerinden sadece iki hafta geçmişti ki Pakistan tam 6 nükleer başlık denemesi gerçekleştirdi. Hindistan'ın konvansiyonel askeri üstünlüğü bir anda yok olmuştu. Pakistan'ın nükleer güce sahip olmasında en büyük rol üstlenen Çinliler ise bu alanda her iki ülkeden de çok çok ileride.

Hindistan 1947'de bağımsızlığa "ahlaki süper güç" olduğuna inanarak adım attı. Bağımsızlık elde etmek konusunda diğer Üçüncü Dünya ülkelerinden ilerideydi ve de barışçıl yollarla kendini sömürge olmaktan kurtaran tek önemli ülkeydi. Hindistan bağımsızlık mücadelesinin kendine özgü özellikleri ve Gandhi'nin yarattığı karizma dünyayı etkilemişti. Ülke gururluydu çünkü yöntemleri silahın gücüne değil sözün, ikna kabiliyetinin gücüne bağlıydı. Hint devleti bu gücünü dünyanın her yanına yansıtılabileceğine inanıyordu. Bu fazlasıyla iyimser bir düşünceydi. Tüm hatalarına karşın İngiltere, örneğin Fransız, Alman veya Japon gibi sert ve acımasız bir emperyalist politika uygulamıyordu. İngiltere'nin Hindistan üzerindeki hakimiyetini mümkün kılan unsur, hoşgörüdür. Askeri güç uygulama veya terk etme noktasına gelindiğinde İngiltere, beceriksizce ve fazlasıyla geç de olsa terk etmeyi tercih etti. Her ikisi de birer avukat olan Gandhi ve Nehru'nun İngilizlerin Hintlilerin savlarına karşı kendini iyi savunmadığını tespit etmeleri bu süreçte çok önemlidir. Gandhi kendini bulduğu siyasi sahneyi çok iyi yönetmeyi beceren bir taktik adamıydı. Nehru ise sadece bağımsızlığa ulaşmada görev almadı, ayrıca ülkenin ilk 15 yılında hem başbakanlık hem de dışişleri bakanlığı görevini yürüttü. "Bağlantısızlar Hareketi"nin kurulmasındaki en büyük rolü üstlenen kişi Nehru'dur. 1955'te Endonezya'da kurulan bu oluşumun açılış konuşmasında Çin başbakanı gelişmekte olan ülkelerin çoğunun ABD ve SSCB arasında ki soğuk savaşa taraf olmayacağını ilan etmişti. ABD, Hindistan'ın kendini desteklememesine içerlemişti ve bu Hintlilerin Sovyet tarafına yakınlaşmasına neden oldu. Tarafsızlık yılları boyunca Hindistan silahlarının çoğunu SSCB'den almıştır. Bununla birlikte iki ülke arasında kapsamlı *barter* ticaret anlaşmaları yapıldı. Hindistan doğrudan Sovyet bloğunun bir parçası olmasa da ilişkiler pek çok boyutta bir hayli yakındı.

Bu yakınlığa rağmen Nehru'nun değişmeyen dış politikası, ABD ve SSCB arasındaki nükleer silah yarışını kınamak olmuştur. Her iki ülkeye sürekli olarak silahsızlanma çağrısında bulunuyordu fakat onu dikkate alan yoktu. Bir süre sonra silahsızlanmanın mümkün olmadığını anlamış olacak ki; Nehru Hindistan'da sivil bir nükleer programın kurulması için gerekli izinleri verdi. Danışmanlarının nükleer silah sevdalarını hiçbir zaman resmi olarak onaylamasa da Nehru kadar akıllı birinin böyle bir programa izin vererek neler geliştirilebileceğinden bihaber olması olanaksız.

Nehru'nun diğer belirgin dış politikası Çin'le dostluktu. Nehru, Hindistan-Çin ilişkilerinin sömürge devri sonrası dünya düzeninin belirleyicisi olacağına inanıyordu. Hindistan'ın kullandığı dil idealistik olduğu kadar kendini kandırır tarzdaydı. Çinliler, Hintlilerin gerçek politika anlayışının bu kadar kıt olmasına inanamıyordu. Pekin'in diplomasi anlayışı çok daha geleneksel bir yapıya sahipti. Kısa bir süre içinde iki husus ülkeler arasındaki ilişkinin gerilmesine neden oldu: Çin'in

Tibet politikası ve iki ülke arasındaki 3,450 km'lik sınırın tam olarak nereden çizileceği tartışması. Hindistan 1959'da Tibet'ten kaçmak zorunda kalan genç Dalai Lama'ya kucak açtı. Bu Çinlilerin hiç hoşuna gitmedi ve iki ülke sınırlarının Çin lehine değiştirildiği haritalar yayınlamaya başladılar. 1962'de ise Çin Halk Özgürlük Ordusu, Himalaya sırtlarındaki sınırı aşır hazırlıksız yakalanan zayıf Hint ordusunun geri çekilmesine neden olmuştu. Kısa ve tek taraflı askeri müdahale sonunda Çin yeni sınırları belirleyip ateşkes ilan etti. Çinlilerin elde ettiği ince-uzun toprak parçasının hiçbir stratejik önemi yoktu ancak maksat Yeni Delhi'ye sopa göstermekti. Hindistan fazlasıyla küçük düşmüştü. Bu olay, Nehru için de bir felaket olmuştur. Herkes onun bağlantısızlık ve barışçıl ilişkiler politikasıyla dalga geçer oldu. Nehru bu olayın şokunu üzerinden asla atamadı ve 18 ay sonra öldü. Ölümünden hemen sonra Çin, 1964'te hidrojen bombasını patlattı. Pekin, Nehru'nun Asya kardeşliği ve nükleer silahsızlanma ideallerini tamamen hiçe saydığını en acımasız haliyle ifade etmişti.

Nehru'nun üçüncü belirgin dış politikası, üçüncü dünya ülkelerinin, özellikle de ABD'yle ilişkiler konusunda tek ses olması gerektiği idi. Nehru Amerikan kapitalizmi ve arsız maddiyatçılığından hiç haz etmiyordu. Amerikalılar ise, Çinlilerle olduğu gibi, Hintli diplomatlarla uğraşmanın da çok zor olduğu görüşündeydi. Amerika, kendinden bu kadar gıda yardımı almış bir ülkenin Washington'un dünyayı nasıl yönetmesi gerektiğine dair ahlak dersi vermesinden hoşnut değildi. Ancak ABD, günümüzde Hintlilerle daha iyi anlaşabiliyor ve güvenlikten ticarete kadar pek çok alanda işbirliğine gitme gayretinde.

Nixon döneminin devlet bakanı Kissinger bir keresinde "Hindistan tehlikeli bir mahallede yaşıyor" demişti. Bu ifade belki de hafif kalır. Hindistan o yıllarda, Çin'in Pakistan'la yakın ilişkilere girmesine seyirci kalmayıp nükleer silah üretimine başladı. 1962 sonrası dönemde Hintlilerin çoğu, Çin'in komşu ülkelerle ittifaka girerek ülkeyi kuşatma çabasında olduğunu düşünüyordu. BM toplantılarında Keşmir olayından söz açıldığında Çin Pakistan'ı, Sovyetler'de Hindistan'ı desteklerdi. 1971 sonrası dönemde Çin Pakistan'ın en büyük silah tedarikçisi konumundaydı. Bu görevi 1980'li yıllarda bölgede varlığını arttırmaya karar veren ABD almıştır. Sovyet işgaline karşı Afganistan'da üstleneceği göreve karşılık ABD silah satış tercihini Pakistan lehine kullanmıştır.

Başta Dışişleri olmak üzere ABD'deki nükleer karşıtı toplum Hindistan'ın nükleer silah geliştirmesini sorumsuzluk olarak nitelemekte. Ancak, ABD'nin geçmiş dönemlerde bölgede uyguladığı politikaların Hindistan'ın böyle bir şey yapma olasılığını arttırdığı unutulmamalıdır. Bununla birlikte Yeni Delhi'nin nükleer bir güç olma isteği arkasında çok daha Hindistan'a özgü bir neden vardı. Hindistan modern sömürgecilik olarak gördüğü her şeye aşırı hassastı. 1968'de 5 nükleer güç (ABD, SSCB, İngiltere, Fransa ve Çin) diğer ülkelerin çoğunu Nükleer Silah Çoğalmasının Engellenmesi Anlaşmasını imzalama konusunda ikna etti. Bu anlaşma sözkonusu 5 ülkeyi dünyanın tek resmi nükleer gücü mertebesini ulaştırdı. Anlaşmayı imzalayan ülkelere ise sivil amaçlı nükleer enerji teknolojileri konusunda yardım sözü verilmişti. İran ve Kuzey Kore bile anlaşmayı imzaladı fakat Hindistan imzalamadı. Hindistan imzalamayınca haliyle Pakistan da imzalamadı. Adaletsiz bir anlaşma olduğunu savunan Hintliler nükleer teknoloji geliştirme programına hız verdiler.

Indira Ganhi 1974'te "Barışçıl Nükleer Testler" gerçekleştirilmesi talimatını verdi. Hindistan'ın masum söylemi nükleer teknolojinin sivil amaçlar için kullanılabilirdi. Pakistan başbakanı Z. Ali Butto testlerin ardından verdiği demeçte Hindistan'ın ulaştığı noktaya gelmek için gerekirse ülkedeki herkesin saman yiyeceğini söylemişti. Fakat İslamabad'ın tek yapması gereken şey Çin'den yardım istemektir. Pakistan'ın nükleer başlık ve füze fırlatma sistemleri konusundaki teknolojik bilgi birikiminin neredeyse tamamı Çin kaynaklıdır. 1987'de Hindistan, Pakistan sınırına yakın bir askeri hareket düzenlediğinde iki ülke arasında neredeyse savaş çıkıyordu ve her iki tarafın elinde temel nükleer aygıtlar olduğu biliniyordu. Bunları kullanmayı denemeleri an meselesiydi.

* * *

Moskova ile yakın ilişkilere rağmen Hindistan soğuk savaş yıllarında önemli bir görev üstlenmedi. Ancak Sovyetlerin çöküşü, Yeni Delhi'nin sömürebileceği pek çok olasılık yaratmıştır. ABD-Hindistan ilişkilerinde son 15 yıldır yaşanan iyileşmeyle eş zamanlı olarak ABD-Çin ilişkileri bir gerileme dönemine girmiştir. Yaşadığımız çok kutuplu dünyada diplomasi soğuk savaş yıllarına kıyasla çok daha akışkan. Hindistan aynı dönemde Çin'le olan hasarlı ilişkilerini düzeltme çabasına da girmiştir. Kendi ülkesindeki ayrılıkçı hareketleri dikkate alan Çin, Keşmir

konusunda Hindistan'a yönelttiği eleştirilerin tonunu hafifletmiştir. 2004 senesinde, Çin'in Pakistan ve Hindistan'a daha eşit bir yaklaşım sergilemesini sağlayan önemli bir olay gerçekleşti. Pakistan nükleer programının başındaki A.Q. Khan'ın 80'li ve 90'lı yıllar boyunca nükleer sırları parayı bastıran her ülkeye sattığı ortaya çıktı. Khan'ın sattığı teknolojik bilginin neredeyse tamamı Çin kaynaklı olduğu için bu durum Çinlileri rahatsız etti. Khan bu sırları Libya, K. Kore, büyük olasılıkla İran ve de belki de Suudi Arabistan'a satmıştı. Pekin'deki strateji uzmanları başka bir sonuca vardı: Pakistan'ı güçlü bir nükleer güç olma yolunda desteklemek, Hindistan'ın bu yarışa girmesini ve Çin'in nükleer gücüne çok daha kısa sürede yetişmesini tetikleyebilirdi.

Ancak Çin'in Hindistan'la ilişkileri geliştirme isteğinin arkasında daha da önemli iki neden vardır. İlki, Hindistan'ın tarafsızlık yıllarına kıyasla çok daha sert tutumlu bir politika izlemesidir. Hintlilerin Mayıs 1998'de gerçekleştirdiği nükleer testler Çinlilerin karşılarında farklı bir Hindistan olduğunu anlamalarına neden oldu. Hindistan, 1990'ların başında Çin'den nükleer gücünü kendileri üzerinde kullanmayacaklarına dair teminat istemişti. Çinliler, nükleer gücü olmayan bir ülkeyi nükleer silahlarla tehdit etmenin bir anlamı olmadığını söyleyerek Hindistan'a bu konuda herhangi bir teminat vermediği gibi küçümseyici bir yaklaşım sergiledi ve bu talebi umursamadı.

1998 testlerinden hemen önce Hindistan Savunma Bakanı Fernandes bir demecinde ülke güvenliğini en fazla tehdit eden ülkenin Çin olduğunu söylemiştir. Başbakan Vajpayee'nin Clinton'a yazdığı mektupta ise nükleer silahlanma nedenlerinin Pakistan değil Çin olduğu ifade edilmiştir. Pakistan nükleer bilgi birikiminin neredeyse tamamını Çin'den aldığından Hint savunmasının ciddi bir dayanağı vardı.

Çin testleri kınadığını açıkladı ancak itirazlar duygusal değildi. Haziran 2001'de Hindistan, Bush yönetiminin Füze Savunma sistemi ya da Uzay Savaşları II planlarına katılan ilk ülkelerden biri oldu. Çin bu gelişmeyi de kınadı. Onlara göre bu halihazırda kurulu nükleer hiyerarşik dengeyi bozma girişiminden başka bir şey değildi. Bu süre zarfında Bush'un projesi teknik ve finansal sıkıntılar ve de birincil güvenlik önceliklerinin 11 Eylül'den sonra değişmesi nedeniyle askıya alındı. Ancak Hindistan'ın attığı adımları gözünden kaçırmayan Pekin, fayda etmemesine rağmen Hindistan'ın nükleer programından vazgeçip tüm silahları imha etmesi konusunda ısrarlarına devam ediyor. Bununla birlikte Çin, Hindistan'a yönelttiği eleştirilerin tonuna bir saygı unsuru ekledi, bu geçmişte olmayan birşeydi.

Hindistan'la Çin arasındaki gerilimin azalmasındaki ikinci unsur ekonomiktir. Çin ekonomik reforma 1978'de, Hindistan ise 1991'de başlamıştır. Bu 13 yıllık avantaj sayesinde Çin'i GSYİH'sı Hindistan'ın neredeyse iki katı, ihracat ise dört katıdır. İki ülke arasındaki ticaret hacmi 2000'de 2 milyar dolarken bu rakam 2006'da 20 milyar dolara ulaşmıştı. Çin'in dünyanın kalanı ile yaptığı ticarete bakıldığında bu rakam küçük görünse de Hindistan, Çin'in en hızlı büyüyen iş ortağı haline gelmiştir. Bu hacmin çoğu Çin'in tükenmek bilmeyen emtia ihtiyacından kaynaklanıyor. En büyük kalemler demir cevheri ve çelik. Hindistan'ın tek sattığı bu değil. Son zamanlarda Çin'de faaliyet gösteren yabancı otomotiv şirketlerine parça ve son teknoloji yeni nesil otomobillerde kullanılacak karmaşık yazılımları ihraç etmektedir. Günümüzde otomobillerde kullanılan yazılımın parasal değeri aracın üretiminde kullanılan donanımdan daha fazladır. Önemli miktarda Hintli yazılım şirketi Çin'de ofis bile açmış durumda. Çin, Hindistan'ın İngilizceye ve bilişim teknolojilerine olan hakimiyetiyle rekabet edecek düzeyde değildir. Çin'de faaliyet gösteren uluslararası şirketlerin çoğu, yazılım ve sistem bakımı gibi hizmetleri Hong Kong veya Şangay'da faaliyet gösteren Hintli bilişim şirketlerinden almaktadır. Hindistan'ın rekabetçi ilaç sektörü de Çin'de üretim yapmaya başlamıştır.

Kimse olayların böyle gelişeceğini tahmin etmemişti. Çin 2000 yılında Dünya Ticaret Örgütüne katıldığında Hintli şirketler piyasanın ucuz Çin mallarının istilasına uğramasından çok korkmuştu. Medya Çin ürünleri nedeniyle kapanan işletmeler hakkında haberler yapıyordu. Ancak Hindistan Çin'le olan ticaretinde son zamanlarda istikrarlı bir şekilde ticaret fazlası kaydetmektedir. Bu durum Hintlilerin Çin'i algılayışında büyük değişimlere neden olmuştur. Bir zamanlar ticari bir tehdit olan Çin şimdilerde olası bir iş ortağı konumuna gelmişti. Çin mallarına ve Hint hizmetlerine olan küresel talep o kadar fazla ki her iki ülke de pek çok alanda birbirlerini rakip görmekten vazgeçti.

Önümüzdeki 5-10 yıllık dönemde her iki ülke de ekonomik istikrarını korumayı başarırsa Çin ve Hindistan arasındaki ticaretin dünyanın en büyük ve önemli ticari ilişkisi mertebesine ulaşması beklenmektedir. Şu anda ikili ilişkilerin merkezinde ekonomi ve ticaret bulunuyor. İki ülke yakın zamanda Güney Doğu Asya Ülkeleri Birliği ile ticaret anlaşmaları yapmış durumda. Hindistan,

Çin'in Güney Amerika ile arasında gelişen ticari ilişkileri taklit etmek istiyor. Küresel çapta G20 oluşumunun en büyük oyuncularını Çin, Hindistan, Brezilya ve Güney Afrika'dır.

Peki tüm bunlar Çin ve Hindistan'ın samimi bir dostluk dönemine girdiği anlamına mı geliyor? Serbest ticaret savunucuları ticaretin husumetlerin üstesinden geldiğini savunur. Bu biraz abartı olabilir ancak ekonomik ilişkiler geliştikçe uluslararası sınırın tam olarak nereden geçtiği veya Dalai Lama'nın tam olarak nerede yaşadığı gibi konuları tartışmak daha kolay hale geliyor. Sınır sorununu çözmek için 15 defa bir araya gelen taraflar yaptıkları son açıklamada nihai bir anlaşmaya ramak kaldığını ifade etti. Hindistan, 2005'te Çin'in Tibet üzerindeki hakimiyetini tanıdığını açıkladı. Çin ise bu jسته karşılık olarak Hindistan'ın Himalaya eteklerindeki küçük Sikkim eyaleti üzerindeki hakimiyetini tanıdı. Bu toplantının sonunda Hint başbakanı Manmohan "Hindistan ve Çin birlikteliği dünyayı yeniden şekillendirebilir" demiştir. Bu cesur bir söylemdi. Alt metinde şu yatıyordu: Çin ve Hindistan ilişkileri tekrar kötüleşirse her iki ülkede "çok kutuplu" bir dünya kurma hedeflerinden uzaklaşmış olur. Burada "çok kutuplu" teriminin kullanılması bir anlamda Amerika'nın yapabileceklerine daha etkin sınırlamalar getirecek bir dünya düzeni dileminin kibar yoludur. Çin ve Hindistan bu amacı paylaşmaktadır.

"Bir dağ iki kaplan için çok küçük" diye bir Çin atasözü vardır. Hindistan ve Çin arasındaki güçlü ticari ilişkiler iki ülke arasında çatışma çıkma olasılığını ortadan kaldırır mı bilinmez. Şimdilik her iki ülke de kazanıyor. Kesin olan birşey varsa ticaret ülkeler arasındaki ilişkileri olumsuz yönde etkilemez. Her iki tarafın kafa yapısı savaşın patlak verdiği 1962'den çok farklı. Hindistan artık o kadar idealist değil. Üçüncü dünya ülkeleri dayanışmasından çok, kendi ulusal çıkarlarını tartışmakta. Alenen dile getirilmese de çoğu gözlemciye göre Çin, küresel güç olma hedefine ulaşmak için Hindistan'la iyi ilişkiler sürdürmeye mecbur.

Tektonik tabakalar yavaş yavaş hareket ediyor. Uluslararası ilişkiler boyutunda çok ilginç bir döneme girdik. Çin'in küresel çapta baskın bir siyasi güç haline gelmesi 10 belki de 20 yıl sürecek. Hindistan'ın paralel şekilde büyümesi önünde bazı engeller mevcut. Ancak Hindistan'ın bu engelleri aşma olasılığı çok yüksek, özellikle de ABD Hindistan'ın büyümesini desteklediğini açık ilan ettikten sonra.

* * *

2005 yılında Bush yönetimi daha önce hiçbir ABD hükümetinin yapmadığı bir şey yaptı. Yeni bir nükleer gücün oluşmasında kilit bir rol üstlenecekti. Bu ülke Hindistan'dı. Bush'un açıklaması Hindistan'ı 21.yy'ın en önemli ülkesi olarak gösteren CIA raporu ile eşzamanlı gelmişti. Aynı CIA raporu, Hindistan'ın 2012 yılına kadar dünyanın en güçlü dördüncü ülkesi konumuna geleceğini belirtiyordu. Hindistan'la güçlü ilişkiler kurma isteğinin temelinde Amerika'nın gücünü gelecek on yıllarda da devam ettirme isteği yatmaktadır. Peki böylesi bir açıklamanın ardında yatan ne olabilirdi?

Bush yönetimi Hindistan yanlısı duruşları için pek çok açıklama sunmakta. En sık vurgulanan ise Hindistan'ın dünyadaki en büyük demokrasi olmasıdır. İkincisi, ABD'nin Hindistan'a hassas ürünlerin satışına ambargo koymasına neden olan nükleer testlere karşın Beyaz Saray'ın, Hintlilerin nükleer mühimmatı konusunda gösterdiği sorumlu yaklaşımdan etkilenmiş olmasıdır. Parası olan herkese bilgi satmaktan çekinmeyen Pakistan'ın aksine Hindistan bu konuda denetimi sıkı tutmuştur. Üçüncüsü ABD'de yaşayan ve ülkenin siyasi arenasında giderek daha güçlü bir ses halini alan iki milyonluk Hint nüfustur. Ortalama 50 bin dolarlık yıllık gelirleriyle Hint kökenli Amerikalılar ülkedeki en zengin etnik topluluğudur. ABD üniversitelerinde çok fazla Hintli öğrenci vardır. Bununla birlikte başta bilgisayar yazılım mühendisi olmak üzere teknik konularda ABD'de çalışan yabancılara yönelik H1B vizesi en fazla Hint vatandaşlarına verilmektedir. Öte yandan Çin kadar büyük olmasa da Hindistan, ABD ürünleri için büyük potansiyeli olan bir pazar.

ABD yönetimi açıkça belirtmese de Washington'un Hindistan'ı böylesine desteklemesinde temel faktör Çin'dir. Büyüklüğü ve siyasi sisteminin doğası gereği Çin'in küresel bir güce doğru ilerleyişini dengeleyecek tek ülke, Hindistan olarak görülmektedir. ABD Çin'in yükselişini bir süredir endişeyle takip etmektedir. Amerika kökenli şirketler Çin'de yaşanan ekonomik değişimden bir hayli faydalandı. Ancak ekonomik özgürleşme, beklentilerin aksine Komünist Partinin ülke siyasi sistemi üzerindeki hakimiyetinde herhangi bir zayıflamaya neden olmadı. Bunun yanında Çin, Tayvan'ı anavatana bağlama sevdasından kesinlikle vazgeçecek gibi

görünmüyor. 2005'te meclisten geçen bir kanuna göre Tayvan'ın resmi olarak bağımsızlık ilan etmesi halinde ordu hareket başlatma yetkisine sahip. Tayvan ABD'nin askeri müttefiki. Pentagon'da endişe uyandıran başka bir konu Çin'in savunmaya ayırdığı kaynaklar. Yapılan tahminler gerçek miktarın resmi rakamların çok çok üstünde olduğu yönünde.

Bu gelişmeler ışığında Temmuz 2005'te Washington'a davet edilen Hindistan başbakanı Manmohan'ın önüne hayallerinin çok ötesinde bir nükleer anlaşma konuldu. ABD'nin teklifi Hindistan'ın nükleer güç konumunu kabul ediyor, sivil amaçlı nükleer programda kullanılmak üzere nükleer yakıt ihracatını tekrar başlatıyor ve hassas teknolojilerin paylaşılması konusundaki tüm engelleri kaldırıyordu. Buna karşılık, Hindistan'dan nükleer silah yapımında da kullanılabilir türden ürünlerin başka ülkelerle ticaretine engel olmak, sivil amaçlı nükleer tesislerinin uluslararası gözlemcilere açmak ve de başta uzay programı olmak üzere sivil ve askeri sektörler arasındaki bilgi alışverişine engel olacak bir yapı kazandırması bekleniyordu. Uzun lafın kisası gayri resmi de olsa Hindistan, 5 resmi nükleer güç arasına sonradan katılan ilk ve muhtemelen son ülke olma özelliğinde. Uluslararası arenada resmi bir tanımaya gidilmesi mümkün olmayacaktır çünkü bu Nükleer Silah Çoğalmasının Engellenmesi Anlaşması'nın geçersiz kılınması anlamına gelecektir. Bush'un Hindistan'a iade-i ziyareti 2006'da gerçekleşti. Bush, Hintlilerin taleplerinin neredeyse tamamını kabul ederek ABD'deki Hint lobilerini bile hayrete düşürdü. Hintliler sivil amaçlı nükleer hammaddeye ulaşabilme karşılığında sivil nükleer tesislerinin (hepsini olmasa bile) çoğunu uluslararası denetime açmayı kabul etti. Hem ABD'de hem de Avustralya ve Japonya gibi şüphecileri de kapsayan 44 üyeli Nükleer Tedarikçiler Grubunda pek çok temsilci, ABD'nin Hindistan'ı neden bu kadar kayırdığına anlam veremedi. Bush'un kendi açıkladığı nedenleri duymazdan gelecek olursak bunun arkasındaki motivasyonu anlamak zor olmayacaktır: Varılan anlaşma, Hindistan nükleer silahlanma programını hızlandırıp koruma ve de Çin'e karşı bir güç dengesi oluşturma gayretinde. Bu kapsamda bakıldığında bu anlaşma çok mantıklıydı.

Hindistan'a nükleer güç olma avantajlarını sağlama süreci çok meşakkatli ve belirsiz bir yol. Büyük olasılıkla Bush ilk sunduğu anlaşmayı sulandırmak zorunda kalacak ancak böyle bir gelişme ABD'nin Hindistan'ı bir süper güce dönüştürme stratejisinden vazgeçirmeye yetecek gibi görünmüyor.

* * *

Hindistan'ın en büyük sorunlarından biri enerji güvenliğidir. Hindistan gıda üretimi konusunda yaşadığı sıkıntıları son 25 yılda büyük oranda aşmış görünüyor. Gelecekte önemli bir gıda ihracatçısı olması çok muhtemel. Günümüzde ulaşılan gıda üretimi miktarları ülkenin büyüyen nüfusuna yetecek seviyede olsa da fakirleri hedefleyen gıda dağıtım sisteminde henüz kat edilecek çok mesafe var. Enerjiye baktığımızda ise Hindistan'ın ulusal piyasada yaşadığı enerji sıkıntısının giderek ciddi bir sorun haline geldiğini görürüz. Şu anda Hindistan, petrol ihtiyacının %70'ini ithal etmekte. Önümüzdeki 10-20 yılda gelişen ekonomiyle bu oranın %90'lara varacağı öngörülmektedir. Dünyanın değişik bölgelerinde enerji sahaları için havada uçan dolarlara bakacak olursak Çin de benzer bir sorunla karşı karşıya.

Hindistan ve Çin'deki enerji durumu büyük benzerlikler göstermektedir. Her ikisinin de büyük miktarlarda kirli ve verimsiz kömür rezervi bulunmakta. Her iki ülke topraklarında petrol var ancak bu miktarlar yeterli olmaktan çok uzak. Her iki ülke de tartışmalar neden olan hidro-elektrik santrallerine yatırım yapmakta ayrıca ikisi de nükleer enerji kapasitelerini yükseltmek arzusunda. Bununla birlikte, nükleer enerji tesislerinin kurulumu zaman ve sermaye gerektirmektedir. Yeni Delhi nükleer enerji üretimi için 2020'ye koyduğu 20.000 megavatlık hedefe ulaşsa bile bu ülke ihtiyacının ancak %5'ine denk gelecekmış gibi görünüyor. Yakın zamanda özellikle Bengal Körfezinde keşfettiği rezervler ile Hindistan doğalgaz konusunda Çin'e nazaran biraz daha avantajlı. Buna karşın iç piyasanın talebi, bulunan rezervlerin çok üstünde ve petrolde olduğu gibi dışa bağımlılıktan kurtaracak düzeyde değil.

Önümüzdeki yıllarda hem Hindistan hem de Çin yeni petrol ve doğal gaz kaynakları elde etmek için giderek kızışan bir yarışa girecek. İki ülke arasındaki rekabet daha şimdiden hararetli. Bu hedefe ilerleyişini daha erken başlatan Çin, şimdiden Rusya, Latin Amerika ve Afrika'daki petrol sahalarından hisseler satın aldı bile. Ancak Sudan, Venezuela ve Suudi Arabistan sahalarından hisseler satın alan Hindistan bu yarışta adımlarını hızlandırdı. Her iki ülke de petrol ve doğalgazı doğrudan kendileri çıkartma isteğinde. Çin ve Hindistan, enerji güvenliği arayışı nedeniyle dünyanın başına buyruk haydut devletleriyle akıllara durgunluk veren anlaşmalar imzalamakta.

Bunların başında İran'la yakın ilişkiler geliyor. Hindistan ve Çin arasındaki bu enerji güvenliği yarışı dünya jeopolitik düzenini büyük oranda değiştirme potansiyeline sahip.

İran'ın rolü hem Çin hem de Hindistan'a enerji tedarik etmek ve bu, bundan sonra gelecek ABD hükümetlerini de ciddi anlamda kaygılandırmaya devam edecek. İran'ın büyük petrol ve doğalgaz rezervleri Hindistan'ın iştahınının büyük kısmını önümüzdeki 20-30 yıl süreyle karşılayabilecek kapasitede. Yeni Delhi ise kaynaklarını başka yerde aramasını isteyen ABD'ye kulak asmayacağını net bir şekilde ifade etmiş bulunuyor. Aynı şey Çin için de geçerli. 1990'lı yılların başında ABD'de yürürlüğe giren Helms-Burton Yasası İran ve Libya ile ticaret yapan şirketlere yaptırımlar getirmekte. Yeni Delhi'nin İran'dan Hindistan'a uzanan bir doğalgaz boru hattı kurma isteği Washington'la ilişkilerin gerilmesine neden olabilir. Ancak, Hindistan'ın enerji ihtiyaçlarına bakacak olursak ABD'nin İran'a bir alternatif sunmasının hiç de kolay olmayacağı anlaşılacaktır. Benzer şekilde, ABD'nin Hindistan'a uygulayacağı hiçbir yaptırım İran'dan gelecek ucuz doğalgazdan vazgeçmesine yeterli olmayacaktır. Birçok Hintli strateji uzmanı buna benzer bir boru hattının Güney Asya ülkeleri arasında olumlu anlamda güçlü bir diplomatik ortam yaratılmasına ön ayak olabileceğini düşünmekte çünkü hattın (yine enerji sıkıntısı olan) Pakistan üzerinden geçmesi gerekecektir. Boru hattını terörist saldırılardan veya Pakistan şantajından korumanın bedeli ağır olsa da ekonomik ve diplomatik avantajları daha fazla olacaktır. Böyle bir boru hattı İslamabad'a yıllık 1 milyar dolarlık bir gelir sağlar ve Hindistan ile arasını iyi tutma yönünde ciddi bir teşvik unsuru olur.

Enerji güvenliği konusunda Hindistan ve Çin kendilerini aynı saflarda, ABD'yi ise karşılarında bulmaktadır. Yeni Delhi ve Pekin, OPEC gibi bir kuruma karşı pazarlık gücünü arttırabilmek adına Asya'lı bir satın alma karteli kurulması konusunda görüşmeleri sürdürmekte.

Hindistan hükümeti son zamanlarda daha baskın bir diplomatik rol üstlendiği gerekçesiyle ülkedeki değişik kesimlerin eleştirilerine maruz kalmakta. Ancak meclisteki muhalefetin itirazlarına rağmen farklı hükümetler kurulmuş olsa bile son 10-15 yılda siyasi anlamda bir tutarlılık söz konusu. Hindistan'ın diplomatik rotası süreklilik göstereceğe benzer. Örneğin iktidara kim gelirse gelsin, ülke ekonomisinin küresel piyasaya entegrasyonu sürecinden alıkoyacak gibi görünmüyor. Aşırı solcular dışında ülkedeki tüm siyasi guruplar Hindistan'ın "süper güç" olma hedefi etrafında birleşmektedir.

Giderek artan çok boyutlu iletişim ortamında Hindistan, Çin ve ABD gibi büyük ülkeler arasındaki ilişkiler birden fazla seviyede gerçekleşmektedir. Bir yerde Amerikalı ve Hintli diplomatlar kadeh tokuştururken başka bir salonda ABD ticaret odaları Hintli bilişim şirketlerine karşı lobi faaliyetinde bulunabilmekte. DTÖ toplantılarında Çin ve Hindistan güç birliği yaparken Atom Enerjisi Ajansı Toplantısında birbirlerine iğneleyici sözler sarf etmeleri olağandışı bir şey değil.

Japonya, Rusya, Brezilya, Almanya, Fransa ve İngiltere gibi ülkeler önümüzdeki dönemde önemli oyuncular olmaya doğal olarak devam edecektir. Ancak küresel eğilimlere bakacak olursak 21. Yüzyılın belirleyicisinin üç büyük güç arasındaki ilişkilerin dinamiği olacak gibi görünmektedir. Bu üçgenin asıl eksenini elbette ABD olacak. Bununla birlikte, savaş seçeneği hariç tutulacaksa ABD'nin Çin'i engelleme şansı yok. Bu nedenle ABD dengeleyici bir güç yaratabilmek adına Hindistan'a destek vermeyi sürdürecektir. Diğer taraftan da Hindistan, Çin'le olan ilişkilerine zarar vermeden ABD'den her şeyi koparabilmek isteyecektir. Bu üçlü dansda çok fazla hamle olduğu gibi takılıp düşmeye neden olabilecek sayısız engel de bulunmakta.

8. Eski ve Yeni Hindistan

Hindistan'daki modern yaşam tarzı bazen ülkenin tarihi geçmişi üzerine sonradan eklenmiş başka bir tabakaymış gibi görünmekte. Sanki modernliği, elindekilerinin üzerine ekliyor gibiler. Avrupalıların çoğu modernliği laik yaşamın doruk noktası olarak görür: Kiliseye gitmek azalır. Din, azınlık bir grubun özel zamanını geçirdiği bir uğraş halini alır. Din kültürel mirasın bir parçası haline gelerek mimarisi ve tarihi için takdir edilir hale gelir. Düzenlenen anketlerin çoğu Avrupalıların ya tanrıya inanmadığını ya da agnostik olduğunu göstermekte. Avrupa için geçmiş geçmişte kalmıştır. Hindistan'da ise geçmiş, pek çok yönden aynı zamanda gelecekle bağlantılıdır.

Avrupa, artık başka toplumların kendilerini kıyasladığı evrensel bir standart olarak kabul edilmiyor. ABD, Hindistan açısından daha fazla paralellik gösteriyor. İki ülke de, Avrupa'da görülen devlet tarafından konan dine maruz kalmadı. Her iki toplumda da farklı din ve mezhep

gruplarının devlet baskısına maruz kalmadan, dirlik içinde yaşadığı görülmektedir. Avrupa Katolik Kilisesinin mutlakiyetçi yaklaşımı önce Protestanlığı, daha sonraları ruhban sınıfı karşıtlığını ve sonunda da ateizmi doğurmuştur. Tarihinin çok farklı olması gereği, Hindistan'da bu türden ayrılıkçı içgüdülere çok daha nadir rastlanmaktadır. Hindistan'ın geçmişini günümüzde de görmek mümkündür. Ülke tarihinde gerçekleşen bir kaç din değiştirme girişimi ya çabucak tavsadı ya da yarattığı tepki hükümetin hemen geri adım atmasına neden oldu.

Günümüz Hindistan'ında yaşayan çoğu Hristiyan ve Müslümanın tapınma şekli başka ülkelerde yaşayan din kardeşlerine kıyasla çok daha eklektik ve sıradışıdır. Bunun hem olumlu hem de olumsuz çıkarımları vardır. Olumlu açıdan tanrıya ulaşmanın birden fazla yolu olduğunu kabul etme eğilimi Hindistan'ın tüm dinlere karşı duyduğu köklü hoşgörü geleneğine atfedilir. Olumsuz tarafı ise kast sisteminin hem Hristiyan hem de Müslüman toplumlarının doğuştan sınıflandırmasına ve dolayısıyla bölünmesine neden olmasıdır.

Siyasi arenada olan bitenlerden bağımsız olarak, kastlarla ilgili progresif eğilimlere Hinduizm'de rastlamak mümkündür. Hindistan kentleştiği ve yeni teknoloji daha geniş kitlelere ulaştıkça Hinduizm dahilindeki bölünmeler de düşüşe geçmekte. Bir çok yönden, ve belki de tarihinde ilk defa Hinduizm birleşik bir toplu din halini almakta. Örneğin normalde üst kastlara ait birkaç dini tören günümüzde tüm kastlar arasında kutlanır hale gelmiştir.

Bunun bir sonucu olarak (en azından kentsel nüfus arasında) Hinduizm çok daha standartlaşmış bir dine dönüşmeye başladı. Tarih boyunca yabancılar Hindu tapınaklarının neden cemaati ağırlayacak büyük salonlardan yoksun olduğunu merak etmiştir. Geleneksel Hinduizmin öyle belirgin bir cemaati yoktu - farklı kastların diniydi. Büyüyen tarikatların yaptırdığı Hindu tapınakları cemaati ağırlayabilecek şekilde inşa edilmektedir. Bununla birlikte ABD'deki *Evanjelist* televizyon kanallarında Hindu modeline giderek daha sık rastlanır olmuştur. Tapınakların dışlayıcı yapısının aksine bu kanallar reytingleri yükseltmek adına giderek daha kapsayıcı bir yaklaşım içindedir.

Hindu geleneğinin bu çapta ulusallaşmasının en büyük yardımcılarından biri şüphesiz ki teknolojidir. Günümüz Hinduizmi Şiva, Ram ve Krişna gibi popüler tanrıların tarihçelerini kapsayan yazıtlara dayanmaktadır. Bu ve diğer daha ikinci derece önemli tanrılara adanan festivaller son zamanlarda ülke çapında kutlanır hale gelmiştir. Modernlik ve din Hindistan'da uygun adım hatta bazen elele ilerliyor.

* * *

Teknolojinin son 15 yılda Hindistan'ın arzu edilmeyecek bazı geleneklerini tekrar hayata döndürmesi, eğitimli Hint elitlerinin modernlik konusunda kararsız olmasında en büyük etkenlerden biri. Ülkenin özellikle Kuzey ve Batı kesimlerinde kız ve erkekler arasındaki fark belirgin şekilde arttı. 1991'de Hindistan ortalaması her 1000 erkek çocuğa 945 kız çocuğu iken bu oran 2001'de 927'ye gerilemişti. Özellikle güney kesimlerde bu oran neredeyse bire bir seyretmekte. Ancak Gujarat ve Punjab gibi eyaletlerde oranlar dehşet verici hale gelmiştir (Gujarat: 900, Punjab: 800). 1990 sonrası yaşanan ekonomik açılımdan iyi faydalanan bu iki eyalet, ülkenin en zenginleri arasında. Ancak kız çocuğu doğumunda en büyük düşüşü de kaydedenler onlar oldu. Bihar gibi en fakir eyaletlerde doğum oranları çok daha dengeli. Hindistan'ın cinsiyet oranı ekonomik ilerlemenin adeta garip ve gülünç bir göstergesi gibi. Damat ailesinin gelinin ailesinden giderek daha büyük miktarlarda başlık parası istemesi de özellikle son zamanlarda zenginleşen eyaletlerde yükselişte. Hindistan'ın yeni orta sınıfı için kız çocuk sahibi olmak giderek daha pahalı olmaya başladı.

Buna karşın Hindistan'da üst kastlardan gelen eğitimli elitler arasında başlık parası geleneğini sürdürenlerin sayısı çok az. Finansal özgürlüklerine kavuşabilmeleri için bu kesimden insanların kızları üniversiteye gönderiliyor. Ancak bu durum tüm üst kast mensupları için geçerli değil. Geleneksel olarak iş dünyasının elitleri olan Jain ve Marwari toplumları arasında henüz doğmamış kız çocuklarının yaşam şansları giderek azalmaktadır, ayrımcı kürtaj nedeniyle doğan kız çocuğu sayısı ciddi oranda azalmaktadır. 2001'de her 1000 Jain erkek çocuğuna karşılık sadece 878 kız çocuğu dünyaya gelmişti. Bu rakam 2003'te 848'e geriledi. Dinlerinde bir karıncaya bile zarar veremeyeceği söylenen bir topluluğun kız çocuklarının %15'ini henüz doğmadan öldürmesi büyük bir çelişkidir.

Daha önceki bölümlerde söz edildiği gibi Gujarat, Hindu şövenistlerinin en yoğun yaşadığı yerdir. Buradaki Hindular, İslam'ın kadına karşı ayrımcı olduğunu söylerler. Buna karşın Gujarat'taki

doğum öncesi cinsiyet ayrımcılığı oranı Pakistan ve Bangladeş gibi Müslüman ülkelerden çok daha kötü durumda. Ayrımcı kürtaj uygulamasının bu denli büyük çapta olduğu bir yerde cinsiyet ayrımcılığına dair başka ne kanıt aranabilir ki?

* * *

Bir keresinde Tamil Nadu'nun büyük kentlerinden birinde bir kafede otuyordum. Bir an durup baktığımda etrafımda koşan tüm garsonların çocuk olduğunu fark ettim. Bazıları 8-9 yaşındaydı. Kafe, bölge mahkeme binasının tam karşısındaydı, müşterilerin çoğu avukat veya savcıydı ve hiçbiri çocukların çalışıyor olmasına bir şey demiyordu. Çocukların çalıştırılması Hindistan'da yıllar önce yasaklandı fakat, aile işletmeleri için kanunlarda büyük boşluklar bırakıldı. İşte bu nedenle ülkenin en zengin eyaletlerinden birinde pahalı yemeklerini yiyen hukukçuların önünde çocukların istihdam edilmesine devam edilebiliyor.

Hindistan'da çocukların çalıştırılmasına dair net rakamlar elde etmek kolay değil çünkü bu kavramın tanımlanması zor. Bazı verilere göre bu sayı 40 milyon. Ancak bunlara ailesinin dükkanında çıraklık yapan delikanlılar ve de annesine kuyudan su taşımakta yardım eden çocuklar da dahildir. Öte yandan kibrit kesme, tütsü yapma, bakır parlatma gibi üçüncü şahıslar tarafından istihdam edilen çocuk sayısının ise 10 milyon dolaylarında olduğu düşünülmektedir. Çocuk istihdam oranlarını tahmin etmenin başka bir yolu da okul devamlılık verileridir – Resmi veriler 40 milyonu göstermektedir. Kriterler ne olursa olsun çalıştırılan çocuk sayısı çok fazladır.

Çocukların okur-yazar olmaması ve çocukların çalıştırılması birbiriyle çok bağlantılı iki konu ve bu konu hakkında pek çok Hintli'yle görüştüm. Genel kanı fakirlik bitmedikçe bu sorunun devam edeceği yönünde. Başka bir deyişle zaman içinde kendiliğinden çözülecek bir sorun gibi algılanıyor. 10 yıl kadar önce Amerikalı akademisyen M. Weiner "Hindistan'da Çocuk ve Devlet" adında önemli bir çalışma yayınlamıştı. Burada, Hint elitleri arasındaki ortak görüş olan; çocuklardaki düşük okur yazarlık oranıyla çocukların çalıştırılmasının fakirliğin sebebi değil de sonucu olduğunu düşünmelerinin bir yanılısına olduğunu ifade etmiştir. Farklı nedenlerden ötürü olsa da birçok ülke, gelişmiş birer ekonomi olmadan daha eğitimi zorunlu hale getirmiştir. Almanya'da bazı belediyelerin 1524 kadar eski bir tarihte eğitimi zorunlu kıldığı bilinmektedir. Benzer şekilde, Batı'ya yetişmek isteyen Japonya da zorunlu eğitime 1872'de geçmiştir. Sovyetler'de ideolojisinin okullarda aşılacağına inanarak eğitime büyük önem vermiştir. Benzer bir yol takip eden Çinliler günümüzde %90'lık okuma-yazma oranına sahip. Hindistan'da bu oran sadece %65.

Weiner, Hindistan'ın çocuk haklarıyla ilgili kağıt üzerinde çok doğru adımlar atmış gibi görüldüğünü belirtiyor. Ancak uygulamaya gelindiğinde kayıtsızlığın hakim olduğu görülüyordu. Aynı şey, günümüz Hindistan'ında önemli oranda varlığını sürdüren başlık parası, dokunulmazlar ve çocukların evlendirilmesi gibi uygulamalar hakkında çıkan yasalar için de söylenebilir.

Eğitim sorununu daha büyük bir ölçekte ele alacak olursak, karşımıza ciddi bir sosyal sorun daha çıkmakta. Hindistan'ın işgücü gerektiren seri imalat sektörünün bu kadar küçük kalmış olmasının temel nedenlerinden biri kırsaldan gelen yetişkinlerin çoğunun temel eğitime bile sahip olmamasıdır. Sıradan bir işçinin bile basit bir talimatnameyi okuması gerekmektedir. Diğer yandan, oğullarının işletmeyi devralmasını garantilemek isteyen pek çok baba, çocuk işçi çalıştırmanın fanatik savunuculuğunu üstlenmiştir. Geleneksel iş alanlarında erken yaşta alınacak bir çıraklık eğitiminin resmi eğitim sisteminden çok daha faydalı olacağına inanan Gandhi sempatizanlarıyla da tanıştım. Hint eğitim sisteminin yetersizliği düşünüldüğünde bu tartışmalar biraz da olsa mantıklı oluyor ancak çocukların baba mesleğine devam ettirilmesi; ve kendi seçimlerini yapma haklarının ellerinden alınabileceğini düşünmek çok tutucu, bağnaz bir bakış açısidir. Daha geniş anlamda bu yaklaşım akraba kayırma kültürünü beslerken bir yandan da siyaset ve idari yapının düzgün işlemesine engel olmaktadır. İşin temelinde kastlar ve babadan-oğula geçen meslekleri koruma içgüdüğü vardır.

Hindistan'ın iddia ettikleriyle gerçekler arasında farklar vardır. Ülkedeki kast sistemi ve üst kast mensuplarının geleneksel düşünce tarzının değiştiği bir gerçek. Kim bilir belki zayıflamaya bile başlayabilir ancak tamamen ortadan kalkmasına daha çok var gibi görünmekte. Okur-yazarlığın düşük oranda devam etmesi, kadınların konumu, alt kastlardan gelen çocukların daha ucuza çalıştırılması gibi konularda gördüğümüz gibi, bazı geleneksel yaklaşımların süregelmesi Hindistan üzerinde ahlaki bir yük oluşturuyor. İster kız ister erkek olsun tüm çocuklar paha biçilmez olarak görülmelidir. Bu türden gelenekleri sürdürmenin Hindistan'ın altından kalkmakta zorlanacağı ekonomik sonuçları da olacağı unutulmamalıdır.

9. 21. yy'da Hindistan'ı Bekleyen Fırsatlar ve Zorluklar

Hindistan'da olayların kontrolden çıkacağını düşündüğümde aklıma hep arılar gelir. Bir arı sürüsünün ortasında olduğunuzu hayal edin. İçeriden bakınca her şeyin büyük bir karmaşa içinde olduğu hissine kapılırsınız. Ancak arı sürüsüne uzaktan bakacak olursanız tek vücut halinde bir yöne doğru ilerlediğini fark edersiniz.

Hindistan, son 30 yılda 19 aylık bir otokrasi dönemi geçirmiş, suikasta kurban giden iki siyasi lideri olmuş, çeşitli bölgelerde ayrılıkçı hareketler yaşamış ve kapalı bir ekonomiden (kısmen de olsa) serbest bir ekonomiye geçiş yapmıştır. Laik bir hükümetten Hindu milliyetçisi bir hükümete ve oradan tekrar laik bir hükümete dönmüştür. Tek partili iktidardan 24 partili koalisyona gitmiş; nükleer karşıtı olmaktan nükleer güç olmaya geçmiş; Pakistan'la savaştan barış konuşmalarına, iflastan uzun süren bir ekonomik patlamaya geçiş yapmıştır. Normal göstergeler dikkate alındığında Hindistan fazlasıyla öngörülemeyen bir yer olarak algılanabilir.

Yukarıdakiler son 30 yılın haber başlıkları ancak sayfalar arasına gizlenmiş istatistiklere bakacak olursanız çok farklı bir izlenim edirsiniz. İster ekonomik, ister sosyal olsun hangi belirleyiciye bakacak olursak Hindistan'ın yıllık olarak ortalama %1 oranında gelişme kaydettiğini görürüz. Fakirlik oranını ele alalım. Ülkedeki fakirlik oranı 1991'de %35 iken 2006'da %26'ya gerilemiştir. Okur-yazarlık oranı 1991'de %52 iken 2002'de %65'e yükselmiştir. Yaş ortalaması da benzer şekilde 1991'de 58'den 2001'de 65'e yükselmişti.

Ulus-devletlere birer maksat ithaf edecek olursak Hindistan'ın "etkinlik"ten çok "istikrar"a daha çok önem verdiği söylenebilir. Çin pek çok yönden bunun tersidir. Amerikalı akademisyen Weiner'a göre Hindistan'ın yavaş ilerleme nedeni çeşitliliğidir. Bir bölgede yanlış giden bir şey olması ülkenin kalanında da aynı şeyin olacağı garantisizdir. Çin'in 1989'da Tiananmen Meydanındaki eylemlerin kontrolden çıkacağını düşünerek öğrencilerin üzerine tank sürmesini bir hatırlayın. Hindistan'da Tiananmen tarzı bir eyleme her hafta rastlamak mümkün. Polis belki bazen cop kullanıyor ama kurşun sıkılması çok nadir bir olay.

Peki Hindistan'a böyle bir istikrar kazandıran nedir? Bağımsızlıktan sonra birçok yabancı gözlemci ülkenin mevcut şekliyle uzun süre var olamayacağını düşünüyordu. Sosyal, dini, etnik ve dile ait farklılıkların bölünmüş ulus-devletlerin bağımsızlıklarını ilan etmesine neden olacağı tahmin ediliyordu. Hindistan bu süre içinde dağılmadı ve böyle bir şey olacak gibi de görünmüyor. Kamuoyundaki diğer bir genel kanı, Hindistan'ın demokratik rejimi sürdürmeyeceği yönündeydi. Demokrasi şimdilerde olduğu gibi o dönemde de mutlak fakirlik veya düşük okur-yazarlık oranlarıyla bağdaştırılmıyordu. Bu görüş de geçerlilik kazanmadı. Bu iki beklentinin gerçekleşmemesi için birçok neden var. Hindistan'ın bölünmeden kalabilmesinde belki de en büyük neden bir demokrasi oluşudur. Ülkenin demokratik rejime sadık kalmasındaki en büyük etken ise bu kadar çeşitliliği barındırdığı için olmalıdır. Demokrasiyi tehlikeye atması bir yana Hindistan'ın çoğulculuğu demokrasiyi elzem kılmaktadır.

Buna bağlantılı ancak daha sinsi başka bir varsayım otoriterizmin Çin'in Hindistan'dan daha hızlı büyümesinin nedeni olarak gösterilmesidir. Bunun da yanlıcı bir düşünce tarzı olduğu görüşündeyim. Hindistan, İndira Gandhi idaresi altında kısa bir süre otokratik olarak yönetildi ancak bu hamle, ülkenin sosyal istikrarını olduğu kadar ekonomik gelişimine de balta vurmuştur. Bölgeselcilik güçlerini yoğunlaştırdığı gibi ayrılıkçı ayaklanmalara neden olarak ülkenin ulusal bütünlüğünün sorgulanır hale gelmesine neden olmuştur. Hindistan'ın günümüzde bir bütün olarak kalmasında belki de en büyük unsur İndira Gandhi'nin federal demokratik sisteme geri dönmesidir.

Çin'in ekonomik ve sosyal göstergeleri Hindistan'a kıyasla çok daha üstün görünebilir ancak bunun iki ülkede uygulanan farklı siyasi sistemlerle doğrudan ilişkili olduğunu söylemek bir hatadır. Hindistan'ın herhangi bir yeri kadar demokratik olan Kerala eyaletinde yaşam ortalaması 74, okur-yazarlık oranı %90'dan fazladır (Çin ortalaması %90). Daha önemli bir düzlemde Hindistan bize, *gelişme* kelimesine daha net bir tanım kazandırma ihtiyacı olduğunu hatırlatıyor. Temelde gelişmeden anlaşılan "ekonomik refah"tır. Gelişme, aynı zamanda, insanlara kendilerini ifade edebilmeleri ve hayatlarını sürdürmeleri için anlamlı seçim hakları vermek de değil midir? Bunun cevabı evet ise demokrasi kendi içinde bir gelişim hedefi olmalıdır. Hint demokrasisinin insanlarına daha adaletli bir ekonomi sunmak için çok çalışması gerekse de bu kapsamda Hindistan'ın Çin'den daha ileride olduğunu söylemek gerekir. Daha iyi yönetmek için Hint devletinin en başta yapması gereken her bireye sosyal statüsüne göre

sınıflandırılan bir kul olarak değil gerçek bir yurttaş gibi davranmaya başlamasıdır. Bu açıdan bakılacak olursa Hindistan yeterince demokratik değildir.

Hintli karar verme mekanizmalarının neden Çin'li mukabillerinden daha yavaş işlediğini anlamak için ülkedeki çoğulculuk anlayışını derinlemesine incelemek gerekir. Çin de içinde çok çeşitliliği barındıran bir ülkedir ancak tek bir resmi dili vardır ve dini farklılıklar düşük orandadır. Hindistan'da 18 resmi dil; ayrıca dinler ve kastlar arasında derin farklılıklar vardır. Hint toplumunun bölünmüş yapısı müşterek hareket edilmesini aşırı derecede zorlaştırır. Hint hükümetinin önündeki en büyük engellerden biri toplumdaki etnik ayrılıklardır. Etnik gruplar arasında güven ortamı oluşturmak tek grup içinde olduğundan çok daha zordur. Siyasi sistem ne olursa olsun, Hindistan hükümetlerinin nihai noktaya varması kolay olmayacaktır. Hintlilerin bu konu üzerine ilginç bir benzetmesi vardır. Bir kova dolusu yengeçten biri dışarı çıkmaya çalışırsa diğerleri onu hemen geri çekmektedir, çünkü kaçmasını istemezler.

Hindistan'daki kastlar ekonomik sınıflardan çok kabile veya hısım gibi davranırlar. Sosyo-ekonomik durumuna bakarak bir Hintlinin hangi partiye oy vereceğini tahmin etmek olanaksızdır. Bunun belki de en büyük sonucu Hint siyasetinin ekonomik durum yerine sosyal haysiyetle ilgili anlamsız tartışmalarla bu kadar zaman kaybetmesidir. Vatandaşlarının kimliğini önemsemeyen bir devlet kurmak da işte bu yüzden o kadar zordur. Birey ve devlet arasındaki iletişimi yönlendiren kim olduğunuz ve kimi tanıdığınızdır. Orta sınıfın büyümesiyle bu durumun etkisini yitireceğini düşünenler var ancak Hint fakirinin orta sınıfa yükselmesi hiç de kolay değildir.

1991 reformları Hindistan'a fayda sağlamıştır. Liberalleşme sürecini hızlandırmak büyümeye ve daha büyük ekonomik girdiye neden olur. Ancak Hint serbest piyasa savunucuları devletin ortadan kalkmasını isteyemez, istememelidir de. Daha demokratik ve adaletli bir devlet olmadan Hint ekonomisi sıkıntı çeker. Hint özel sektörünün gelişmesi için sağlam altyapıya, okur-yazar ve sağlıklı bir işgücüne, çevreye saygılı sürdürülebilir politikalara ve de hak-hukukun teminat altında olmasına ihtiyaç vardır. Özel sektörün bunu tek başına gerçekleştirme gücü yoktur. Hindistan'ın daha esnek, duyarlı ve modern bir devlet olabilmesi herkesin faydasına olacaktır.

* * *

Önümüzdeki dönemlerde Hindistan'ın yüzleşmesi ve üstesinden gelmesi gereken dört önemli sorun vardır:

1. Mutlak fakirlik sınırı altında yaşayan 300 milyon vatandaşı yoksulluktan kurtarmak,
2. Aşırı ve çok hızlı çevresel bozulmanın önüne geçmek,
3. HIV-AIDS salgını tehlikesiyle acilen ilgilenmek,
4. Ülkenin en büyük değerlerinden biri olan liberal demokratik sistemi güçlendirmek.

Hindistan'ın kitlesel fakirliği ortadan kaldırmasındaki en büyük belirleyiciler; çiftçilerine daha güçlü bir ekonomik ortam sunup sunamayacağı ve de imalat ve hizmet sektörlerinde yeterli istihdam yaratıp yaratamayacağıdır. Günümüz verilerine bakıldığında Hindistan'ın hektar başına aldığı verim Çin'in yarısı kadardır. Eğer Çin'e yetişmek istiyorsa Hindistan'ın uzun süre önce yapmış olması gereken bazı reformları hayata geçirmesi gerekmektedir. Tabii ki bunu söylemek yapmaktan çok daha kolaydır fakat en azından bu reformların ne olması gerektiği aşıkardır. Bunların başında insanların gönüllü olarak topraklarını satmasını teşvik ederek kırsal arazi parçalarının içinde mekanik tarım yapılabilmesini sağlayacak büyüklüklerde birleştirilmesini sağlamak gelmektedir. Halkın %90'ında en fazla 1-2 hektar toprak vardır ve dolayısıyla damla sulama veya traktör gibi yatırımları gerçekleştirmek olanaksız olmaktadır. Alım garantisinin sağlanması halinde bazı ürünler için kooperatifler kurulması mantıklı olacaktır. Ancak çoğu eyalette, Hintli çiftçiler mahsullerini devletin atadığı kabzımallara satmak mecburiyetindedir. Bu kişiler malı ucuza alıp pahalıya satarak karı ceplemektedir. İster yerli ister yabancı olsun çiftçiler mallarını istediği kişi veya kuruma satmakta özgür olmalıdır. Hindistan'ın perakende sektörünü liberalleştirmek soğuk hava depoları gibi tarım alanında yeni işlerin yaratılmasına neden olacak yatırımların daha hızlı akmasına uygun bir ortam hazırlayacaktır.

Kırsal refahı yükseltmek için Hint devleti, tarımsal fiyatlandırma sistemini ortadan kaldırmak mecburiyetindedir. Devletin aynı zamanda daha doğrudan görevler üstlenmesi gerekmektedir. Bunun başında Hindistan'ın içler acısı fiziksel ve sosyal kırsal altyapısını düzeltmek gelir. Bunların başında köyleri kasabalara bağlayan hava koşullarına dayanıklı yollar, ilk ve orta

öğrenim sistemine reform getirmek ve de sağlık ocaklarının ihtiyaçlara cevap verecek şekilde yenilenmesi gelir.

Hindistan'da bir doktor veya ebe gözetiminde doğanların oranı sadece %50'dir (Çin'de %97). Sorun sermaye veya teknoloji yoksunluğu değildir. Sorun devletin yeterince etkin olmamasıdır. Çiftçilerin başka ürünler üretmesini teşvik etmek için Yeni Delhi tüketicilere yansıttığı gıda sübvansiyonlarından vazgeçmelidir. Hindistan zenginleştikçe temel besin talebi tahıllardan meyve-sebze ve proteine doğru bir eğilim başlamıştır. Buna karşın, tarım üretiminin büyük kısmını pirinç ve buğday oluşturur. Ülke çiftçilerinin daha fazla ihracat potansiyeli olan tarla bitkileri, balık ve tavuk çiftçiliği gibi alanlara kaymaya teşvik edilmeleri birçok ücra köyün sağlıklı bir gelire sahip olmasının önünü açabilir. Tüm bunlar bir yana, buğday ve pirinç çok fazla su gerektiren iki ürün ve çiftçilerin Hint yağmur tanrılarının zaten az olan ikramlarını savurma lüksü kesinlikle yok. Buğday ve pirinçle kıyaslandığında tarla bitkileri hektar başına 15 kişi daha fazla istihdam etmektedir. Devletin köylere aynı zamanda sürekli ve garantili elektrik-su tedarik etmesi gerekir. Günümüzde olduğu gibi bu hizmetleri seçilmiş bazı kesimlere bedava vermek, halkın kalanına bu hizmetleri götürmeyi gayri ekonomik yapmaktadır. Kamu kuruluşları elektrik ve sudan gelir elde edebilseydi bu hizmetlerin kapsamını genişletmek için teşvik edilmiş olurlardı. Çiftçilerin yağmur suyunu daha verimli değerlendirmeleri için de daha etkin teşvikler sunulmalı. Hindistan topraklarına düşen yağmurun %70'i doğrudan denizlere dökülür. Şehirlerde yoksullardan su parası talep etmek bu hizmeti almalarını garanti edebilir. Şu anda evlerine ya lağım suyu gelmekte ya da susuzluktan kıvrılmaktalar. Günlük hayatta fakirlerin su tedarikçilerine vermek zorunda olduğu para devletin bu hizmeti sağlamasına kıyasla çok daha pahalı.

Hindistan'ın fakirlik sorununda ikinci unsur, çiftçilik dışı alanlarda istihdamın artması gerekliliğidir. Hindistan'ın işgücü yılda 10 milyon kişi büyürken her yıl yaratılan istihdam kapasitesi sadece 5 milyondur. Tarım reformu bu soruna biraz çare olabilir ancak yeterli oranda değil. Hizmet sektörü aslında bu boşluğu biraz olsun kapatma potansiyeline sahip. En başta inanılmaz doğal, tarihi ve kültürel zenginliğine rağmen hayret verici küçüklükteki turizm sektörü gelir. 2005 yılında ülkeye gelen yabancı turist sayısı sadece 2,5 milyon kişiydi. Yabancıları bu ülkeden caydıran unsurların başında güvenilir ulaşım hizmetleri ve sağlık endişeleri gelmektedir. Turizm sektörü bazılarının korktuğu gibi kültür yozlaşmasına neden olmak zorunda değil. Pek çok kişiye sayısız alanda istihdam olanağı yaratacak daha güçlü bir turizm sektörünün Hint kültürünün haysiyetini zedeleyeceğini düşünmek yanlış olur. Tersine, daha fazla turizm geliri, Hint kültürünün önemli mimari eserlerinin daha iyi korunmasına katkıda bile bulunabilir.

Tüm bunlara karşın yoğun işgücü gerektiren alanlarda istihdam yaratmanın yerini hiçbir şey tutamayacaktır. Düzgün ulaşım altyapısı ve uygun depolama koşullarının sağlanması halinde ücra yerleşim yerlerinde bile gıda ve tekstil alanlarında istihdam yaratmak olanaklı hale gelebilir. Lisans eğitimi almayanların istihdam edilebilmeleri için daha iyi mesleki eğitim olanaklarının sağlanması gerekmektedir. Hükümet aynı zamanda, yatırım yapmaya hevesli yerli ve yabancı yatırımların önündeki engelleri bir an önce kaldırmaya odaklanmalıdır. Devlet müfettişleri, karmaşık vergi formları Hint işletmelerinin zamanını boşa harcamaktadır. Yeni Delhi yakın tarihte vergi kanununu basitleştirmek için girişimlerde bulunmuş olmasına rağmen, dünyada daha karmaşık bir vergi sistemi olabileceğini düşünmek zor.

Liman, karayolu, demiryolu ve elektrik gibi altyapı sunmak üretimin gelişmesi için de vazgeçilmezdir. Altyapı çalışmalarının kendileri bile ciddi miktarda istihdam sağlayacak potansiyele sahiptir. Hindistan kronik cari açıktan muzdariptir ve gerekli altyapı hizmetlerini sağlayabilmek adına yerli ve yabancı sermayeye ihtiyaç duymaktadır. Hükümet 2009'a kadar ülkenin bankacılık sektörünü tamamen rekabete açma sözü vermiş bulunuyor. Köklü yabancı bankaların yanında rekabete hızla alışmaya başlayan özel Hint bankalarının kamuya ait hantal kırsal bankacılık hizmetlerini yönetmesi tasarrufların yatırıma çok daha etkili bir şekilde aktarılmasına yardımcı olacaktır.

* * *

Hindistan'ın üstesinden gelmesi gereken ikinci büyük zorluk toptan çevresel bozulmanın önüne geçmektir. Dünyayı en çok kirleten Batılı ülkelerden, çevre konusunda nutuklar dinlemek Hintlilere doğal olarak anlamsız gelmekte. Kişi başı oranlara baktığımızda zengin ulusların çevreyi Hindistan'dan çok daha fazla kirlettiğini görsek de burada bir değişim yaşanmaktadır. Birçok zengin ülke, enerji verimliliğini arttırmak ve daha çevreci yakıtlar kullanmak gibi hamlelerde bulunuyor. Zaman ilerledikçe Hindistan'ın küresel kirliliğe olan katkısı hızla

artacaktır. Hindistan, Çin ve en büyük kirletici olarak ABD'nin iradesi olmadan iklim değişiminin önüne geçilmesi olanaksızdır. Batı toplumları, Hindistan ve dünyanın diğer gelişmekte olan ülkelerine daha çevreci ve sürdürülebilir gelişme konusunda mali teşvikler sunmalıdır. Hintliler ise "çifte standart" paranoyasında kurtulup değişen iklim koşullarından ciddi şekilde etkileneceklerinin farkına varmalıdır.

Özel otomobil sahibi Hintli oranı sadece %2 olmasına rağmen yollar daha şimdiden tıkanmış durumda. 2004 yılında bir rekor kırıldı ve 1 milyon araçlık satış rakamına ulaşıldı. 2030 yılında Hindistan yollarında 200 milyon araç olacağı tahmin ediliyor. Hindistan gelişmiş ülkelerin geçmişte yaşadığı klasik trafik sıkışması sıkıntısını daha çevreci, modern ve etkin işleyişe sahip toplu taşıma projelerine ağırlık vererek atlatabilir. Yeni Delhi Metrosu bunun en iyi örneği ve tüm şehirlerin böyle bir sisteme ihtiyacı var. Hindistan, 65.000 km'lik demiryolu ağını da acilen modernleştirmeli. Karayoluyla kıyaslandığında demiryolu ulaşımı, insan ve malları daha az kirlilik yaratarak çok daha ucuza taşıma kapasitesine sahip. Ancak uygulama şu anda tersini teşvik ediyor. Yolcu ulaşımını sübvansede edebilmek için yük taşıma hizmetleri pahalılaşımakta. Yüksek tarifeler malların karayoluyla taşınmasına neden oluyor. Yüksek elektrik tarifeleri özel işletmelerde benzer bir etkiye neden oluyor. Pahalı devlet elektriği insanların çok daha kirletici dizel jeneratörlere yönelmesine neden oluyor.

Hint ekonomisi iyiye gittiği oranda insanların maruz kaldığı hava o kadar kirleniyor. Ülkedeki prematüre bebek ölümlerinin %12.5'inin hava kirliliği kaynaklı olduğu tahmin ediliyor. Kirli su tüketimi ise her sene birkaç yüzbin çocuğun ölümüne neden oluyor. Elektrik ve gaz erişimi olmayan köylüler solunum yolu hastalıkları geliştiriyor. Hint köy evlerinin sadece %50'sinde elektrik bağlantısı var. Modern su tesisatı altyapısının eksikliği su yoluyla bulaşan hastalıkların artmasına neden olmakta. Bedava elektrik tedarik edilen zengin çiftçiler açtıkları kuyularla bedavaya aşırı su pompalayarak diğer insanlara daha az su bıraktıkları gibi erozyonu ve suyun tuzlanması süreçlerini de hızlandırıyorlar. Kaynakların sürdürülebilir şekilde kullanılmasını sağlamak için insanlar, tükettikleri kadar ödeme mecburiyetinde bırakılmalıdır.

Hindistan hem çevre koşulları hem de ekonomisi adına tutarlı bir enerji stratejisi geliştirmek zorundadır. Ülkenin enerji idaresi birçok bakanlık arasında paylaştırılmış durumda. Çoğu zaman birbirlerinin planlarından haberdar olmayan bu birimlerin tek bir çatı altında toplanması gerekmektedir. Ülke petrolünün %70'ini ithal etmekte ve bu oran giderek artmaktadır. Yeni hidroelektrik barajları kurmak siyasi olarak neredeyse olanaksız halde. Ülkede çıkan kömür, içindeki yüksek kül oranı nedeniyle çok kirletici. Nükleer enerji ise fazlasıyla masraflı. Hindistan doğalgazını boru hatlarıyla tedarik etme yolunda ilerlemelidir. Doğalgaz diğerlerine göre daha temiz bir enerjidir. Teknolojik ilerlemeler de yakından takip edilmelidir. Örneğin, Güney Afrika kirli kömürü gazlaştırmak sürecinin ekonomik olduğunu kanıtladı. Ulusal demiryolu ağını modernleştirme ve şehirlerde düzgün toplu taşıma projelerini hayata geçirmenin petrol tüketimini düşüreceği kesindir. Güneş gibi alternatif enerji kaynakları da gözden kaçmamalıdır. Evlere ve toplu konutlara kurulacak güneş enerjisi sistemleri için özel krediler veya vergi indirimleri sağlanabilir. Hindistan daima dünyaya çok şey öğretebileceğini iddia etmiştir. Hindistan'ın belki de aktarabileceği en iyi mesaj, insanların fakirlikten kurtarmak için çevreyi yok etmenin gerekli olmadığını göstermek olacaktır.

* * *

Hindistan'ın üstesinden gelmesi gereken üçüncü sorun, HIV-AIDS salgını tehdidini ortadan kaldırmaktır. Pek çok Hintli, Batı'nın bu konuyu abarttığını ve de sıtma, besin yetersizliği, verem gibi daha önemli sorunlara odaklanılması gerektiğini düşünmekte. Haliyle, AIDS'in önlenmesi ve tedavisine ödenek ayırmak, Hint vatandaşlarının temel sağlık hizmetlerine erişmesine engel teşkil etmemeli. Fakat Hindistan AIDS sorunuyla hemen ilgilenmeye başlamazsa sağlık sisteminin çok kısa sürede olduğundan daha yetersiz kalacağını fark etmelidir. HIV hastası olan Hintlilerin nüfusa oranları sadece %1 olabilir ancak 5,1 milyon kişiyle Hindistan, Güney Afrika'dan sonra en fazla AIDS'liye ev sahipliği yapmakta. Bu hastalığın en korkunç yanlarından biri yayılma hızıdır. 1990'da Güney Afrika halkının sadece %1'i AIDS'liyken bu oran 2005'te %25'e fırlamıştır. Afrika kıtasında birçok ülkenin ekonomik geleceklerini tehdit eder hale gelmiştir. ABD merkezli Ulusal İstihbarat Konseyi tahminlerine göre, Hindistan'da 2010 yılında 25 ve 2013 yılındaysa 40 milyon HIV hastası olacağını öngörmektedir.

Hindistan bazı Afrika ülkeleriyle aynı kaderi paylaşmamak için bu sorunun ne kadar ciddi olduğunu kabul etmek durumunda. Daha önceleri konuya bir hayli duyarsız kalan devletin 2004 yılında kurulan yeni hükümetle hastalığa resmi bakışı belirgin şekilde değiştirdi. Bir önceki BJP

iktidarının aksine Manmohan Singh'in hükümeti sorunun boyutlarını kabul edip cinsel davranış konularını toplum içinde konuşmayı tercih etmiştir. Fakat iyi niyet, hastalığın salgın boyutuna ulaşmasını engellemeye yetmez. Hindistan'daki cinsel sağlık eğitimi ve özellikle doğum kontrolü yöntemlerine bakış açısı İran ve Suudi Arabistan'dakileri aratmayacak kadar zamanının gerisindedir.

Hindistan'ın AIDS'e yaklaşımı, Hint toplumunda var olan kendine özgü bir başka tezadı gün ışığına çıkarıyor. Hintli ilaç şirketleri dünyadaki maliyeti en düşük antiretroviral tedaviyi geliştirmiştir. Bunlar birçok Afrika ülkesinde yaşayan milyonlarca insana bir kurtuluş umudu veriyor. Buna karşın Hindistan sadece çok az sayıda vatandaşına tedavi verebiliyor. Hindistan'daki pek çok sorun gibi sorunla baş etmeye yetecek teknoloji ve kaynak var ancak eksik olan şey durumun aciliyetinin algılanmaması.

* * *

Altını çizmek istediğim son konu, Hindistan'ın liberal demokratik sistemi koruma ve güçlendirme gerekliliğidir. Birçok Avrupalı, Hindistan bağımsızlığına kavuştuktan sonra ülkedeki çeşitliliği bir zayıflık olarak gördü. Ülke yönetiminde bunun bazı sorunlara yol açtığı bir gerçek ancak ülkedeki çeşitlilik aynı zamanda sahip oldukları en büyük güç. Günümüzde entelektüel akım Hindistan lehine dönmüştür. Avrupa'da birçok ırkın, milliyetin, dilin ve dinin birlikteliğini öngören büyük proje fikri Hindistan'ın bağımsızlığa kavuşmasından bir kaç yıl sonra ortaya atılmıştır. Hindistan'ın aksine Avrupa'da bu noktaya gelinene kadar fazlasıyla kan aktı. Hindistan çok milliyetli ve çok etnik kökenli varlığını bir arada tutmak konusunda Avrupa, Güney Doğu Asya ve başka bölgelere çok şey öğretebilir. Ancak henüz tamamlanmamış anayasal liberalizm projesinde mutlu sona ulaşmak için kendini birçok tehditten korumak zorundadır.

Bu tehditlerin başında Hindu milliyetçiliği gelir. Bu düşünce yapısının siyasi çıktısı olan BJP partisi ulusal oyların neredeyse %25'ini elinde bulundurur. Kaybettiği seçimler sonrasında kendini yenilemeye girişen BJP hızla modernleşen Hindistan'a ayak uydurmaya çalışıyor. İmajı değişebilir ancak temelinde yatan "Hindistan'ın dini azınlıklarının statülerini barışçıl veya gerekirse kuvvet uygulayarak aşağı bir seviyeye indirme" ideolojisi asla değişmeyecektir. BJP tekrar iktidar olmak istiyorsa Kongre Partisinden farkı olduğunu ortaya koymak istiyorsa, yolsuzlukla mücadele etmeye ve devlet mekanizmalarını modernleştirmeye odaklanmalıdır. BJP'nin liberalizm karşıtı RSS ile olan yakın bağlarını da koparması gerekir. Bunu yapmazsa, yeni ılımlı merkez sağ partisi imajına pek fazla inanan olmayacaktır.

Hindistan parlamenter ve yerel demokratik sistemini de güçlendirmek durumundadır. İşe, suçluların seçimlere katılmasına engel olmakla başlanabilir. Bunun ötesinde Hindistan siyasette daha vasıflı insanların olmasını sağlamalıdır. Son kuşakta parlamenterlerin kalitesi çok düştü ve durum toplumsal muhakeme kabiliyetini de olumsuz yönde etkiledi. 1950'li yıllarda Hint parlamentosu yılda ortalama 130 gün toplanıyordu. Günümüzde bu rakam 60-70'i geçmiyor.

Hindistan'ın liberal sistemini korumak için yapabileceği bir başka şey komşularıyla ilişkilerini iyileştirmektir. Bu ülkelerin neredeyse hiçbiri demokratik sistemde uzun süre kalamamıştır ve tamamı istikrarsızlığa aşırı hassastır. Hindistan'ın karşısındaki en belirgin tehdit Pakistan'dır. Bu kitap yazılırken iki ülke arasındaki barış süreci üçüncü yılına girmişti. Hindistan'ın bu süreci desteklemek için yapacağı ilk şey komşusuna karşı duyduğu şiddetli nevroitik tavırlardan vazgeçmek olmalıdır. Daha küçük ve kendini daha savunmasız hissedilen ülke olarak Pakistan'ın ihtilaf yaratma olasılığı daha fazla. Hindistan, İslamabad'da daha ılımlı ve paranoyadan uzak bir yaklaşımın gelişmesi için yaratıcı fikirler getirmek durumundadır.

Güney Asya Bölgesel İşbirliği oluşumundaki en büyük ülke olarak Hindistan'ın bulunduğu coğrafyanın daha istikrarlı olması için liderlik görevini eline alıp ticari akışın artmasına katkıda bulunması gerekir. Ekonomik gelişim bu ülkelerin sosyal ve siyasi olarak daha istikrarlı olmaları için teşvik edici olacaktır.

* * *

Bu bölümde Hindistan'ın büyümesinin sürdürülebilirliği önündeki engellere odaklandık. Sorunlar çok büyük ancak Hindistan'ın elindeki avantajlar da devasa. Nüfus yoğunluğunun getirdiği sorunlar olsa da Hindistan'ın başta Çin olmak üzere gelişen ekonomiler karşısındaki en büyük avantajı demografik profilidir. 2010 yılından itibaren Çin'in bağımlılık oranı (çalışma yaşındaki nüfusun çalışmayanlara oranı) gerilemeye başlayacaktır. Hindistan'da ise durumun 2040'lı yıllara kadar iyiye gideceği hesaplanmaktadır. Bu demografik avantaj ekonomiye büyük bir girdi

getirecektir. Çalışanların oranı ne kadar yüksekse tasarrufların miktarı da o kadar fazla olmaktadır. Bunun etkileri şimdiden görülmektedir. Hindistan'da tasarruf oranı 1990'da %18'den 2006'da %26'ya yükselmiştir. Hindistan Çin'de görülen modern altyapı projelerinden yoksun. Doğrudan yabancı yatırım konusunda da Çin'le yarışamayacak seviyede. Hindistan'da okuryazarlık oranı da Çin'in çok gerisinde. Tüm bunlara rağmen Hint ekonomisi yılda %6-8 oranında büyüme kaydediyor. Altyapı yatırımlarını ve eğitim reformunu tamamlamış bir Hindistan'ın neler başarabileceğini bir düşünün.

Hindistan'daki kurumsal avantajlar bazılarının Hint kaplumbağasının eninde sonunda Çin tavşanını geçeceğini düşünmesine neden olmaya başladı. Hint ekonomisi büyüdükçe bağımsız yargı ve basın özgürlüğü gibi "ılımlı" avantajların getirisi daha fazla olacak gibi görünüyor. Hint bürokrasisi çoğu yabancı yatırımcıyı caydırmaya yetiyor. Ancak kimse Yahoo, Google gibi şirketlerin Çin'de deneyimlediği tarzda keyfi uygulamalara maruz kalacağını düşünmüyor. Hindistan'ın entellektüel varlığı da önemli bir avantaj. Silikon Vadisinde kurulan her dört şirketten biri Hint asıllı yatırımcılar tarafından açılıyor. Çok uluslu şirketlerin Hindistan'da kurulu araştırma geliştirme merkezlerinin sayısı yüzün üzerindeyken bu rakam Çin'de sadece 33.

Hindistan'da yaşanan olumlu gelişmelerin sürekliliğine kesin gözüyle bakmak bir hata olur. Bu bölümde anlatıldığı gibi ülkenin önündeki yol zorluklarla doludur. Hindistan tarihinde birçok kez kurşunu kendi ayağına sıkmıştır. Ülke aynı zamanda erken bir zafer sarhoşluğu içinde gibi davranmakta. Hint elitleri arasındaki bu özgüvenin kaynağı ülkenin ve nüfusun büyüklüğü. Diğer ülkelerdeki insanlarla Hintlilerin yaşam standartlarını karşılayacaklarına sadece ekonomik boyutuna bakıyorlar. Japon ekonomisini ülke bazında geçmek bir başarıdır ancak Japonya'nın nüfusu yine Hindistan'ın onda biri büyüklüğünde olacak ve kimse fakir olmayacaktır. Bir ulusu değerlendirirken nüfusunun büyüklüğünden veya nükleer başlıklarının sayısından çok insanların nasıl davrandığı önemli olmalıdır. Bu kapsamda Hindistan'ın önünde yakın gelecekte aşması gereken son bir engel vardır: ayrıcalıklı sosyal sınıfların "ayrıcalıklarının" kaldırılması. Yukarıda söz edilen dört ana sorunun üstesinden gelmek için Hint siyasi-bürokratik elitlerinin daha hızlı ve etkili hareket etmeye başlaması gerekiyor. Bunun gerçekleşmesi için de Hint seçmeninin ülkenin önündeki engellerin farkına varması ve tercihlerini sandıkta belli etmesi gereklidir. Hindistan büyüklük hedefine doğru son sürat yol alırken otomatik pilotta seyretmiyor. Ancak böyle bir uçağı düşürmek için çok beceriksiz bir pilot olmak lazım.

*Communalism: Komünalizm ifadesi Güney Asya'daki "farklı topluluklar" olarak belirlenen insan grupları arasındaki başlıca dinsel kalıplaşmaları arttırmak ve söz konusu gruplar arasındaki şiddeti tetiklemek üzere kullanılmaktadır. Güney Asya'da bu sözcüğe yüklenen bu anlamı Güney Asya dışında "tarikatçılık" tabiri karşılamaktadır. Güney Asya'da "Komünalizm" in başlıca Hindular, Müslümanlar, Sihler, ve Hristiyanlar arasında var olduğu görülmektedir. Günümüz Hindistan'ında "komünalizm", sadece aşırı dinci topluluklar arasındaki çatışmalara işaret etmekle kalmayıp aynı dinden ancak farklı bölge ve eyaletlerde yaşayan insanlar arasındaki anlaşmazlıkları da temsil etmektedir.